

ФИНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ

FINAL REPORT

RAPORT FINAL

Домашно набљудување на Претседателски и локални избори 2009

Domestic monitoring of Presidential and Local elections 2009

Vëzhgim vendas të Zgjedhjeve Presidneciale dhe Lokale 2009

Печатено во Скопје, Август 2009 / Published in Skopje, August 2009 / E shtypur në Shkup, Gusht 2009

Овој извештај е подготвен во рамките на проектот **“Домашно набљудување на Претседателски и локални избори 2009”**, реализиран од страна на Граѓанска асоцијација МОСТ, со несебична поддршка од американскиот народ преку УСАИД, како и од Амбасадата на Кралството Холандија, Шведската меѓународна агенција за развој, Амбасадата на Сојузна Република Германија, Швајцарската агенција за меѓународен развој, Амбасадата на Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска, Набљудувачката мисија на ОБСЕ во Скопје и Амбасада на Република Чешка.

This report is developed in the frames of the project “Domestic monitoring of Presidential and Local elections 2009” implemented by the Citizens Association MOST with generous support from the American people through USAID as well as from: Royal Embassy of the Kingdom of the Netherlands, SIDA, German Embassy, SDC, Embassy of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, OSCE Spillover Monitoring Mission to Skopje and the Embassy of Czech Republic.

Ky raport është i përgatitur në kuadër të projektit “Vëzhgim vendas të Zgjedhjeve Presidenciale dhe Lokale 2009”, i realizuar nga ana e Asociacionit qytetar MOST, i përkrahur nga qytetaret e shteteve të baskuara të amerikës nëpermjet USAID-it si dhe Ambasada e Mbretërisë së Holandës, Agjencioni ndërkombëtar Suedez për zhvillim, Ambasada e Republikës së Gjermanisë, Agjencioni Zvicerian për zhvillim ndërkombëtar, OSCE Misioni vëzhgues në Shkup dhe Ambasada Ceke.

© Граѓанска асоцијација МОСТ / © Citizen Association MOST / © Asociacioni qytetar MOST

Сите права се задржани. Забрането е користење и репродуцирање на било кој дел од овој извештај, без дозвола од Граѓанска асоцијација МОСТ.

All rights are reserved. Unauthorized use or reproduction of this material without the permission of the Citizens Association MOST is prohibited.

Të gjitha të drejtat janë të mbajtura. Është i ndaluar përdorimi dhe riprodhimi i cilës do pjesë nga ky raport, pa leje nga Asociacioni qytetar MOST.

Содржина / Contents / Përmbajtja

ДОМАШНО НАБЉУДУВАЊЕ НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ И ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2009 - ФИНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ	5
ВОВЕД	7
ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ	9
ХРОНОЛОШКИ ПРЕГЛЕД НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ И ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	10
ГРАЃАНСКА АСОЦИЈАЦИЈА МОСТ	12
ГЕНЕРАЛНА ОЦЕНКА	14
ПРАВНА РАМКА И ИЗБОРЕН СИСТЕМ	15
СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ	16
Изборна кампања	17
Предвремено гласање	19
Изборен ден	19
ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА	22
Државна изборна комисија (ДИК)	22
Општински изборни комисији и Изборна комисија на Град Скопје	23
Избирачки одбори (ИО)	24
ЗАШТИТА НА ИЗБИРАЧКИТЕ ПРАВА	25
ПВТ (PVT) програма	29
Препораки	32
Изборна администрација	33
Регистрација на избирачките права	33
Потврдување на кандидатурите	33
Изборна кампања	33
Финансирање на изборната кампања	33
Заштита на избирачките права	34
Анекс 1: Сумирани резултати од формуларите за набљудување-I круг	35
Анекс 2: Сумирани резултати од формуларите за набљудување-II круг	39
DOMESTIC MONITORING OF PRESIDENTIAL AND LOCAL ELECTIONS 2009 - FINAL REPORT	43
INTRODUCTION	45
POLITICAL CONTEXT	47
CHRONOLOGICAL REVIEW OF THE PRESIDENTIAL AND LOCAL ELECTIONS IN REPUBLIC OF MACEDONIA	48
CITIZENS ASSOCIATION MOST	50
GENERAL ASSESSMENT	52
LEGAL FRAMEWORK AND ELECTION SYSTEM	53
CONDUCT OF ELECTIONS	54
Election campaign	55
Early voting	56
Election Day	57
ELECTION ADMINISTRATION	59
<i>Финален извештај – Домашно набљудување на Претседателски и локални избори 2009</i>	<i>3</i>

State Election Commission (SEC).....	59
Municipal election commissions and Election commission of the City of Skopje.....	60
Election boards (EB).....	61
PROTECTION OF THE ELECTION RIGHTS.....	62
PVT program	66
RECOMMENDATIONS.....	69
Election administration.....	70
Registration of the election rights.....	70
Determination of the candidacies.....	70
Election campaign.....	70
Financing of election campaign	70
Protection of the election rights.....	71
Annex 1: Summarized results from the observation forms - I round.....	72
Annex 2: Summarized results from the observation forms - II round.....	76
VËZHGIM VENDAS TË ZGJEDHJEVE PRESIDNECIALE DHE LOKALE 2009 - RAPORT FINAL.....	81
HYRJE.....	83
KONTEKSTI POLITIK	85
PASQYRË KRONOLOGJIKE TË ZGJEDHJEVE PRESIDENCIALE DHE LOKALE NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË	86
ASOCIACIONI QYTETAR MOST.....	88
VLERËSIM GJENERAL	90
KORNIZA LIGJORE DHE SISTEMI ZGJEDHOR.....	91
ZBATIMI I ZGJEDHJEVE	92
Fushata zgjedhore.....	93
Votimi i parakohshëm.....	95
Dita zgjedhore.....	95
ADMINISTRATA ZGJEDHORE.....	97
Komisioni shtetëror zgjedhor (KSHZ)	97
Komisionet komunale zgjedhore dhe Komisioni zgjedhor i qytetit të Shkupit	98
Këshillat zgjedhorë (KZ).....	99
MBROJTJA E TË DREJTAVE ZGJEDHORE.....	100
PVT programi.....	104
Rekomandime	107
Administrata zgjedhore.....	108
Regjistrimi i të drejtave zgjedhore.....	108
Vërtetimi i kandidimeve.....	108
Fushata zgjedhore.....	108
Finansimi i fushatës zgjedhore	108
Mbrojtja e të drejtave zgjedhore.....	109
Aneks 1: Rezultatet e mbledhura nga formularët për vëzhgim- Raundi i I	110
Aneks 2: Rezultatet e mbledhura nga formularët për vëzhgim- Raundi i II	114

ДОМАШНО НАБЉУДУВАЊЕ НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ И ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2009
ФИНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ

ВОВЕД

Овој извештај ги содржи наодите, оценките и препораките на Граѓанската асоцијација МОСТ од спроведувањето на проектот "Домашно набљудување на претседателските и локалните избори 2009".

На 10 јануари 2009 година со решение број 08/145, донесено од Претседателот на Собранието на Република Македонија беа распишани локалните и изборите за Претседател на Република Македонија

Првиот круг на локалните и претседателските избори се одржа на 22 март, а вториот на 5 април 2009 година. Изборите беа спроведени според одредбите на Изборниот законик, донесен во април 2006 година, како и измените и дополнувањата на Изборниот законик од 30 октомври 2008 година.

Во Единствениот избирачки список беа запишани 1 792 082 избирачи или 12 966 повеќе во однос на вонредните парламентарни избори од 2008 година, односно 50 633 избирачи повеќе во однос на редовните парламентарни избори одржани во 2006 година. Од Министерството за правда беа подготвени два идентични списоци за локалните и претседателските избори. Во Избирачкиот список со ѕвездичка беа обележани околу 73 000 граѓани коишто се регистрирани дека живеат во странство.

Согласно со Изборниот законик, на локалните избори се избираат 85 градоначалници по мнозински модел во два круга и советници во општините чиј број се утврдува согласно со бројот на жители во општината, коишто се избираат по пропорционален модел во еден круг при што резултатите се пресметуваат по Д'Хонтовата формула. Во трката за 85 градоначалнички места учествуваа 365 листи на кандидати, додека во трката за 1 391 советничко место, на изборите учествуваа 13 709 кандидати коишто се наоѓаа на 701 потврдена листа на кандидати за советници.

Претседателските избори се спроведуваат според мнозински модел при што во првиот круг е избран кандидатот кој добил мнозинство гласови од вкупниот број запишани избирачи. Доколку во првиот круг ниту еден кандидат не го добил потребното мнозинство, во вториот круг се гласа за двајцата кандидати коишто добиле најмногу гласови, а за претседател е избран кандидатот кој добил мнозинство гласови од избирачите што гласале, доколку гласале над 40% од запишаните избирачи. Во трката за претседателската функција учествуваа 7 кандидати чишто кандидатури беа потврдени од ДИК.

Природна непогода, односно висок снег на патиштата и недостапност на избирачките места беше причина за време на првиот изборен круг, воопшто да не бидат отворени 134 избирачки места во 32 општини. Исто така, нерегуларности во постапката за гласање, сумирање и утврдување на резултатите беа причина за поништување на резултатите од гласањето на локалните избори во 6 избирачки места.

На 5 април 2009 година беше спроведен вториот круг од гласањето за градоначалници и претседател на Република Македонија. Бидејќи бројот на запишаните избирачи во 124 избирачки места каде што не се гласаше или беше поништено гласањето, влијаеше врз резултатите за градоначалник или советници, во овие избирачки места беше спроведен прв круг на гласање за градоначалник или беше повторено гласањето за советници. Истовремено, бидејќи бројот на запишаните избирачи во местата каде што не се гласаше не влијаеше врз резултатите од првиот круг на претседателските избори, на местата каде што се повторуваше првиот круг од гласање на локалните избори едновремено се спроведуваше и вториот круг од гласањето на претседателските избори.

На 19 април 2009 година беше одржан вториот круг избори за градоначалник во пет општини на 123 избирачки места. Во овие избирачки места право на глас имаа 44 240 избирачи.

Граѓанската асоцијација МОСТ го следеше првиот и вториот круг од гласањето на претседателските и локалните избори 2009 со 3637, односно 3638 набљудувачи. Овие набљудувачи покрија надд 65% од избирачките места на коишто беше спроведено гласањето. Гласањето на вториот круг од Локалните избори коешто беше спроведено на 19 април 2009 година, Граѓанската асоцијација МОСТ го следеше со 143 набљудувачи, коишто покрија околу 85 проценти од вкупно 123 избирачки места на територијата на општините Зелениково, Студеничани, Долнени, Маврово и Ростуше и Чучер Сандево. Граѓанската асоцијација МОСТ го следеше и прегласувањето од вториот круг на локалните избори во општина Долнени што се одржаа на едно избирачко место на 03.05. 2009 година.

ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ

Претседателските и локалните избори се одржаа една година по предвремените парламентарни избори на коишто ВМРО-ДПМНЕ во коалиција со политички партии на помалите заедници во државата доби апсолутно мнозинство во парламентот. По победата ВМРО ДПМНЕ формираше владина коалиција со Демократската унија за интеграција (ДУИ) која доби најмногу пратенички мандати од партиите на албанската заедница.

Претседателските и локалните избори 2009 година беа тест за Република Македонија на патот кон евроатланските интеграции, по последните предвремените парламентарни избори на коишто не беа исполнети клучните меѓународни стандарди. Сите засегнати страни демонстрираа подготвеност за спроведување на поквалитетен изборен процес. Во Собранието на Република Македонија се изгласа амандман на Уставот со кој цензусот за избор на претседател во вториот изборен круг беше намален од 50% на 40%. Исто така, беа донесени измени и дополнување на Изборниот законик, а од Владата на Република Македонија беше усвоен и Акционен план за спроведување на изборите.

Во насока на промовирање атмосфера за одржување фер и демократски избори и подигнување на квалитетот на изборниот процес, пред почетокот на изборната кампања беа одржани неколку средби на лидерите на четирите најголеми политички партии на коишто во духот на консензус беа утврдени одредени принципи околу некои спорни изборни прашања. Во истиот контекст беше воспоставена редовна меѓупартиска координација и беше дефинирана улогата на полицијата на денот на изборите. Полицијата која беше посочувана како клучна во обезбедувањето на гласачките места и изборниот материјал изработи посебен безбедносен план што беше придружен и со посебна обука на повеќе полициски инспектори.

На претседателските избори учествуваа 7 кандидати: Имер Селмани, Мируше Хоџа, Нано Ружин, Ѓорге Иванов, Љубе Бошковски, Агрон Буџаку и Љубомир Данаилов – Фрчковски. Шест од кандидатите настапија како кандидати на политички партии, додека Љубе Бошковски настапи како независен кандидат. Во предизборието се создаваше атмосфера на овие избори да се појави кандидат кој ќе добие поширока политичка поддршка. Идејата за натпартиски кандидат предложена од опозицијата беше отфрлена од владејачката партија при што на само неколку денови пред рокот за кандидирање политичките партии излегоа со свои кандидати.

Покрај кандидатите на досега најголемите политички партии на етничките Албанци во Република Македонија – ДПА и ДУИ, новиот политички субјект Нова демократија настапи со свој кандидат за претседател.

За прв пат претседателските и локалните избори се организираа во еден ден, што придонесе политичката ситуација од претседателските избори да се рефлектира и врз локалните избори. Дополнително, треба да се истакне дека локалните избори беа организирани во политички контекст кој не кореспондираше со политичката ситуација на централно ниво. Така, за разлика од парламентот каде што апсолутно мнозинство има ВМРО-ДПМНЕ, во поголем број општини градоначалниците и мнозинствата во советите на општините беа на опозиционите партии. Ваквата состојба предизвика дополнителна политичка тензија во неколку општини. Во општините, пак, со доминантно албанско население, појавата на нови политички субјекти и неколку независни кандидатури на политичко препознатливи личности, исто така, донесе дополнителна политичка тензија. Посебна карактеристика на овие локални избори беше и појавата на различни коалиции коишто не ја одразуваа диференцијацијата на политичките сили на централно ниво.

ХРОНОЛОШКИ ПРЕГЛЕД НА ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ И ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ ИЗБОРИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Првиот претседател на Р. Македонија Киро Глигоров функцијата ја вршеше два мандата. Првиот мандат му го доделија пратениците во Собранието на Р. Македонија во 1991 година.

По донесувањето на Уставот на Република Македонија наредните претседателски избори се спроведуваа на секој пет години според мнозински модел при што за да биде избран во првиот круг на гласање, водечкиот кандидат мора да добие 50% плус еден глас од вкупниот број запишани избирачи, спротивно двајцата кандидати коишто добиле најголем број гласови во првиот круг, се квалификуваат за втор круг на избори. Кандидатот со освоени најмногу гласови е избран за претседател, доколку одзивот е најмалку 50% плус еден од гласачите запишани во Избирачкиот список.

Како кандидат на коалицијата Сојуз за Македонија, Киро Глигоров вториот мандат го доби на непосредни избори што беа спроведени во октомври 1994 година со освоени 52,4% од гласовите на граѓаните уште во првиот изборен круг. Негов противкандидат беше Љубиша Георгиевски кој беше предложен од ВМРО-ДПМНЕ.

Претседателските избори што се одржаа во 1999 година беа втори по ред слободни и демократски избори во независна Република Македонија. Шестмина кандидати се натпреваруваа на овие избори. Според добиените резултати во вториот круг влегоа кандидатот на ВМРО-ДПМНЕ Борис Трајковски и кандидатот Тито Петковски, поддржан од СДСМ. По завршувањето на вториот изборен круг за претседател на државата беше избран кандидатот Борис Трајковски.

Во редовната изборна година, но неколку месеци предвреме поради загинувањето на претседателот Трајковски, во април 2004 година беа спроведени третите непосредни демократски претседателски избори. Првиот круг беше одржан на 14 Април, а поради фактот дека ниту еден од кандидатите не го доби потребниот број гласови за да биде избран за претседател во првиот круг, на 28 април беше одржан и втор круг, по кој за претседател на државата беше избран Бранко Црвенковски. Негов противкандидат беше Сашко Кедев кој беше предложен од ВМРО-ДПМНЕ.

Од осамостојувањето на Република Македонија се одржаа четири локални избори, и тоа првите во 1990 година, вторите во 1996, третите во 2000 и последните избори во 2005 година.

На првите локални избори во 1990 година Република Македонија беше поделена на 34 општини од кои пет, Гази Баба, Карпош, Кисела Вода, Центар и Чаир, го формираа Градот Скопје како посебна единица. Локалните изборите се одржаа истовремено со парламентарните. На изборите граѓаните гласаа за одборниците во општинските собранија. Право на глас тогаш имаа 1 371 176 граѓани.

Во ноември 1996 година во Р Македонија се спроведоа вторите локални избори од осамостојувањето на државата. Изборите беа спроведени по големата реорганизација на локалната самоуправа и донесувањето на потребната изборна легислатива за избор на градоначалници на општините и на Град Скопје, како и на членовите на советите на општините и на советот на Град Скопје. Согласно законот, градоначалниците се избираа по мнозински модел во два круга. За да биде избран кандидатот во првиот круг мора да освои мнозинство од гласовите на излезените гласачи при што излезноста мора да биде најмалку 50%. Ако овие услови не бидат исполнети, кандидатите со освоени 10% од гласовите влегуваат во вториот круг и доколку само еден кандидат освои повеќе од 10% тогаш во вториот круг влегува и второпласираниот кандидат. Доколку и овој услов не е исполнет во вториот круг влегуваат двата кандидати со најмногу освоени гласови. Во вториот круг кои се спроведува две недели по одржувањето на првиот, за градоначалник е избран кандидатот со освоено релативно мнозинство.

Бројот на советници во општините се утврдува согласно со бројот на жители во општината, тие се избираат по пропорционален модел во еден круг при што резултатите се пресметуваат по Д'Хонтовата формула.

Вторите локални избори, беа спроведени во услови кога во Македонија имаше 123 општини, од кои седум, Гази Баба, Ѓорче Петров, Карпош, Кисела Вода, Центар, Чаир и Шуто Оризари, го формираа Градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа. Право на глас на изборите имаа 1 495 288 избирачи.

На овие избори СДСМ освои 51 градоначалничко место во државата, од кои најголем дел во помалите општини. Во Скопје градоначалнички места СДСМ освои само во општините Центар и Карпош, а од поголемите општини во државата, во Битола, Струга, Куманово...

Тогашната здружена опозиција, односно коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ со Демократската партија и МААК конзервативна извојува победа на ниво на градот Скопје, во повеќето скопски општини - Гази Баба, Чаир, Илинден, Кисела Вода, Ѓорче Петров, како и во поголемите општини во државата како Штип, Прилеп, Струмица... Коалицијата предводена од ВМРО освои 27 градоначалнички места, ДП и ВМРО-ДПМНЕ, без МААК, имаа уште две градоначалнички места, а Социјалистичката партија 10 градоначалнички места. Во Албанскиот политички кампус изборната трка се водеше меѓу ПДП и ПДПА. Најголем успех оствари ПДПА којашто ги освои и градоначалничките места во Тетово и Струга.

Во Септември 2000 година беа спроведени третите по ред локални избори во Република Македонија според легислативата од 1996 година.

На овие избори коалицијата „За промени“, ВМРО-ДПМНЕ и Демократската алтернатива, освои 59 градоначалнички места, вклучувајќи ги скопските општини Центар, Чаир, како и во неколку поголеми градови во државата како Струга, Струмица и Кичево. Коалицијата „За Македонија заедно“ предводена од СДСМ, како опозиција успеа да освои 32 градоначалнички места, меѓу кои и Градот Скопје како и Гази Баба, Кисела Вода, Ѓорче Петров и Карпош, а надвор од Скопје во Битола, Охрид, Прилеп, Куманово и во Штип. Во албанскиот избирачки кампус владејачката ДПА освои 13% од гласовите за градоначалник наспроти 6% на ПДП.

Иако законски четвртите локални избори беа предвидени за Октомври 2004, сепак, заради предвремените претседателски избори и Референдумот за територијалната организација на единиците на локалната самоуправа во Р. Македонија, периодот најдоцна до 31-ви март 2005 беше определен како најповолен за одржување на изборите. Изборите беа спроведени според Законот за локални избори од 1996 година, којшто беше дополнет и изменет врз основа на одредбите што произлегоа од Охридскиот договор, уставните измени и пакетот закони за децентрализација. На локалните избори во 2005 година СДСМ (во коалиција со ЛДП) освои 37 градоначалнички места, за разлика од опозициската ВМРО-ДПМНЕ која доби 21 градоначалник од своите редови. ДУИ се избори за 15 градоначалнички места, а ДПА победи само во Сарај. Седум независни кандидати стигна до градоначалничка фотелја. ВМРО-НП се избори за тројца градоначалници, а Сојузот на Ромите победи во Шуто Оризари. ВМРО-ДПМНЕ победи во седум од осум општини на територијата на главниот град, а Трифун Костовски како независен кандидат за скопски градоначалник со опозициска поддршка триумфираше над кандидатот на тогашната власт Ристо Пенев. Освен тоа, ВМРО-ДПМНЕ победи и во некои поголеми општини како Прилеп и Битола.

ГРАЃАНСКА АСОЦИЈАЦИЈА МОСТ

Мисијата на Граѓанска асоцијација МОСТ е да придонесе за развој на подемократска, постабилна и попросперитетна Македонија, преку инволвирање на граѓаните во активности и проекти што обезбедуваат транспарентност, отвореност и одговорност на владините, политичките и изборните органи кон вистинските потреби на граѓаните.

За остварување на оваа цел МОСТ работи во рамките на три востановени програми: Одговорност и транспарентност, Едукација и вклучување на граѓаните и Отворени институции. Како дел од програмата Одговорност и транспарентност, МОСТ набљудуваше седум домашни национални изборни процеси. Во однос на меѓународното искуство во набљудување, МОСТ е членка на ENEMO (European Network of Election Monitoring Organizations) мрежата со којашто има набљудувано 7 изборни процеси, а свои набљудувачи испраќа и во рамките на ОБСЕ/ОДИХР мисиите. Во насока на едукација на гласачите МОСТ го спроведе проектот "Првпат гласам" во рамките на кој беа едуцирани над 18 000 матуранти.

Претседателските и локалните избори 2009, МОСТ ги набљудуваше во рамките на проектот „Домашно набљудување на претседателските и локалните избори 2009 година“, а спроведени беа неколку активности во насока на зголемување на транспарентноста на целиот изборен процес. Целиот проект ги опфаќаше следните активности:

- Следење и известување за однесувањето на учесниците во изборната кампања;
- Регрутирање, тренинг и распоредување волонтери;
- Набљудување на предвременото гласање и гласањето на изборниот ден;
- PVT(Parallel Vote Tabulation/Паралелна обработка на податоците); и
- Набљудување на работата на Државната и на Општинските изборни комисиии.

За овие избори, Националниот демократски институт (НДИ) ја спроведе кампањата под мотото "Не си играј со иднината, фер избори 2009". Освен во промоцијата на кампањата, МОСТ активно го набљудуваше почитувањето на истата и за сознанијата ја известуваше јавноста. Предмет на набљудување беше кампањата, однесувањето на учесниците во текот на истата, нивната реторика и почитувањето на законските прописи.

За набљудување на претседателските и локалните избори, МОСТ акредитираше и обучи 4 577 граѓани/ волонтери, од кои денот на изборите во првиот круг го набљудуваа 3 637, додека вториот изборен круг го набљудуваа 3 638 набљудувачи. Заради сеопфатно следење на процесот на гласање, покрај статичните тимови, составени од двајца набљудувачи, МОСТ распореди и 84 мобилни тимови, коишто ги посетуваа оние места на коишто немаше статични набљудувачи, а беа и логистичка поддршка на статичните тимови. Гласањето на одредени гласачки места беше следено од посебни, т.н. ротирачки набљудувачи. Со распоредувањето на сите овие набљудувачи беа покриени над 65% од избирачките места каде што беше спроведено гласањето. Собирањето на материјалите, сумирањето и табелирањето на резултатите беше предмет на набљудување на волонтерите во сите ОИК.

ПВТ програмата беше спроведена на целата територија на Р. Македонија за изборите за претседател на Република Македонија, како и на територијата на Град Скопје за изборите за градоначалник на град Скопје и членови на Советот на Градот Скопје. Резултатите добиени со помош на оваа програма беа објавени на конференциите за јавност, веднаш по обработката на податоците во ПВТ центарот.

Покрај на денот на изборите, набљудувачи на МОСТ беа присутни на гласачките места и на денот пред изборите, кога своето право на глас го остварија болните и изнемоштени лица, внатрешно раселените и затворениците.

Дополнително, под лупата на набљудувачите на МОСТ се најде и работата на Државната изборна комисија и на Општинските изборни комисии, а набљудуван беше и процесот на поднесување приговори и тужби за постапката за гласање, сумирање и утврдување на резултатите од гласањето.

Гласањето на вториот круг од локалните избори што се спроведе на 19.04.2009 година, Граѓанската асоцијација МОСТ го следеше со 143 набљудувачи, коишто покрија околу 85% од 123 избирачки места на територијата на општините Зелениково, Студеничани, Долнени, Маврово и Ростуше и Чучер Сандево. Граѓанската асоцијација МОСТ го следеше и прегласувањето од вториот круг на локалните избори во општина Долнени што се одржа на едно избирачко место на 03.05. 2009 година.

За успешно спроведување на проектот, активни беа 19 регионални канцеларии на МОСТ и локални НВО од различни делови на Р.Македонија. Во овие канцеларии, покрај 28 координатори, беа ангажирани и голем број волонтери, задолжени за спроведување на сите активности на терен. Размената на информации со нив, покрај во редовна секојдневна комуникација, беше направена и на три специјално организирани брифинг сесии.

Проектот "Домашно набљудување на претседателските и локалните избори 2009" е реализиран од Граѓанска асоцијација МОСТ, со несебична поддршка од американскиот народ преку УСАИД, како и од Амбасадата на Кралството Холандија, Шведската меѓународна агенција за развој, Амбасадата на Сојузна Република Германија, Швајцарската агенција за меѓународен развој, Амбасадата на Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска, Набљудувачката мисија на ОБСЕ во Скопје и Амбасада на Република Чешка.

Граѓанската асоцијација МОСТ изразува благодарност до сите поддржувачи на нејзините активности, особено до граѓаните коишто како волонтери/ набљудувачи дадоа свој придонес во зголемување на транспарентноста и отвореноста на изборниот процес.

ГЕНЕРАЛНА ОЦЕНКА

Претседателските и локалните избори 2009 година се спроведоа во мирна атмосфера и во најголем дел во согласност со меѓународните стандарди, но, случаите на семејно, групно и гласање во име на друг, неправилностите во спроведувањето на процедурата на гласање, како и притисоците и заплашувањата на граѓаните останаа да бидат проблем и на овие избори. Помал број неправилности, исто така, беа забележени и во спроведувањето на процедурата на табелирање и сумирање на резултатите.

На изборите им претходеше кратка, но интензивна изборна кампања, којашто помина во мошне мирна атмосфера, без сериозни инциденти. Претседателските кандидати и лидерите на политичките партии постојано ја изразуваа својата заложба за одржување на фер и демократски избори, со што дополнително придонесоа за релаксирање на политичката атмосфера. Сепак, набљудувачите на МОСТ регистрираа одредени нерегуларности, како притисоци и закани врз граѓаните, користење државни ресурси за цели на кампањата, злоупотреба на деца во партиски цели и прелепување на плакати од спротивставените кандидати.

Загрижувачки беа известувањата за заплашувања и притисоци врз граѓаните, особено врз државните службеници и вработените во јавната администрација коишто ескалираа меѓу двата изборни круга и во голема мера влијаеја врз слободното изразување на волјата на граѓаните. Ваквите обвинувања ја отсликуваат длабоката недоверба меѓу самите политички партии, но и недоверба на политичките субјекти и граѓаните во државните институции.

На изборниот ден во првиот и во вториот изборен круг не беа забележани инциденти слични на оние од предвремените парламентарни избори 2008, во и околу избирачките места. Набљудувачите најчесто известуваа за неправилности од типот на семејно гласање, групно гласање, пропусти во раководењето со избирачките списоци, нарушена тајност на гласање, а на повеќе места на граѓаните не им беше дозволено самостојно да решат за кои избори ќе гласаат, туку беа принудувани да гласаат и за локални и за претседателски избори. Според потврдените информации, исто така, беше забележано гласање без употреба на УВ ламба и безбоен спреј, како и несоодветна идентификација на гласачите.

Карактеристика на овие избори, споредено со поранешните изборни циклуси, е тенденцијата во урбани средини да се појават голем број случаи на лица коишто се изјаснуваат како неписмени, па за да го остварат своето право на глас мораат да побараат помош од друг. Ова покажува дека граѓаните не беа во можност самостојно да решат за кого ќе го дадат својот глас. Вториот изборен круг беше карактеристичен и по јасно изразените и спротивставени ставови во поглед на излегувањето и гласањето на изборите, од различните групи граѓани. Додека едните излегуваа и гласаа, на други места имаше сосема мал број излезени гласачи или воопшто ги немаше.

Од набљудувачите на МОСТ беа забележани одредени недоследности во постапката на пребројување на гласовите и сумирање на резултатите како за претседателските, така и за локалните избори што фрлија мал сомнеж во целосната точност на резултатите. Најголем дел од забележаните неправилности во постапките за броене и сумирање на резултатите се појавија како последица на пропусти на изборната администрација.

ПРАВНА РАМКА И ИЗБОРЕН СИСТЕМ

Правилата за избор на претседател на Република Македонија, градоначалници на општините и градоначалник на Град Скопје и избор на членовите на советите на општините и на Советот на Град Скопје се состојат од Уставните одредби што се однесуваат на изборниот систем, одредбите од Законот за локална самоуправа и Изборниот законик¹.

Изборниот законик претставува консолидирана рамка којашто дава цврста основа за одржување фер и демократски избори. Во октомври 2008 година Собранието усвои и амандмани на Изборниот законик, во коишто беа вградени дел од препораките посочени од МОСТ и ОДИХР/ОБСЕ од претходните изборни циклуси, но сепак, одредени аспекти и одредби од Изборниот законик се уште останаа неконзистентни, нејасни, а други дури и контрадикторни.

Изборниот законик ги уредува:

- начинот, условите и постапката за избор на претседател на Република Македонија, градоначалници и советници во општините, избор, состав и надлежност на изборните органи;
- начинот и постапката за евиденција на избирачкото право;
- водењето на Избирачкиот список;
- постапката за кандидирање;
- изборната кампања и финансирањето на изборната кампања;
- ги определува границите на изборните единици, утврдување, менување и објавување на избирачките места, условите за функционирање на избирачките места; и
- постапката за заштита на избирачките права и поништување и повторување на гласањето.

Претседателот на Република Македонија се избира според мнозински модел, при што за претседател на Републиката е избран кандидатот кој добил мнозинство гласови од вкупниот број на запишани избирачи. Ако во првиот круг ниту еден кандидат за претседател не го добил потребното мнозинство, во вториот круг се гласа за двајцата кандидати коишто во првиот круг добиле најмногу гласови. Вториот круг гласање се одржува во рок од 14 дена од завршувањето на првиот круг. За претседател е избран кандидатот кој добил мнозинство гласови од избирачите коишто гласале, доколку гласале над 40% од вкупниот број запишани избирачи.

Изборите за членови на совет и за градоначалник се одржуваат, секоја четврта година во втората половина на месец март, истовремено во сите 84 општини и Градот Скопје. За градоначалник на општината во првиот круг е избран оној кандидат кој добил мнозинство гласови од избирачите коишто гласале, доколку на изборите излегле најмалку 1/3 од вкупниот број избирачи запишани во Избирачкиот список за соодветната општина. Ако во првиот круг не се исполнети условите за избор на градоначалник, во вториот круг се гласа за двајцата кандидати коишто добиле најмногу гласови. Во вториот круг гласање за градоначалник е избран кандидатот кој освоил поголем број гласови.

Советот го сочинуваат претставници на граѓаните избрани на општи, непосредни и слободни избори со тајно гласање. Бројот на освоени советнички места во општината се утврдува според бројот на гласовите што ги добиле листите на кандидати за членови на советот одделно, врз основа на сумираните резултати со примена на Д'Хондт-овата формула.

¹ Изборниот законик е донесен на 29 март 2006 година и истиот стапи во сила на 31 март 2006 година. Измени и дополнувања на Изборниот законик се донесени на 31.10.2008 година.

СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИЗБОРИТЕ

Од сите сегменти коишто го сочинуваат целокупниот изборен процес, во рамките на овој извештај е даден осврт на оние делови што беа предмет на набљудување на Граѓанска асоцијација МОСТ, согласно со проектот за домашно набљудување на претседателските и локалните избори 2009.

Поднесување листи за Претседател на Републиката, листи на кандидати за градоначалник и листи на кандидати за членови на совет

Право да поднесат листа на кандидат за Претседател на Републиката имаат најмалку 10 000 избирачи или 30 пратеници. Поднесената листа на кандидати за Претседател на Републиката треба да содржи: назив на листата, име и симбол на подносителот на листата, име и презиме на предложениот кандидат за претседател со означување на неговото постојано живеалиште, професија и единствен матичен број. Листата на кандидат за претседател се доставува до ДИК најдоцна 35 дена пред денот на одржување на изборите. Државната изборна комисија треба утврдената единствена листа на кандидати за претседател да ја објави во Службен весник на Република Македонија, најдоцна 30 дена пред денот определен за одржување на изборите.

Во законскиот рок до ДИК беа поднесени 7 кандидатури за претседател на Република Македонија. Една кандидатура беше поддржана од 62 пратеника, додека преостанатите кандидатури во прилог имаа потписи од над 10 000 граѓани. Неколку потенцијални кандидати не успеа да ги соберат потребните потписи за поднесување кандидатура. Од еден потенцијален кандидат пристигна жалба на системот за собирање потписи пред подрачните единици на Министерството за правда, кој според него е несправеден, бидејќи граѓаните се плашат да отидат во подрачната канцеларија на Министерството за правда и да стават свој потпис за поддршка на опозиционен кандидат.

Токму собирањето на потписите, инаку прв сегмент во процесот на избори, предизвика широка полемика и дебата околу тоа колку доследно е спроведена процедурата на прибирање потписи од подрачните канцеларии на Министерството за правда. Во овој сегмент, исто така, беше потенцирана и појавата на притисоци врз граѓаните и партиските членови да излезат и да ја дадат својата поддршка за одредена номинација.

Од ДИК беше постапено по поднесените кандидатури, беше извршен увид во документите и по утврдувањето дека сите ги исполнуваат законските услови истите беа потврдени. Кандидатурите на Љубе Бошковски и Имер Селмани беа потврдени откако претходно, подносителот на листата, во законски утврдениот рок од 48 часа, го отстрани пропустот на којшто беше укажано од Државната изборна комисија.

Право да поднесат листа на кандидат за градоначалник, односно листа на кандидати за членови на совет во општината, имаат регистрираните политички партии самостојно, коалиции и група избирачи. Во случај на поднесување листа на кандидат за градоначалник, односно листа на кандидати за советници од група избирачи, листата мора да биде поддржана со соодветен број потписи од запишаните избирачи во изводот на Избирачкиот список, зависно од бројот на жители на соодветната општина.

Поднесената листа на кандидати за градоначалник, односно листа на кандидати за советници треба да содржи: означување на општината (советот на општината) за кој се врши изборот, назив на листата, име и симбол на подносителот на листата, име и презиме на предложениот кандидат за градоначалник (носител на листата за советници, како и име и презиме на секој кандидат за советник), професија и единствен матичен број.

Листата на кандидати се доставува до надлежната општинска изборна комисија најдоцна 35 дена пред денот на одржување на изборите.

Во законскиот рок до ОИК и од Изборната комисија на Град Скопје беа поднесени 374 листи на кандидати за градоначалници и 703 листи на кандидати за советници во советите на општините. Од ОИК и од Изборната комисија на Град Скопје беше постапено по поднесените кандидатури и од нив беа потврдени 364 листи на кандидати за градоначалници и 701 листа за советници. Овластените претставници на кандидатите против решенијата на ОИК поднесоа 12 тужби до Управниот суд на Република Македонија. Управниот суд постапувајќи по тужбите во законски утврдениот рок ги донесе следниве одлуки: 4 решенија со кои тужбите се отфрлаат како недозволен, 4 пресуди со кои тужбите се уважуваат и решенијата на ОИК се поништуваат и кандидатурите се потврдуваат, 2 пресуди со кои тужбите се одбиваат како неосновани и 2 решенија со коишто постапките по тужбите се запираат бидејќи подносителот се откажал.

По завршените постапки ДИК, односно ОИК и Изборната комисија на град Скопје конечно потврдија:

- 7 листи на кандидати за Претседател на Републиката;
- 365 листи на кандидати за градоначалник;
- 701 листа на кандидати за советници.

За прв пат на претседателските избори во Република Македонија жена беше кандидат за претседател. Сепак, МОСТ констатираше дека за разлика од претходните избори битно беше намалено учеството на жените на кандидатските листи за градоначалници. Во прилог на истото е и фактот дека ниту една жена не беше избрана за градоначалник на локалните избори.

Изборна кампања

Изборниот законик ја дефинира "Изборната кампања" како: јавно претставување на потврдените кандидати од надлежните изборни органи и нивните програми во предвидениот период за одреден вид избори. Притоа, активности коишто се подведуваат под терминот изборна кампања се јавното собирање и други јавни настани организирани од организаторот на кампања, јавното истакнување плакати, изборното медиумско претставување и дистрибуирањето на печатените материјали. Според легислативата, кампањата почнува 20 дена пред денот определен за одржување на изборите, и не смее да трае 24 часа пред и на денот на изборите, а за прекршителите на законските одредби предвидени се казнени мерки.

И покрај законските одредби и за овој изборен циклус карактеристично беше преземањето активности за спроведување на изборната кампања од политичките субјекти многу порано од предвидените рокови. Најголем дел од овие активности беа покривани од националните медиуми. Граѓанската асоцијација МОСТ во повеќе наврати јавно реагираше за прекршувањето на одредбите во Законот.

Советот за радиодифузија, како независно регулаторно тело, дејствуваше во согласност со надлежностите и по претходно предупредување поведе 13 постапки против радиодифузерите коишто ги прекршија одредбите за почнување на изборната кампања, како и одредбите за почитување на предизборниот молк. Сепак, моменталните казни не ги спречуваат радиодифузерите свесно да го прекршуваат Законот и со тоа да дадат предност на одредена политичка опција.

ДИК, исто така, поведе 2 прекршочни постапки против организатори на кампања коишто не ги почитуваа одредбите за траење на изборната кампања. Сепак, неконзистентната примена на Изборниот законик од ДИК, но и бавните и неефикасни судски постапки придонесоа да остане впечаток за неказнивост на ваквиот вид прекршување на Изборниот законик. Треба

да се потенцира дека и натаму е потребно да се работи на допрецизирање на одредбите во овој дел на Изборниот законик, во насока на намалување на можноста за злоупотреба и различно толкување на истите.

Според МОСТ прекршен беше и членот 78 од Изборниот законик во кој стои дека општините и Градот Скопје имаат обврска да ги обележат местата каде што е дозволено да се истакнуваат плакати без надоместок за секој подносител на листи одделно². Во Изборниот законик стои и дека општините и Градот Скопје се должни да ги објават условите за добивање право за користење на местата за истакнување изборни плакати, најдоцна 50 дена пред денот на одржување на изборите. Иако, на прес конференција МОСТ ги повика соодветните државни органи да го санкционираат кршењето на законот, не беше поведена ниту една постапка против посочените општини.

Од набљудувачите на МОСТ беше забележано дека политичките активности за време на изборната кампања беа енергични и видливи низ целата територија на државата. Партиите и кандидатите одржаа неколку поголеми митинзи и голем број непосредни средби со граѓаните. Реториката којашто се користеше беше главно пристојна и одмерена, но сепак, вокабуларот користен на јавните собири покажа голема нетрпеливост и поделеност меѓу различните политички опции, со изразено присуство на негативна кампања. Иако и при оваа изборна кампањата политичката сцена беше поделена по етничка основа, сепак, како особено позитивен може да се смета фактот што од некои претседателски кандидати, како и од некои кандидати за градоначалници се забележа активно обраќање на гласачите од другите етнички заедници.

Кампањите за двата различни изборни процеси се испреплетуваа, па тешко може да се издвојат посебни карактеристики. Сепак, акцент на кампањата за претседателските избори беше ставен на предизвиците коишто се поставија пред Република Македонија во процесот на интеграција во ЕУ и во НАТО, а коишто произлегоа од нерешената ситуација со уставното име на земјава. Претседателските кандидати, иако активно користеа непосредни средби со граѓаните, клучните пораки ги испраќаа преку масовните митинзи.

Од друга страна, на локалните избори беа дискутирани економските и посебните локални проблеми на граѓаните во општините. Изборната кампања за локалните избори се карактеризираше со чести средби на кандидатите со граѓаните и со кампања од врата до врата. Кампањата за локалните избори помина со изразена поддршка на Владата на кандидатите коишто беа кандидирани од владејачката коалиција.

МОСТ преку своите набљудувачи проследи вкупно 278 митинзи, јавни собири и настани организирани од учесниците. Од набљудувачите на МОСТ не беа забележани посериозни инциденти директно поврзани со изборите, меѓутоа карактеристика на предизборниот период беа тензиите во неколку општини (Струмица, Гостивар, Пласница, Струга), а особено беше тензична атмосферата меѓу првиот и вториот круг, а во општините каде што резултатите беа изедначени (Струга, Охрид, Демир Хисар, Македонски Брод, Гостивар, Берово и Петровец). И на овие избори од набљудувачите на МОСТ беа забележани случаи на користење службени возила и други државни ресурси во изборни кампањи, присуство на деца на политички митинзи и "китење" на децата со партиски симболи, како и случаи на прелепување плакати од спротиставените кандидати.

И по оваа изборна кампања остана чувството дека некои од учесниците потрошија многу пари за организирање и спроведување на истата. Одредбите од Изборниот законик дозволуваат секој организатор на кампања да потроши најмногу 180 денари по запишан

² Следниве општини немаа донесено одлуки за определување место за лепење плакати без надоместок: Гевгелија, Дојран, Валандово, Богданци, Кратово, Лозово, Василево, Босилево, Ново Село, Студеничани, Чешиново-Облешево, Зрновци, Центар Жупа, Охрид, Дебарца, Могила, Кривогаштани, Крушево, Долнени, Чучер Сандево, Арачиново, Илинден, Петровец, Липково, Старо Нагоричане, Тетово, Јегуновце, Желино, Брвеница, Боговиње, Гостивар, Маврово и Ростуше, Врапчиште, Кичево, Другово, Зајас, Осломеј, Вранештинца, Пласница

гласач во општината за којашто има поднесено листа на кандидати, односно листа на кандидат.

Предвременно гласање

Генерално предвременото гласање на болните и изнемоштени лица, затворениците и раселените лица се одвиваше во мирна атмосфера, но и на овие избори не изостанаа проблемите од техничка природа. Набљудувачите на МОСТ забележаа одредени грешки во постапката како и одредена несигурност на членовите на Избирачките одбори околу точните процедури за спроведување на овој тип гласање.

Во повеќе случаи беше забележана повреда на тајноста на гласањето при гласањето на болните и изнемоштени лица. Загрижува фактот што со секој изборен циклус се зголемува бројот на пријавени лица кои гласаат еден ден пред денот на изборите. На овие избори оваа појава особено беше карактеристична за вториот изборен круг, кога драстично се зголеми бројот на пријавени лица за предвременото гласање. Најкарактеристични општини со ваква појава беа: Радовиш, Ново Село, Берово, Гостивар и Велес.

Оваа појава упатува на заклучок за неконзистентна примена на одредбите коишто се однесуваат на гласањето на болните и изнемоштени, како и интенција од политичките субјекти да се злоупотребува оваа можност, со што директно се повредува тајноста на гласањето.

Изборен ден

• Гласање на 22 март 2009 година

Процесот на гласање на првиот изборен круг на претседателските и локалните избори беше спроведен на 22 март 2009 година. Поради високиот снег, воопшто не беа отворени 134 избирачки места во 32 општини. Во преостанатите 2 842 избирачки места на територија на Р. Македонија гласањето почна во 7 часот и траеше до 19 часот. Во неколкуте избирачки места каде што отворањето доцнеша поради доставата на избирачкиот материјал, гласањето беше продолжено за онолку време колку што траеше доцнењето, но не подолго од 3 часа.

Од 1 792 082 гласачи, своето право на глас во првиот изборен круг, според податоците на ДИК, го оствариле 1 019 268 гласачи или 56,88% за претседателските и 1 009 401 или 56,32 % за локалните избори од вкупниот број на запишани гласачи во Единствениот избирачки список³.

Предмет на набљудување на статичните тимови на МОСТ беа 65% од вкупниот број гласачки места. Врз основа на нивните извештаи, како и извештаите добиени од регионалните координатори, Граѓанската асоцијација МОСТ денот на претседателските и локалните избори 2009, го оцени како мирен, без инциденти во и околу избирачките места. Сепак, набљудувачите известуваа за неправилности од типот на семејно гласање⁴, гласање во име на друг⁵, пропусти во раководењето со избирачките списоци⁶, гласање без соодветна

³ Извор: Државна изборна комисија

⁴ Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 3092 случаи на семејно гласање на претседателските избори, и 2892 случаи на семејно гласање на локалните избори.

⁵ Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 653 случаи на гласање во име на друг на претседателските избори, и 522 случаи на гласање во име на друг на локалните избори

⁶ Види анекс табели

документација⁷, нарушена тајност на гласање⁸ како и делење листови со инструкции како и за кого да гласаат избирачите. Според потврдените информации, исто така, беше забележано и гласање без употреба на УВ ламба⁹ и безбоен спреј¹⁰.

Од набљудувачите на МОСТ беа забележани одредени недоследности во постапката на пребројување на гласовите и сумирање на резултатите како за претседателските, така и за локалните избори. Сите овие околности фрлија мал сомнеж во целосната точност на резултатите. Најголем дел од забележаните неправилности во постапките за броење и сумирање на резултатите се појавија како последица на пропусти на изборната администрација. Оваа појава беше највпечатлива во ОИК Шуто Оризари, Гази Баба, Аеродром и други, особено во ОИК Тетово.

МВР на денот на изборите дејствуваше согласно со законските надлежности што придонесе за зголемување на довербата кај граѓаните во регуларноста на самиот изборен процес.

Во текот на целиот изборен ден МОСТ ја информираше јавноста за случувањата од теренот користејќи се притоа со проверени и потврдени информации добиени од набљудувачите на избирачките места и од регионалните координатори. За дополнителна проверка на дојавените информации и за покривање на ИМ места, што не беа покриени со статични набљудувачи од МОСТ, беа ангажирани и 84 мобилни тимови.

● **Гласање на 5 април 2009 година**

Процесот на гласање на вториот изборен круг на претседателските и локалните избори беше спроведен на 5 април 2009 година. Гласањето почна во 7 часот и траеше до 19 часот. Гласањето на едно избирачко место почна со задоцнување поради достава на избирачкиот материјал и истото беше продолжено за онолку време колку што траеше доцнењето. Од вкупно 1 792 082 гласачи, своето право на глас на претседателските избори го остварија 764 039 гласачи или 42,63%¹¹.

На изборниот ден не беа забележани инциденти слични на оние од предвремените Парламентарни избори 2008 во и околу избирачките места. Набљудувачите најчесто известуваа за неправилности од типот на семејно гласање¹², гласање во име на друг¹³, пропусти во раководењето со избирачките списоци, нарушена тајност на гласање¹⁴, а на повеќе места на граѓаните не им беше дозволено самостојно да решат за кој избори ќе гласаат, туку беа принудувани да гласаат и за локални и за претседателски избори. Избирачките одбори бараа да бидат потпишани и двата списка и не им оставаа можност на граѓаните да одбираат дали сакаат да гласаат за двата изборни процеса, или да донесат своја одлука за изборот. Според потврдените информации, исто така, беше забележано и гласање без употреба на УВ ламба и безбоен спреј, како и несоодветна идентификација на гласачите.

⁷ Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 231 случај кога гласачот гласал без соодветна документација за идентификација на претседателските избори, и 198 случаи гласачот кога гласал без соодветна документација за идентификација на локалните избори

⁸ Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 1943 случаи на нарушување на тајноста на гласање на претседателските избори, и 2059 случаи на нарушување на тајноста на гласање на локалните избори.

⁹ Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 1234 случаи на некористење на УВ ламбата на претседателските избори, и 1111 случаи на некористење на УВ ламбата на локалните избори

¹⁰ Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 358 случаи на некористење на безбојниот спреј на претседателските избори, и 399 случаи на некористење на безбојниот спреј на локалните избори

¹¹ Извор: Државна изборна комисија

¹² Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 1531 случаи на семејно гласање на претседателските избори, и 988 случаи на семејно гласање на локалните избори

¹³ Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 396 случаи на гласање во име на друг на претседателските избори, и 289 случаи на гласање во име на друг на локалните избори

¹⁴ Набљудувачите на ГА МОСТ на ИМ што ги покриваа забележале 1127 случаи на нарушување на тајноста на гласање на претседателските избори, и 832 случаи на нарушување на тајноста на гласање на локалните избори

За вториот изборен круг беа карактеристични јасно изразените и спротивставени ставови во поглед на одзивот на гласачи на изборите за претседател од различните групи граѓани. Како и во првиот круг, и во овој круг, очигледна беше појавата во урбани средини да се јават голем број случаи на лица коишто се изјаснуваат како неписмени, па за да го остварат своето право на глас мораат да побараат помош од друг. Ова покажува дека од одредени политички партии беше грубо злоупотребена правната можност за помош на слепи и неписмени лица, со цел да се влијае врз слободното решавање на гласачите за кога ќе го дадат својот глас.

МВР и на овој круг од изборите дејствуваше согласно со законските надлежности и даде придонес за зголемување на довербата кај граѓаните во регуларноста на самиот изборен процес.

ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Согласно со законските одредби, претседателските и локалните избори 2009 година беа спроведени од Државната изборна комисија, 84 општински изборни комисии и Изборната комисија на град Скопје и 2976 избирачки одбори.

Државна изборна комисија (ДИК)

Согласно со новите амандмани на Изборниот законик, претседателот и двајца членови на ДИК се избираат на предлог на опозицијата, а заменик-претседателот и тројца други членови ги предлагаат партиите на власт. Членовите на ДИК беа избрани од Собранието на Република Македонија со двотретинско мнозинство од вкупниот број пратеници. Претседателот и членовите на ДИК функцијата ја вршат професионално, со право на повторен избор. Иако постои законска одредба за 30% застапеност на помалку застапениот пол во изборните органи, во седмочлениот состав на Државната изборна комисија беше избрана само една жена.

ДИК во текот на целиот изборен процес својата работа ја извршуваше јавно и транспарентно во најголем дел почитувајќи ги законските рокови. Членовите на ДИК работеа главно професионално, со почитување на изборните одредби и во целосна координираност со стручната служба. Стручната служба на ДИК беше вистинска логистичка поддршка во изборниот процес, иако за време на подготовката на изборниот процес се соочуваше со недостиг на доволен број на квалификуван кадар. Од друга страна, техничката опременост и користењето на информатичката технологија значително ја подобри ефикасноста во нивното работењето.

Граѓанската асоцијација МОСТ како позитивно ја оценува транспарентноста во работењето на ДИК, воспоставувањето практика на инклузивност (вклучување на сите заинтересирани страни) во процесите на решавање, како и добрата координираност на ДИК со другите државни органи коишто му обезбедуваа логистика во изборниот процес (Влада на Република Македонија, Министерство за правда, МВР, Агенција за државни службеници). Севкупните подготовки за изборите ДИК ги изврши непречено и во рамките на законските рокови, а одлуките во оваа фаза беа донесувани во духот на консензус што придонесе за зголемување на довербата на кандидатите и граѓаните во изборната администрација.

ДИК во предизборниот период разреши членови на неколку општински изборни комисии за коишто имаше утврдено противзаконско работење за време на претходните предвремени парламентарни избори со што дополнително придонесе за создавање услови за одржување фер и демократски избор. Од друга страна пак, ДИК повторно неконзистентно постапуваше во однос на поведување прекршочни постапки за политичките субјекти или правни и физички лица коишто ги прекршиле одредбите на Изборниот законик (пр. предвреме почната кампања, необјавување на местата од општините за лепење плакати и непочитување на законски предвидениот рок, уништување изборни плакати). Ваквото (не)постапување во голема мера го доведува во прашање кредибилитетот на оваа институција којашто е задолжена да обезбеди законитост во спроведување на изборите.

ДИК донесе Програма за задолжителна едукација на сите изборни органи и подготви Прирачник за едукација којшто беше поделен на сите членови на изборните органи. Задолжителна едукација на членовите на ОИК беше организирана и спроведена од ДИК. Сепак, треба да се истакне дека во прирачникот не беа вклучени упатства и практични инструкции за спроведување на постапката за гласање што на овие избори беше усложнета со фактот дека беа спроведувани два различни изборни процеса. Ваквата состојба беше резултат на ненавременото донесување практични упатства за спроведување на гласањето (упатство за гласање, упатство за важечки и неважечки гласачки ливчиња...) од ДИК. Неутврдените единствени стандарди за едукација на изборната администрација придонесе за неконзистентно постапување на членовите на избирачките одбори. Во насока на надминување на проблемите коишто се појавија при процесот на гласање во првиот изборен

круг, ДИК донесе неколку практични упатства за работата на ОИК и на ИО, со фокус на спречување на семејното гласање и спроведе дополнителна обука меѓу двата изборни круга.

Иако, ДИК законски е обврзан да ја информира и едуцира јавноста за начинот на гласање и за остварување на избирачкото право, сепак, ДИК до денот на изборите спроведе само лимитирана медиумска кампања којашто не беше доволно видлива за да ги оствари очекуваните резултати.

Државната изборна комисија првичните резултати од изборите, добиени по електронски пат, ги објавуваше sukcesивно веднаш по пребројувањето на гласовите од избирачките места, а резултатите врз основа на податоците од записниците од општинските изборни комисиии, во рок од 12 часа. Конечните резултати од изборите ги објави во законскиот рок од „24 часа од денот на нивната конечност“, но поради одолговлекување на постапката за решавање по приговори и жалби по која резултатите стануваат конечни, значително се одолговлече и објавувањето на конечните резултати.

Најголем дел од фокусот на ДИК меѓу двата изборна круга беше насочен спрема решавањето по приговорите на постапката за гласање, сумирање и утврдување на резултатите од гласањето. Граѓанската асоцијација МОСТ забележа неконзистентност во работењето на ДИК во процесот на решавање по приговорите, особено во делот на утврдување на фактичката состојба. Членовите на ДИК не секогаш ги носеа одлуките во духот на консензус, па остана впечаток дека кај некои одлуки членовите на ДИК при градењето на своите ставови тргнуваа од позициите на политичките субјекти коишто ги имаат предложено.

Во законски предвидениот рок за првиот изборен круг, од ДИК беа акредитирани 6981 домашни набљудувачи од вкупно 11 здруженија на граѓани, и 529 акредитации за странски набљудувачи, поднесени од 20 меѓународни организации или амбасади на странски држави во Република Македонија. За вториот изборен круг дополнително беа акредитирани 57 домашни и 27 странски набљудувачи.

Општински изборни комисиии и Изборна комисија на Град Скопје

ОИК е составена од претседател, четири члена и нивни заменици. Претседателите на ОИК и нивните заменици, четирите члена и нивните заменици, се избираат од вработените во државната, општинската и администрацијата на Град Скопје, со високо образование, по случаен избор, за време од 5 години.

Фактот што ова беше трет изборен циклус за поголем дел од членовите на ОИК се покажа како позитивен, бидејќи ефикасноста и професионалноста во работењето беше на потребното ниво. Сепак, кај неколку општински изборни комисиии, како на претходните, така и на овие избори беа забележани одредени пропусти во работењето и непочитување на законските одредби. Се чини дека ДИК требаше доследно да постапи и во предизборниот период да ги разреши сите членови на ОИК каде што имаше утврдено и најмало противзаконско работење за време на претходните предвремени парламентарни избори. Од друга страна, треба да се истакне и дека во некои општини, поради високата политичка тензија, членовите на ОИК беа под постојани закани од политичките субјекти, поради што членовите на ОИК не можеа секогаш целосно професионално да ги спроведат своите законски задолженија. (ОИК Пласница, ОИК Студеничани, ОИК Гостивар)

Општинските изборни комисиии се одговорни за организирање на изборите во соодветната општина. Дополнително на многубројните административни и логистички задачи, тие се одговорни и за потврдување на листите на кандидати за градоначалници и советници, за назначување на членовите на ИО во избирачките места коишто се во нивна надлежност, како и за сумирање и објавување на резултатите. Тие, исто така, решаваа по приговорите по неправилности во постапката на поднесување листи на кандидати за градоначалник и за советници.

Кај најголем број на ОИК назначувањето на членови на ИО се вршеше транспарентно и во рамки на законските одредби со користење на техничка поддршка од ДИК. Меѓутоа, од набљудувачите на МОСТ беа забележани помали субјективности при вршењето на случаен избор на членовите на ИО, особено кај оние ОИК што при вршењето на случајниот избор не беа во можност да користат компјутерска технологија (пр. ОИК Струга).

Процесот на потврдување на листите на кандидати за градоначалник и за советници беше извршен во согласност со законската регулатива предвидена за овој дел од изборниот процес. Од набљудувачите на МОСТ беа регистрирани одредени одолговлекувања на постапката за потврдување на одредени кандидатури поради сложената постапка за утврдување на неосудуваност на кандидатите. Исто така, условот за неосудуваност беше причина за одбивање на неколку кандидатури, а ваквите решенија натаму беа оспорени пред Управниот суд.

Поради недоволната техничка опременост и обученост на дел од ОИК процесот на табелирање и утврдување на резултатите беше вршен со техничка помош на ДИК. Процесот на табелирање на резултатите во повеќето ОИК беше изведен на уреден и на транспарентен начин, но кај неколку општински изборни комисии беа забележани одредени несовпаѓања во табелираните бројки и беа забележани обиди за намерно манипулирање со бројките. Поради овие причини, во процесот на решавање по приговори и жалби некои резултатите на ОИК беа преправени од ДИК (Тетово, Долнени).

Како негативна карактеристика се оценува фактот дека на овие избори ДИК не спроведе стандардизирана обука за сите членови на ОИК, поради што се појави неунифицирано постапување од ОИК при вршење на нивните должности, како и нестандардизирана обука на членовите на ИО. Ова се должи и на фактот што ДИК на неколку дена пред изборите се уште немаше донесени јасни упатства за постапување на изборната администрација во одредени случаи во процесот на гласање.

Избирачки одбори (ИО)

Вкупниот број на Избирачки одбори на овие претседателски и локални избори изнесуваше 2 976 и истите беа составени од претседател, четири члена и нивни заменици. Претседателот на избирачкиот одбор и неговиот заменик, двата члена и нивните заменици се избираат од редот на вработените во државната, јавната, општинската и администрацијата на Град Скопје, по случаен избор за време од четири години. Еден член на Избирачкиот одбор и неговиот заменик се именува на предлог на политичките партии во опозиција кои на последните избори за пратеници освоиле најмногу гласови, а еден член и неговиот заменик се именуваат на предлог на политичките партии на власт. На подрачјето на градот Скопје изборниот процес беше сложен поради фактот што граѓаните гласаа за избор на Претседател на Р. Македонија, како и за градоначалник на Градот Скопје и советници во Советот на Градот Скопје и градоначалник и советници во општината во којашто живеат. Поради сложеноста на изборниот процес кој можеше да создаде проблеми во непреченото спроведување на постапката за гласање општинските изборни комисии и Изборната комисија на Град Скопје решија да има дозволата на ИО, по потреба, да ги задолжат своите заменици да вршат задачи како редовните членови, освен во делот на гласање по одлуки и потпишување на официјалните документи.

Избирачките одбори како непосредни спроведувачи и организатори на процесот на гласање во избирачките места, имаат директна одговорност за почитување на законската процедура на гласање. Сепак, кај некои избирачки одбори во делови со доминантно албанско население, од набљудувачите на МОСТ беа регистрирани појави на семејно, групно и гласање во име на друг, како и на несоодветно кристење на УВ лампата и на невидливиот спреј. На пењостанатиот дел од државата набљудувачите на МОСТ регистрираа неправилности но во незначителен број. Карактеристично за избирачките одбори беше неинформирањето на гласачите за нивното право да решат на кои избори ќе го дадат својот глас. Гласачите на некој начин беа принудувани да гласаат на двата изборни процеси со самото потпишување во двата извадока од ИС. Ова укажува на голема непрофесионалност на членовите на ИО, ако се земе предвид дека поголем дел од членовите веќе неколку изборни циклуси по ред ја извршуваат истата обврска. Исто така, ова укажува дека дел од одбуките спроведени на членовите на ИО не ги дадоа соодветните резултати.

ЗАШТИТА НА ИЗБИРАЧКИТЕ ПРАВА

Изборното законодавство на Република Македонија на кандидатите и на избирачите им нуди различни постапки за заштита на нивните права. Постапките за заштита на избирачките права, се приспособени зависно од тоа дали станува збор за заштита на избирачките права поврзани со повреди при регистрацијата на избирачките права, заштита при утврдување на валидност на кандидатурите, заштита на избирачките права на организаторот на изборната кампања или за заштита на правата повредени при спроведувањето на гласањето, сумирањето и објавувањето на резултатите. Првите три постапки ги уредува Изборниот законик во деловите „евиденција на избирачко право“, „кандидирање“, односно „изборна кампања“, додека во посебната секција за заштита на избирачките права е уредено постапувањето при заштитата на избирачките права повредени при спроведувањето на гласањето, сумирањето и објавувањето на резултатите. Во одделна секција на Изборниот законик е уредено поништувањето и повторувањето на гласањето како дел од постапката за заштита на избирачките права повредени при спроведувањето на гласањето, сумирањето и објавувањето на резултатите.

ДИК процесот на решавање на приговорите за поништување на резултатите од гласањето го спроведе транспарентно и со задоволителна инклузивност на сите заинтересирани страни. Сепак, забележителна беше одредена неконзистентност при утврдувањето на фактичката состојба и примената на основите за поништување на гласањето, односно неконзистентност при применувањето на Изборниот законик (член 151), како и упатството коешто се однесуваше на решавањето по приговорите. Ваквото неконзистентно постапување доведе до намалување на довербата во целокупниот процес на поништување на изборните резултати од некои политички субјекти. Исто така, довербата во процесот беше намалена и од причина што членовите на ДИК не секогаш ги носеа одлуките во духот на консензус, па остана впечаток дека кај некои одлуки членовите на ДИК при градењето на своите ставови, не постапуваа професионално, туку тргнуваа од позициите на политичките субјекти коишто ги имаат предложено. Во ваква констелација на сили, особено хендикипирани беа помалите политички партии коишто немаат свои претставници во ДИК. За посебно истакнување е и фактот што новото законско решение со кое постапката за поништување и повторување на гласањето во врска со локалните избори беше префрлено во надлежност на ДИК. Но, ова решение иако од една страна го премости хендикепот со слаб административен капацитет на ОИК, од друга страна, создаде проблеми во смисла што ДИК не успеа да постапи по сите приговори за првиот изборен круг во рамки на законските рокови. Ваквото одолговлекување, подоцна создаде проблеми при подготовката на изборниот материјал за вториот изборен круг.

Управниот суд решаваше по тужбите против одлуките на ДИК и Општинските изборни комисији на делумно транспарентен начин. Сесиите беа отворени за јавноста само во делот на кој се известуваше за основите на приговорите, но процесот на испитување на основите на приговорите, увидот во изборниот материјал и донесувањето на одлуките останаа затворени за јавноста. Сепак, треба да се потенцира дека сите одлуки на Управниот суд беа навремено објавувани на нивната веб страна.

А) Регистрација на избирачките права

Според податоците на Министерството за правда¹⁵ за време на јавниот увид, извршени се вкупно 1 525 промени во Избирачкиот список и тоа 312 промени на податоци во име, презиме или адреса, 174 запишувања во Избирачкиот список на лица кои не биле запишани, додека 1 039 починати лица се избришани. Согласно со Изборниот законик, секој граѓанин има право со тужба да поведе управен спор пред Управниот суд против решението на Министерството за правда со кое е одбиено неговото барање за запишување,

¹⁵ http://www.pravda.gov.mk/novost_detail.asp?lang=mak&id=367

дополнување или бришење на податоците во Избирачкиот список. Во однос на одлуките на Министерството за правда немаше поведено спорови пред Управниот суд на Република Македонија за запишување, промена или бришење податоци од Избирачкиот список. По завршувањето на постапката од Министерството за правда беа подготвени два идентични списоци за локалните и претседателските избори. Во Избирачкиот список со ѕвездичка беа обележани 73 000 граѓани коишто се регистрирани дека живеат во странство. Сепак, од повеќе кандидати остана забелешката дека Избирачкиот список не е целосно прочистен, оти многу е поголема бројката на граѓани коишто не се наоѓаат во РМ, како и дека во списокот се наоѓаат голем број умрени лица. Поради тоа потребно е во периодот што следува, заедно со преминување на надлежноста за ажурирање на избирачкиот список во ДИК, да се пристапи кон ревизија на избирачкиот список што самото по себе претпоставува и промена на законската рамка.

Б) Утврдување валидност на кандидатурите

Во законскиот рок до ДИК беа поднесени 7 кандидатури за Претседател на Република Македонија. Една кандидатура беше поддржана од 62 пратеници, додека преостанатите кандидатури во прилог имаа потписи од над 10 000 граѓани. Неколку потенцијални кандидати не успеа да ги соберат потребните потписи за поднесување кандидатура. Од одредени кандидати пристигнаа жалби на системот за собирање потписи пред подрачните единици на Министерството за правда, кој според нив е неправеден бидејќи граѓаните се плашат да отидат во подрачната канцеларија на Министерството за правда и да стават свој потпис за поддршка на опозиционен кандидат.

Од ДИК беше постапено по поднесените кандидатури, беше извршен увид во документите и по утврдувањето дека сите ги исполнуваат законските услови истите беа потврдени. Во однос на кандидатурите на Љубе Бошковски и Имер Селмани истите беа потврдени откако претходно, подносителот на листата, во законски утврдениот рок од 48 часа, го отстрани пропустот на кој беше укажано од Државната изборна Комисија.

Во законскиот рок до ОИК и до Изборната комисија на Град Скопје беа поднесени 374 листи на кандидати за градоначалници и 703 листи на кандидати за советници во советите на општините. Од ОИК и од Изборната комисија на Град Скопје беше постапено по поднесените кандидатури и од нив беа потврдени 364 листи на кандидати за градоначалници и 701 листа за советници. Овластените претставници на кандидатите против решенијата на ОИК поднесоа 12 тужби до Управниот суд на Република Македонија. Управниот суд постапувајќи по тужбите во законски утврдениот рок ги донесе следниве одлуки: 4 решенија со коишто тужбите се отфрлаат како недозволен, 4 пресуди со кои штотужбите се уважуваат и решенијата на ОИК се поништуваат и кандидатурите се потврдуваат, 2 пресуди со коишто тужбите се одбиваат како неосновани и 2 решенија со коишто постапките по тужбите се запираат бидејќи подносителот се откажал.

В) Заштита на избирачките права за време на изборната кампања

Постапката за заштита на правата на организаторите на изборната кампања остана се уште нејасна и конфузна, а судиите во основните и во апелационите судови незапознаени со нивните надлежности и без доволно компетенции за да испорачаат ефикасна правна заштита. Во ваква состојба и на овие избори организаторите на изборната кампања останаа без ефикасни правни лекови за заштита на нивните права, повредени, попречени или оневозможени од противкандидатите.

Г) Поништување и повторување на гласањето

I - КРУГ

До ДИК беа поднесени 84 приговори (22 од СДСМ, 11 од ВМРО-ДПМНЕ, 7 од ДПА, 9 од Нова Демократија, 4 од Партијата за движење на Турците во Македонија, 3 од Демократската партија на Турците во Македонија, 4 од ПДП, 2 од Сојуз на Ромите, 1 од ПЦЕР, 3 од Либерална партија на Македонија, 4 од ВМРО - ДП и ТМОРО - ВЕП, 3 од ДУИ, 1 од НДМ, 1 од ПОДЕМ, 1 од ПЕИ и 8 од независни листи) од коишто 22 приговора се однесуваа на постапката на броење и сумирање на резултатите, 3 се однесуваат на неправилности во изгледот на гласачките ливчиња и неправилности кои се провлекле во постапката за кандидирање, а останатите 59 приговори со кои се опфатени 151 избирачко место се однесуваат на неправилности во постапката на гласање.

Од приговорите кои се однесуваат на постапката за броење и сумирање на резултатите 2 се однесуваат на постапката за броење и сумирање на резултатите од претседателските избори, додека 20 се однесуваат на постапката за броење и сумирање на резултатите од локалните избори. Од друга страна сите приговорите кои се однесуваат на постапката за гласање се однесуваат на локалните избори. Од нив за 26 избирачки места тие се однесуваат на изборите за градоначалник, за 30 се однесуваат само на изборите за листите за советници, додека приговорите за 95 избирачки места се однесуваат и на изборите за градоначалник и на листи за советници.

Постапувајќи по приговорите ДИК ги донесе следниве одлуки:

- усвоен е приговор на СДСМ и извршена исправка на утврдените и сумираните резултати за избор на членови на совет на општината Тетово во 19 избирачки места;
- делумно усвоен е приговор на СДСМ и поништено е гласањето за избор на градоначалник на гласачките места 1471, 1209 и 1210 во општина Долнени, а за гласачкото место 1473 го одби како неосновано;
- усвоен е приговор на ВМРО – ДПМНЕ и поништено е гласањето во гласачкото место 2353 за избор на членови на совет во општина Студеничани;
- делумно е усвоен приговор на ВМРО – ДПМНЕ и исправени се утврдените и сумираните резултати од избирачкото место 0259 за гласање за градоначалник, а барањето за поништување на оваа гласачко место е одбиено како неосновано;
- усвоен е приговор на ВМРО – ДПМНЕ и поништено е гласањето на гласачкото место 0248 во општина Македонски Брод;
- усвоен е приговор на ДУИ и поништено е гласањето во гласачкото место 0476 с. Врбјани во општина Маврово и Ростуше;
- преостанатите приговори се одбиени како неосновани.

Во врска со првиот круг од изборниот процес во Република Македонија, за избор на претседател, градоначалници и советници, од подносителите на листи на кандидати до Управниот суд беа поднесени 53 тужби против решенијата на ДИК, од коишто 2 беа идентични и поднесени од ист подносител. Во Управниот суд по тужбите постапуваа четири совети, составени од петмина судии. Во законски утврдениот рок беа донесени 50 пресуди со коишто тужбите беа одбиени како неосновани и 2 решенија со коишто тужбите беа отфрлени како недозволености.

II - КРУГ

До ДИК беа поднесени 97 приговори од коишто 5 приговори се однесуваат на нерегуларности во постапката за броене или сумирање на резултатите, а преостанатите 92 приговора со коишто се опфатени 210 избирачки места за нерегуларности во постапката на гласање. Сите приговори се однесуваат на локалните избори. Притоа, од приговорите за неправилности во постапката за гласање за 27 избирачки места, всушност тие се однесуваат на гласањето за листите за советници во општините каде што во првиот круг не се спроведување гласање, а за 183 избирачки места се однесуваат на постапката за гласање за градоначалник.

Постапувајќи по приговорите ДИК делумно усвои еден приговор од ПЕИ и го поништи гласањето во избирачкото место 1872, во селото Заграчани, општина Струга и усвои еден приговор поднесен од ДУИ и го поништи гласањето во избирачкото место 2337 во општина Арачиново. Престанатите приговори ДИК ги одби како неосновани.

Од подносителите на листи на кандидати до Управниот суд беа поднесени 48 тужби против решенијата на ДИК (23 од ПЕИ, 5 од СДСМ, 10 од ДУИ, 4 од ВМРО-ДПМНЕ, 1 од ДПА, 1 од ПЦЕР, 1 од Демократија е Ре, и 2 од Група избирачи). Управниот суд постапуваше по тужбите во законски утврдениот рок и донесе 40 пресуди со коишто тужбите на подносителите се одбиваат како неосновани и се потврдуваат решенијата на ДИК со коишто приговорите се одбиени како неосновани, 2 пресуди со коишто решенијата на ДИК се менуваат и приговорите се офрлаат како неосновани и 1 пресуда со којашто тужбата се уважува и решението на ДИК се менува, па се носи одлука дека претходно прифатениот приговор е неоснован.

Д) Заштита на избирачкото право на избирачите

Во текот на изборниот ден во првиот круг одржан на 22 март 2009 година до ДИК беа поднесени 4 приговори за заштита на избирачкото право поради повреда на избирачкото право во постапката на спроведување на гласањето. ДИК во законскиот рок од 4 часа донесе позитивни одлука по истите и бидејќи процесот на гласање беше во тек, на избирачите им беше овозможено да го остварат своето избирачко право. Во текот на вториот изборен круг до ДИК не беа поднесени приговори за заштита на избирачкото право на избирачите.

ПВТ (PVT) програма

Исто како и во претходните изборни циклуси, така и за претседателските и локалните избори 2009, МОСТ го следеше одзивот на гласачите во текот на денот, како и распределбата на гласовите по пребројувањето, со помош на програмата за Паралелна обработка на гласови (Parallel Vote Tabulation) или кратко ПВТ (PVT).

Паралелната обработка на гласовите, комбинирана со регуларното набљудување, претставува моќна алатка за пронаоѓање на евентуалните изборни измами, но и грешки во обработката на податоците, и кај оние гласачки места што не се набљудуваат.

Прецизноста со којашто се проектира распределбата на гласовите уверува дека во случај на голема разлика меѓу резултатите добиени од ПВТ програмата и официјалните резултати, постои веројатност за изборна измама.

Покрај распределбата на гласовите, ПВТ програмата го мониторира и текот на одзивот на гласачите, со што се овозможува да се оцени неговата реалност, односно евентуалното нагло зголемување во одреден временски период.

ПВТ примерокот, содржи избирачки места (во понатамошниот текст ПВТ места) коишто претставуваат демографски и географски одраз на сите избирачки места во државата, односно на гласачкото тело. Програмата се заснова на брзо собирање и обработка на податоци, официјални резултати од гласањето, внесени во записниците од гласачките места од ПВТ примерокот, јавени директно од набљудувачите веднаш по потпишувањето на официјалниот записник од членовите на Избирачкиот одбор.

ПВТ програмата на претседателските избори се спроведе на територијата на Република Македонија, а на територијата на град Скопје за локалните избори се спроведе ПВТ програма за избор на градоначалник на Град Скопје и за избор на членови на Советот на Град Скопје. Во оваа насока МОСТ потенцира дека на овие избори ПВТ програмата беше спроведена во предизвикувачка атмосфера поради комплексноста на процесот, со дуги зборови два различни изборни процеси истовремено се спроведуваа на избирачките места. ПВТ примерокот на Претседателските избори поседуваше 784 избирачки места, а на локалните избори за градоначалник на Град Скопје и членови на Советот на Град Скопје ПВТ примерокот се состоеше од 464 избирачки места.

Во самиот почеток на кампањата за регрутирање волонтери, регионалните координатори го почнаа селектирањето на ПВТ набљудувачите од оние што одговориле на повикот за пријавување набљудувачи. Во повеќето случаи, ПВТ набљудувачите беа со големо искуство стекано во минатите процеди на домашно набљудување на изборите спроведено од МОСТ. Набљудувачите коишто беа распоредени на ПВТ местата, покрај вообичаената обука присуствуваа и на специјалан обука на којашто методот на ПВТ јавувањето им беше демонстриран. ПВТ координаторот од МОСТ, заедно со проект координаторите, спроведоа обука на 1247 ПВТ набљудувачи. Специјални ПВТ формулари беа подготвени за ПВТ набљудувачите. Целта на обуката е да се утврди дека сите ПВТ набљудувачи се запознаени со нивната работа и да им се потенцира нивната голема улога во успешното имплементирање на програмата. Регионалните координатори ги распоредија ПВТ набљудувачите. ПВТ центарот беше лоциран во централната канцеларија, од каде што ПВТ набљудувачите беа контактирани веднаш по завршувањето на броењето на гласовите и потпишувањето на протоколите. Вкупно 40 привремени мобилни телефонски линии беа подготвени во ПВТ центарот. Вкупно 38 телефонски оператори беа вклучени во ПВТ центарот за време на првиот круг од изборите, а 40 за време на вториот круг, како и 40 компјутерски оператори за двата изборни круга одделно за обработка на податоците.

Покрај табелирањето на финалните резултати, начинот на комуникација дозволуваше МОСТ да ја пресметува и излезноста на граѓаните во текот на изборниот ден. МОСТ ја набљудуваше излезноста на гласачите во 4 наврати во 10 временски торниси почнувајќи од 9 сабајле, на секој час, се до затворањето на избирачките места. Во текот на првиот круг МОСТ на 5 прес конференции ја информираше јавноста за излезноста на гласачите и за резултатите од броењето на гласовите. На вториот изборен круг МОСТ одржа 6 прес

конференции каде што ги соопштуваше резултатите за излезноста на гласачите и крајниот резултат по завршувањето на броењето на гласовите.

Резултати од ПВТ програмата спроведена на претсетаелските избори спроведени на 22.03.2009 година

1. Имер Селмани.....	15,2%
2. Мируше Хоџа	3,4%
3. Нано Ружин	3,9%
4. Ѓорге Иванов	34,8%
5. Љубе Бошковски	14,8%
6. Агрон Буџаку	7,9%
7. Љубомир Данаилов Фрчковски.....	20,1%

Резултати за Градоначалник на Град Скопје, добиени со истата програма:

1. Коце Трајановски	46,14%
2. Тито Петковски	27,38%
3. Шевчет Зеколи.....	10,72%
4. Аргтим Нагавци.....	5,77%
5. Мирјана Најчевска	3,62%
6. Лазар Еленовски	2,72%
7. Драги Колчаковски.....	1,24%
8. Страшо Ангеловски	1,09%
9. Јанко Бачев	0,52%
10. Душко Поповски.....	0,50%
11. д-р Трпе Груевски	0,30%

Процент на освоени гласови на листите на кандидати за членови на Советот на Град Скопје:

1. ВМРО-ДПМНЕ.....	35,81%
2. СДСМ	20,62%
3. ДУИ	10,65%
4. ЛДП	6,06%
5. Нова Демократија	5,96%
6. ВМРО - НП	5,41%
7. Сојуз на Титови леви сили	2,43%
8. Мила.....	2,02%
9. ВМРО-ДП и ТМОРО-ВЕП	1,59%
10. НСДП	1,53%
11. Заедно за Шуто Оризари	1,36%
12. ДПА.....	1,28%
13. Социјалдемократска Унија.....	1,27%
14. Нова Алтернатива.....	0,94%
15. Партија за движење на Турците.....	0,94%
16. ПОДЕМ	0,92%
17. Либерална партија	0,82%
18. Народно Движење за Македонија	0,39%

Или број на освоени советнички места во советот на Град Скопје:

1. ВМРО-ДПМНЕ	19
2. СДСМ	11
3. ДУИ	5
4. ЛДП	3
5. Нова Демократија	3
6. ВМРО-НП	2
7. Сојуз на Титови леви сили	1
8. Мила	1

Добиените податоци се со 95% сигурност и со маргина на грешка не поголема од 3%.

Според податоците добиени од ПВТ програмата одзивот на гласачите на претседателските избори 2009 година до 19,00 часот е 43,14%. Можната грешка што се појавува е во висина од +- 4,37%.. Од излезените, 63,2% од гласовите добил кандидатот за претседател Ѓорге Иванов, а 36,8% Љубомир Данаилов Фрчкоски.

Проблемот со кој се соочи МОСТ во текот на спроведувањето на вториот круг е можната грешка од $\pm 4,37\%$. Системот за паралелно пребројување на гласовите е проектиран да го детерминира екстремното однесување на групите гласачи. Имено, како што системот утврдува злоупотреби и нерегуларности во процесот на гласање, како еден екстрем, исто така како екстрем го третира и недостигот на мотивација за гласање, односно екстремно малиот одзив во комбинација со екстремно високиот одзив во други гласачки места. Ова има големо влијание врз хомогеноста на електоратот и системот го детектира тоа како грешка. Поради тоа во една ваква ситуација проектираната кластерирана маргина на грешка изнесува +- 4,37%.

ПВТ програмата спроведена во вториот круг на локалните избори на територијата на Град Скопје ги обезбеди следниве податоци:

- Одзивот на гласачите за градоначалник на Град Скопје е 43,07%, со можна маргина на грешка од +- 1%.

- Од излезените гласачи 62,11% гласале за кандидатот за градоначалник Коце Трајановски, а 37,89% за Тито Петковски.

Препораки

Како резултат на набљудувачката мисија на Граѓанската асоцијација МОСТ спроведена на претседателските и локални избори 2009 во Република Македонија, како и во насока на подобрување на изборните процеси во иднина за да се намали можноста за различно толкување на одредени делови од Изборниот законик, Граѓанската асоцијација МОСТ препорачува да бидат направени следниве измени:

- Потребно е да се реформира Законот за државни службеници и сродните закони за да се зајакне статусот на вработените во јавната администрација во насока на нивна заштита од политички притисоци од раководните државни службеници. Исто така, сите притисоци и закани од државни или полициски службеници спрема граѓаните треба да бидат истражени и процесирани.
- Потребно е јасно дефинирање за тоа кои вработени се сметаат за јавна администрација, бидејќи ова прашање создава проблеми како во процесот на составување на изборната администрација, така и при утврдувањето одговорност за незаконитото работење од причина што овие категории на членови на ИО не се опфатени со Законот за државни службеници.
- Потребно е појаснување на постапката за определување на претставник на политичките партии и негов наследник за следење на ОИК и на ИО предвидена во член 22 став 2.

Одредени нејасни и неконзистентни одредби од Изборниот законик продуцираа конфликти или меѓусебни недоразбирања меѓу надлежните државни органи и политички партии при нивната имплементација. Поради тоа потребно е да се изменат или дополнат овие одредби или ДИК со подзаконски акти да ги појасни во насока на обезбедување нивна соодветна и унифицирана имплементација. Овој сегмент ги опфаќа следниве одредби:

1. ОИК при потврдување на листите не ја проверуваат или пак неконзистентно ја проверуваат деловната способност на кандидатите (член 7 став 2 алинеја 2). Исто така, различно се толкува одредбата од Изборниот законик (член 7 став 2 алинеја 2 и 4) којашто го условува правото да се биде избран за пратеник, член на совет и градоначалник со неосудуваност со правосилна судска одлука на безусловна казна затвор над шест месеци.

2. Изборниот законик (член 23) предвидува дека изборните органи можат да работат и да одлучуваат ако на седницата присуствуваат мнозинство од членовите, а одлуките ги донесуваат со мнозинство гласови од вкупниот број членови. Меѓутоа во практиката се покажа дека членовите на ДИК за многу круцијални прашања остануваат воздржани што е недопустливо.

3. Член 60 став 2 и 3 од Изборниот законик создава проблеми од причина што од една страна изборниот законик има предвидено надлежност на ОИК за потврдување на кандидатските листи, а од друга страна, оваа одредба предвидува надлежност на ДИК да го утврдува субјективитетот на подносителот на листата на кандидати кои настапуваат како коалиција со што значително се усложнува и отежнува процесот на потврдување на кандидатурите. Од друга страна, одредбата во ставот 3 создава проблеми од причина што се појавуваат случаи кога како симбол на коалиции се користеа симболите на најголемата партија во коалицијата.

4. Член 151 создаваше проблеми од причина што не е предвидено дали гласањето треба да биде поништено во случаите кога бројот на гласачките ливчиња во гласачката кутија е помал од бројот на избирачите што гласале. Ова придонесе за неконзистентна примена на истиот во текот на спроведување на изборниот процес од ДИК.

5. Одредбата од член 151 став 2, како и упатството за решавање по приговори издадено од ДИК, доста прецизно ги определуваат случаите кога ДИК е должна да изврши увид во целокупниот материјал, сепак, истите не придонесоа за унифицирана имплементација во практика.

Изборна администрација

- И на овие избори капацитетите на ДИК, особено во вид на човечки и материјални ресурси за справување со надлежностите предвидени во Изборниот законик се оценети како недоволни. Јакнењето на истите е особено неопходно имајќи го предвид имплементирањето на новата надлежност за управување со Избирачкиот список, но и при спроведување на гласањето на дијаспората.
- Потребно е да се подобри едукацијата на ОИК и на ИО. Особено внимание треба да се посвети на процедурите на гласање, броење и сумирање на резултатите, како и процесот на пополнување на записниците и табелирање на резултатите. Потребно е детално објаснување на постапката на гласање на избирач кој не може да гласа сам (член 112) бидејќи преширокото или погрешно толкување доведе до ситуација да се појават огромен број случаи на семејно гласање, гласање во име на друг или групно гласање.

Регистрација на избирачките права

- Потребно е во периодот што следува, заедно со преминување на надлежноста за ажурирање на избирачкиот список во ДИК, да се пристапи кон ревизија на избирачкиот список што самото по себе ќе предизвика и промена на законската рамка.

Потврдување на кандидатурите

- Процесот на давање потпис во поддршка на одредена кандидатура треба да биде повеќе инклузивен, односно да се предвиди можност еден граѓанин да може да стави потпис за поддршка на повеќе кандидати.
- Неопходно е да се зголеми тајноста на процесот на давање потписи, со што ќе се намали можноста за притисок врз граѓаните.
- Треба да се предвиди можност за оспорување на потврдена кандидатура, околу чија законитост останале неразјаснети прашања од овластениот претставник на веќе потврдена кандидатска листа. Исто така, потребно е и да се предвиди можност за оспорување само на одделни кандидат/и од кандидатска листа кој/и не ги исполнува условите предвидени со закон.

Изборна кампања

- Треба да се преземат чекори за решавање на конфликтот на интереси во врска со директната или индиректната контрола на националните приватни радиодифузери од страна на лица кои се ангажирани во политиката, особено поради тоа што со ваквата контрола беше ограничено правото на рамноправен пристап во медиумското претставување.
- Дефинирањето на предвремен почеток на изборна кампања треба да се надополни и со дефинирање на политичкиот маркетинг. Јасно и прецизно упатство треба да се издаде до партиите и медиумите со точни рокови кога истите се дозволени, а кога не смеат да се спроведуваат. Нарушувањето на ваквите посебни правила треба да биде забрането и казниво според Изборниот законик.

Финансирање на изборната кампања

- Потребно е да се обезбеди механизам кој ќе и овозможи на јавноста добивање на информации за финансирањето на изборните кампањи на учесниците во изборниот процес пред да го остварат своето гласачко право. Препорака за надминувањето на овој проблем е "поднесување на финансиски извештаи од страна на политичките партии sukcesивно на

помали временски интервали во текот на изборната кампања". Истото ќе овозможи гласачот пред денот на изборите да се запознае со каков "товар" неговата преферирана политичка опција влегува во изборната трка.

- Организаторот на изборна кампања е должен да отвори нова жиро сметка со назнака за изборната кампања во рок од 48 часа по потврдување на листата на кандидати. Ако се има во предвид дека тоа се врши само на 33 дена пред одржувањето на изборите, останува отворено прашањето на која сметка се депонираат приходите за кампања кои реално се собираат многу порано. Ако е тоа сметката на политичките партии, се губи трагот на донаторот бидејќи подоцна средствата кои се префрлени од сметката на политичките партии на сметката за кампања се прикажуваат само како средства добиени од политичките партии. Особено е битно ова прашање да биде дел од изборниот законик при неговото прво изменување и дополнување и истото да биде синхронизирано со Законот за финансирање на политичките партии. Едно од можните решенија за надминување на ваквата состојба е контролата на средствата потрошени за кампања да се врши на двете жиро сметки (партиската и онаа за кампања) и тоа за сите финансиски движења за периодот од 6 месеци пред почетокот на изборите па се до нивното завршување.

- Потребни се измени и дополнувања во Законот за државна ревизија со цел да се прецизира и прошири надлежноста на ДЗР во вршењето на ревизијата на финансиските извештаи на партиите. Исто така потребно е усогласување на овој закон со Изборниот законик со цел да се обезбеди навремено подготвување на ревизорските извештаи. Со Изборниот закон се упатува на роковите за објавување на ревизорските извештаи предвидени во Законот за државна ревизија кои воопшто не соодветствуваат со потребата за итност во подготовката на ревизија на финансиските извештаи на организаторите на изборната кампања.

- Во член 75 став 5 треба да се воведат обврска за доставување на ценоник за изнајмување на медиумски простор кој би ги опфатил и изнајмувачите на билборди. Како и да е, и за печатените медиуми, и за изнајмувачите на билбордите, останува прашањето кој ќе врши мониторинг на искористениот простор.

- Изборниот законик, како и правилникот за подготовка на финансиските извештаи кој го изработува Министерството за финансии треба подетално да ја специфицира содржината и форматот на финансиските извештаи. Ваквите одредби треба да обезбедат поаналитички финансиски извештаи од организаторите на кампања со што ќе се зголеми транспарентноста на финансирањето на изборните кампањи.

- Делот од Изборниот законик кој се однесува на надомест на трошоците за изборите треба да се реформира во насока на обезбедување поправедна распределба на надоместокот на трошоците кои се исплатуваат од Буџетот на Република Македонија особено за избори каде се аплицира мнозинскиот модел.

Заштита на избирачките права

- Во предизборниот период, организаторите на изборната кампања имаат ограничен пристап до ефикасни правни лекови за заштита на нивните права. Постапката за заштита на правата на организаторите на изборната кампања е нејасна и конфузна, а судиите во основните и апелационите судови не се запознаени со нивните надлежности и не поседуваат доволно компетенции за да испорачаат ефикасна правна заштита. Потребно е да се дорегулира овој дел од Изборниот законик.

- Сите постапки за заштита на избирачките права да се издвојат, усогласат со Законот за општа управна постапка и Законот за управни спорови и концентрирано да се уредат во посебниот оддел од Изборниот законик.

Анекс 1: Сумирани резултати од формуларите за набљудување-I круг

ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ 2009 - (22.03.2009) – Сумирани Р извештаи од сите набљудувачи низ Македонија

I круг

I. Надвор од ГМ - Дали забележавте:		Да	%	Не	%
1.	Пропаганден материјал	71	4,22%	1613	95,78%
2.	Неовластени луѓе пред ГМ кои вршат пропаганда	43	2,55%	1641	97,45%
3.	Неовластени луѓе пред ГМ кои ги заплашуваат гласачите	14	0,83%	1670	99,17%

II. Внатре во ГМ		Да	%	Не	%
1.	Дали помина без проблем вашата регистрацијата за набљудувач	1526	90,62%	158	9,38%
2.	Дали ги поседува сите материјали ИО?	1558	92,52%	126	7,48%
3.	Дали е поставено видливо: број на ГМ и упатство за гласање?	1541	91,51%	143	8,49%
4.	Дали беше празна гласачката кутија пред отворањето на гласачкото место?	1267	75,24%	417	24,76%
5.	Дали се отвори за гласање ГМ во 7:00 часот?	1654	98,22%	30	1,78%

III. Процедура на Гласање					Вкупно
1.	Во колку случаи ИО не провери дали гласачот има трага од невидливо мастило?				1234
2.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради тоа што истиот имаше белег од невидливото мастило на палецот?				34
3.	Во колку случаи гласачот гласаше и покрај тоа што неговиот палец беше обележан со невидливо мастило?				25
4.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради немање на уредна документација?				1046
5.	Во колку случаи гласачот гласаше без соодветна документација за идентификација?				231
6.	Во колку случаи гласачот не можеше да се најде во Избирачкиот список?				4686
7.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради тоа што не беше запишан во Избирачкиот список?				4286
8.	Во колку случаи гласачот гласаше и покрај тоа што не беше запишан во ИС?				83
9.	Во колку случаи избирачот не се потпиша/не остави отпечаток во извадокот од Избирачкиот список?				204
10.	Во колку случаи гласачот не беше испрскан со невидливо мастило?				358
11.	Во колку случаи ИО не удри печат на предната страна на ливчето?				67
		Да	%	Не	%
12.	Дали беа коректно и комплетно информирани граѓаните за начинот на гласање?	1416	84,09%	268	15,91%
13.	Во колку случаи тајноста на гласањето не беше запазена?				1943*
14.	Колку гласачи слепи/неписмени побараа помош?				13088*
		Да	%	Не	%
15.	Дали процесот за помош на слепите/неписмените гласачи беше во согласност со законските одредби?	1122	88,21%	150	11,79%
16.	Во колку случаи беше забележана појава на семејно гласање?				3092*
17.	Во колку случаи беше забележана појава на гласање за друг?				653*
18.	Во колку случаи едно лице гласаше повеќе пати?				68*
19.	Колку пати гласањето беше прекинувано?				38*
		Да	%	Не	%
20.	Дали беше прекинувано гласањето над 3 часа?	20	1,19%	1664	98,81%
21.	Дали гласањето заврши во 19 часот?	1441	85,57%	243	14,43%
22.	Колку гласачи имаше на гласачкото место во 19 часот?				4035*
		Да	%	Не	%
23.	Дали на затекнатите гласачи им беше дозволено гласање?	174	82,08%	38	17,92%
24.	Дали имавте притисок од други лица при извршување на вашата работа како набљудувачи?	12	0,71%	1672	99,29%

IV. Процедура на броење					Вкупно
1.	Колку членови од ИО се присутни на броењето?				10876*
2.	Колку набљудувачи се присутни на броењето?				10184*
		Да	%	Не	%
3.	Дали се заведени имињата на сите присутни за време на броењето?	1631	96,85%	311	18,47%
4.	Дали беше откинат долниот десен агол на неискористените ливчиња по пребројувањето?	1636	97,15%	299	17,76%
5.	Дали неискористените гласачки ливчиња беа сместени во посебен плик пред отворањето на гласачката кутија?	1150	68,29%	534	31,71%
6.	Дали беше запазена процедурата на отворање на гласачката кутија?	1430	84,92%	254	15,08%
7.	Дали при пребројувањето се појави ливче со број од друго гласачко место?	36	2,14%	1648	97,86%
8.	Колку забелешки имаше?				219*
9.	Колку забелешки беа прифатени и запишани во записникот?				207*
10.	Колку членови на ИО го потпишаа записникот?				6933*
		Да	%	Не	%
12.	Дали беше запазена процедурата на пакување на гласачкиот материјал пред транспортирање?	1407	83,55%	277	16,45%
13.	Дали присуствувавте на транспортирањето на гласачкиот материјал до ОИК?	255	15,14%	1429	84,86%

**ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2009 - (22.03.2009) – Сумирани Р извештаи од сите набљудувачи
низ Македонија**

I круг

I. Надвор од ГМ - Дали забележавте:		Да	%	Не	%
1.	Пропаганден материјал	73	4,48%	1555	95,52%
2.	Неовластени луѓе пред ГМ кои вршат пропаганда	33	2,03%	1595	97,97%
3.	Неовластени луѓе пред ГМ кои ги заплашуваат гласачите	8	0,49%	1620	99,51%

II. Внатре во ГМ		Да	%	Не	%
1.	Дали помина без проблем вашата регистрацијата за набљудувач	1510	92,75%	118	7,25%
2.	Дали ги поседува сите материјали ИО?	1552	95,33%	76	4,67%
3.	Дали е поставено видливо: број на ГМ и упатство за гласање?	1528	93,86%	100	6,14%
4.	Дали беше празна гласачката кутија пред отворањето на гласачкото место?	1315	80,77%	313	19,23%
5.	Дали се отвори за гласање ГМ во 7:00 часот?	1513	92,94%	115	7,06%

III. Процедура на Гласање					Вкупно
1.	Во колку случаи ИО не провери дали гласачот има трага од невидливо мастило?				1111
2.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради тоа што истиот имаше белег од невидливото мастило на палецот?				57
3.	Во колку случаи гласачот гласаше и покрај тоа што неговиот палец беше обележан со невидливо мастило?				90
4.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради немање на уредна документација?				1124
5.	Во колку случаи гласачот гласаше без соодветна документација за идентификација?				198
6.	Во колку случаи гласачот не можеше да се најде во Избирачкиот список?				4857
7.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради тоа што не беше запишан во Избирачкиот список?				4587
8.	Во колку случаи гласачот гласаше и покрај тоа што не беше запишан во ИС?				33
9.	Во колку случаи избирачот не се потпиша/не остави отпечаток во извадокот од Избирачкиот список?				184
10.	Во колку случаи гласачот не беше испрскан со невидливо мастило?				399
11.	Во колку случаи ИО не удри печат на предната страна на ливчето?				76
		Да	%	Не	%
12.	Дали беа коректно и комплетно информирани граѓаните за начинот на гласање?	1419	87,16%	209	12,84%
13.	Во колку случаи тајноста на гласањето не беше запазена?				2059*
14.	Колку гласачи слепи/неписмени побараа помош?				12080*
		Да	%	Не	%
15.	Дали процесот за помош на слепите/неписмените гласачи беше во согласност со законските одредби?	1075	88,99%	133	11,01%
16.	Во колку случаи беше забележана појава на семејно гласање?				2892*
17.	Во колку случаи беше забележана појава на гласање за друг?				522*
18.	Во колку случаи едно лице гласаше повеќе пати?				90*
19.	Колку пати гласањето беше прекинувано?				42*
		Да	%	Не	%
20.	Дали беше прекинуто гласањето над 3 часа?	17	1,04%	1611	98,96%
21.	Дали гласањето заврши во 19 часот?	1441	88,51%	230	14,13%
22.	Колку гласачи имаше на гласачкото место во 19 часот?				4919*
		Да	%	Не	%
23.	Дали на затекнатите гласачи им беше дозволено гласање?	173	82,78%	36	17,22%
24.	Дали имавте притисок од други лица при извршување на вашата работа како набљудувачи?	26	1,60%	1602	98,40%

IV. Процедура на броење					Вкупно
1.	Колку членови од ИО се присутни на броењето?				10080*
2.	Колку набљудувачи се присутни на броењето?				9303*
		Да	%	Не	%
3.	Дали се заведени имињата на сите присутни за време на броењето?	1380	84,77%	248	15,23%
4.	Дали беше откинат долниот десен агол на неискористените ливчиња по пребројувањето?	1375	84,46%	253	15,54%
5.	Дали неискористените гласачки ливчиња беа сместени во посебен плик пред отворањето на гласачката кутија?	1169	71,81%	459	28,19%
6.	Дали беше запазена процедурата на отворање на гласачката кутија?	1188	72,97%	440	27,03%
7.	Дали при пребројувањето се појави ливче со број од друго гласачко место?	20	1,23%	1608	98,77%
8.	Колку забелешки имаше?				296*
9.	Колку забелешки беа прифатени и запишани во записникот?				276*
10.	Колку членови на ИО го потпишаа записникот?				5857*
		Да	%	Не	%
12.	Дали беше запазена процедурата на пакување на гласачкиот материјал пред транспортирање?	1426	87,59%	202	12,41%
13.	Дали присуствувавте на транспортирањето на гласачкиот материјал до ОИК?	192	11,79%	1436	88,21%

Анекс 2: Сумирани резултати од формуларите за набљудување-II круг

ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ 2009 - (05.04.2009) – Сумирани Р извештаи од сите набљудувачи низ Македонија

II круг

I. Надвор од ГМ - Дали забележавте:		Да	%	Не	%
1.	Пропаганден материјал	44	2,54%	1685	97,46%
2.	Неовластени луѓе пред ГМ кои вршат пропаганда	24	1,39%	1705	98,61%
3.	Неовластени луѓе пред ГМ кои ги заплашуваат гласачите	12	0,69%	1717	99,31%

II. Внатре во ГМ		Да	%	Не	%
1.	Дали помина без проблеми вашата регистрацијата за набљудувач?	1630	94,27%	99	5,73%
2.	Дали ги поседува сите материјали ИО?	1669	96,53%	60	3,47%
3.	Дали е поставеновидливо: број на ГМ и упатство за гласање?	1670	96,59%	59	3,41%
4.	Дали беше празна гласачката кутија пред отворањето на гласачкото место?	1347	77,91%	382	22,09%
5.	Дали се отвори за гласање ГМ во 7:00 часот?	1664	96,24%	65	3,76%

III. Процедура на Гласање					Вкупно
1.	Во колку случаи ИО не провери дали гласачот има трага од невидливо мастило?				885
2.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради тоа што истиот имаше белег од невидливото мастило на палецот?				30
3.	Во колку случаи гласачот гласаше и покрај тоа што неговиот палец беше обележан со невидливо мастило?				17
4.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради немање на уредна документација?				554
5.	Во колку случаи гласачот гласаше без соодветна документација за идентификација?				105
6.	Во колку случаи гласачот не можеше да се најде во Избирачкиот список?				1349
7.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради тоа што не беше запишан во Избирачкиот список?				1262
8.	Во колку случаи гласачот гласаше и покрај тоа што не беше запишан во ИС?				21
9.	Во колку случаи избирачот не се потпиша/не остави отпечаток во извадокот од Избирачкиот список?				126
10.	Во колку случаи гласачот не беше испрскан со невидливо мастило?				179
11.	Во колку случаи ИО не удри печат на предната страна на ливчето?				27
		Да	%	Не	%
12.	Дали беа коректно и комплетно информирани гласачите за начинот на гласање?	1611	93,18%	118	6,82%
13.	Во колку случаи тајноста на гласањето не беше запазена?				1127*
14.	Колку гласачи слепи/неписмени побараа помош?				7643*
		Да	%	Не	%
15.	Дали процесот за помош на слепите/неписмените гласачи беше во согласност со законските одредби?	973	92,31%	81	7,69%
16.	Во колку случаи беше забележана појава на семејно гласање?				1531*
17.	Во колку случаи беше забележана појава на гласање за друг?				396*
18.	Во колку случаи едно лице гласаше повеќе пати?				27*
19.	Колку пати гласањето беше прекинувано?				15*
		Да	%	Не	%
20.	Дали гласањето беше прекинато повеќе од 3 часа?	9	0,52%	1720	99,48%
21.	Дали гласањето заврши во 19 часот?	1441	83,34%	164	9,49%
22.	Колку гласачи имаше на гласачкото место во 19 часот?				5284*
		Да	%	Не	%
23.	Дали на затекнатите гласачи им беше дозволено гласање?	146	86,90%	22	13,10%
24.	Дали имавте притисок од други лица при извршување на вашата работа како набљудувачи?	15	0,87%	1714	99,13%

IV. Процедура на броење					Вкупно
1.	Колку членови од ИО се присутни на броењето?				11508*
2.	Колку набљудувачи се присутни на броењето?				7005*
		Да	%	Не	%
3.	Дали се заведени имињата на сите присутни за време на броењето?	1587	91,79%	142	8,21%
4.	Дали беше откинат долниот десен агол на неискористените ливчиња по пребројувањето?	1590	91,96%	139	8,04%
5.	Дали неискористените гласачки ливчиња беа сместени во посебен плик пред отворањето на гласачката кутија?	1558	90,11%	171	9,89%
6.	Дали беше запазена процедурата на отворање на гласачката кутија?	1644	95,08%	85	4,92%
7.	Дали при пребројувањето се појави ливче со број од друго гласачко место?	23	1,33%	1706	98,67%
8.	Колку забелешки имаше?				254*
9.	Колку забелешки беа прифатени и запишани во записникот?				178*
10.	Колку членови на ИО го потпишаа записникот?				8029*
		Да	%	Не	%
12.	Дали беше запазена процедурата на пакување на гласачкиот материјал пред транспортирање?	1598	92,42%	131	7,58%
13.	Дали присуствувавте на транспортирањето на гласачкиот материјал до ОИК?	318	18,39%	1411	81,61%

ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2009 - (05.04.2009) – Сумирани Р извештаи од сите

набљудувачи низ Македонија

II круг

I. Надвор од ГМ - Дали забележавте:		Да	%	Не	%
1.	Пропаганден материјал	35	3,35%	1010	96,65%
2.	Неовластени луѓе пред ГМ кои вршат пропаганда	24	2,30%	1021	97,70%
3.	Неовластени луѓе пред ГМ кои ги заплашуваат гласачите	12	1,15%	1033	98,85%

II. Внатре во ГМ		Да	%	Не	%
1.	Дали вашата регистрацијата за набљудувач помина без проблеми?	976	93,40%	69	6,60%
2.	Дали ИО ги поседува сите материјали?	1006	96,27%	39	3,73%
3.	Дали видливо е поставено: број на ГМ и упатство за гласање?	995	95,22%	50	4,78%
4.	Дали гласачката кутија е празна пред отворањето на гласачкото место?	834	79,81%	211	20,19%
5.	Дали ГМ се отвори за гласање во 07:00 часот?	1004	96,08%	41	3,92%

III. Процедура на Гласање					Вкупно
1.	Во колку случаи ИО не провери дали гласачот има трага од невидливо мастило?				678
2.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради тоа што истиот имаше белег од невидливото мастило на палецот?				10
3.	Во колку случаи гласачот гласаше и покрај тоа што неговиот палец беше обележан со невидливо мастило?				10
4.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради немање на уредна документација?				395
5.	Во колку случаи гласачот гласаше без соодветна документација за идентификација?				76
6.	Во колку случаи гласачот не можеше да се најде во Избирачкиот список?				1256
7.	Во колку случаи ИО не му дозволи на гласачот да гласа поради тоа што не беше запишан во Избирачкиот список?				1128
8.	Во колку случаи гласачот гласаше и покрај тоа што не беше запишан во ИС?				9
9.	Во колку случаи избирачот не се потпиша/не остави отпечаток во извадокот од Избирачкиот список?				82
10.	Во колку случаи гласачот не беше испрскан со невидливо мастило?				95
11.	Во колку случаи ИО не удри печат на предната страна на ливчето?				17
		Да	%	Не	%
12.	Дали беа коректно и комплетно информирани гласачите за начинот на гласање?	965	92,34%	80	7,66%
13.	Во колку случаи тајноста на гласањето не беше запазена?				832
14.	Колку гласачи слепи/неписмени побараа помош?				5679
		Да	%	Не	%
15.	Дали процесот за помош на слепите/неписмените гласачи беше во согласност со законските одредби?	622	87,24%	51	7,15%
16.	Во колку случаи беше забележана појава на семејно гласање?				988
17.	Во колку случаи беше забележана појава на гласање за друг?				289
18.	Во колку случаи едно лице гласаше повеќе пати?				22
19.	Колку пати гласањето беше прекинувано?				15
		Да	%	Не	%
20.	Дали беше прекинувано гласањето над 3 часа?	5	0,48%	1040	99,52%
21.	Дали гласањето заврши во 19 часот?	1441	137,89%	112	10,72%
22.	Колку гласачи имаше на гласачкото место во 19 часот?				2154
		Да	%	Не	%
23.	Дали на затекнатите гласачи им беше дозволено гласање?	117	85,40%	20	14,60%
24.	Дали имавте притисок од други лица при извршување на вашата работа како набљудувачи?	11	1,05%	1034	98,95%

IV. Процедура на броење					Вкупно
1.	Колку членови од ИО се присутни на броењето?				7674
2.	Колку набљудувачи се присутни на броењето?				5215
		Да	%	Не	%
3.	Дали се заведени имињата на сите присутни за време на броењето?	939	89,86%	106	10,14%
4.	Дали беше откинат долниот десен агол на неискористените ливчиња по пребројувањето?	953	91,20%	92	8,80%
5.	Дали неискористените гласачки ливчиња беа сместени во посебен плик пред отворањето на гласачката кутија?	933	89,28%	112	10,72%
6.	Дали беше запазена процедурата на отворање на гласачката кутија?	986	94,35%	59	5,65%
7.	Дали при пребројувањето се појави ливче со број од друго гласачко место?	16	1,53%	1029	98,47%
8.	Колку забелешки имаше?				208
9.	Колку забелешки беа прифатени и запишани во записникот?				190
10.	Колку членови на ИО го потпишаа записникот?				4644
		Да	%	Не	%
12.	Дали беше запазена процедурата на пакување на гласачкиот материјал пред транспортирање?	966	92,44%	79	7,56%
13.	Дали присуствувавте на транспортирањето на гласачкиот материјал до ОИК?	146	13,97%	899	86,03%

- Бројката го одразува вкупниот збир на податоци добиени од сите набљудувани избирачки места.

DOMESTIC MONITORING OF PRESIDENTIAL AND LOCAL ELECTIONS 2009
FINAL REPORT

INTRODUCTION

This report contains the key findings, assessments and recommendations of the Citizens Association MOST as an outcome of the implementation of the project "Domestic monitoring of Presidential and Local elections 2009".

On 10 January 2009 by the decision No. 08/147 made by the President of the Parliament of Republic of Macedonia the Presidential and Local elections were announced.

The first round of the Presidential and Local elections was conducted on 22 March 2009 and the second one was conducted on 5 April 2009. The elections were conducted in accordance with the provisions from the Election code enacted in April 2006, as well as according to the amendments and alterations of the Election code enacted on 30 October 2008.

The Voter's List provided 1.792.082 voters, which is 12.966 more voters than the number of voters registered in the Early parliamentary elections 2008, i.e. 50.633 voters more than the number of voters registered in the Parliamentary elections conducted in 2006. The Ministry of Justice developed two identical extracts of the Voter's Lists for the Presidential and Local elections. The names of around 73.000 voters in the Voters list who live abroad were marked with asterisks.

Pursuant to the Election code, in the Local elections mayors are elected in accordance with the majority system in two rounds and members of municipal councils whose number is determined according to the number of the citizens of the certain municipality. The members of the councils are elected according to the proportional model, and the allocation of the seats in the municipal councils is determined by the D`Hondt's formula. 365 Lists of candidates for mayors participated in the Local elections for 85 mayoral seats and 13.709 candidates on 701 confirmed lists participated in the local elections for 1391 seats in the municipal councils.

The Presidential elections are conducted by majority system and to win the election in the first round of voting, a presidential candidate must receive the votes of a majority of the total number of registered voters. If no candidate meets this requirement, the two leading candidates go into the second round. The candidate who receives the most votes in the second round is elected, provided that at least 40 percent of the registered voters cast their votes. In the competition for the office of the President of Republic of Macedonian there were 7 candidates whose candidacy was determined by the SEC.

Due to the very bad weather conditions, i.e. heavy snowfalls and blocked roads to the polling stations in the first round, 134 polling stations in 32 municipalities were not opened at all. At the same time the results of the Local elections at 6 polling stations were annulled because of the irregularities in the procedure of voting, summarizing and determination of the results.

On 5 April 2009 the second round of the voting for mayors and President of Republic of Macedonia was conducted. The number of the registered voters of the 134 polling stations where the voting did not take place in the first round or the results were annulled could have influence on the results for mayor or councillors. Therefore at these polling stations the first round of voting for mayor was conducted or a re-run of the voting for members of municipal council was conducted. Since the number of the registered voters at certain polling stations could not change the results form the first round of the Presidential election, the second round of the Presidential election took place along with the re-run of the first round of the Local elections.

On 19 April 2009 the second round of the Local election for mayors took place in five municipalities at 123 polling stations. At these polling stations 44.240 voters were registered in the Voters' List.

The Citizens Association MOST monitored the first round of the Presidential and Local elections 2009 through 3637 observers and the second round of these elections was monitored by 3638 observers. These numbers of the observers covered more than 65% of the polling stations. The voting in the second round of the Local elections which was conducted on 19 April 2009 was monitored by 143 observes who covered around 85% of the total 123 polling stations on the territory of municipality of Zelenikovo, Studenicani, Dolneni, Mavrovo and Rostuse and Cucer Sandevo. The Citizens Association MOST monitored the re-run of the second round of the Local elections that took place at one polling station in Dolneni municipality on 03 May 2009.

POLITICAL CONTEXT

The Presidential and Local elections took place one year after the conduct of the Early Parliamentary elections when VMRO-DPMNE in a coalition with the political parties of the minorities won absolute majority in the Parliament. After the victory VMRO-DPMNE formed a coalition with the Democratic Union for Integration (DUI) which won most of the votes among the parties in the Albanian electorate.

The Presidential and Local elections were a key test for Republic of Macedonia on its road to the Euro-Atlantic integration, after the conduct of the Early parliamentary elections when the basic international standards were not met. All affected parties expressed readiness for conducting improved election process. In the Parliament of Republic of Macedonia an amendment to the Constitution was enacted by which the requirement for voter's turnout in the second round of presidential elections was lowered from 50% to 40%. Additionally alterations and amendments to the Election code were adopted and the Government of Republic of Macedonia adopted an Action plan for conduct of elections.

In direction to promote atmosphere for conduct of fair and democratic elections and improving the quality of the election process, before the start of the election campaign several meetings of the leaders of the four biggest political parties were held and certain rules regarding election issues were consensually determined. In the same way a regular interparty coordination was established and the role of the police on the Election day was defined. The police as a fundamental element in the process of securing the polling stations and election materials developed a special security plan which was supported by a special training delivered to the police inspectors.

There were 7 candidates in the Presidential elections: Imer Selmani, Mirushe Hohxa, Nano Ruzin, Gjorge Ivanov, Ljube Boskovski, Agron Buhxaku and Ljubomir Danailov Frckovski. Six candidates entered the competition as parties' candidates while Ljube Boskovski entered the competition as independent candidate. In the pre-election period an atmosphere for having a candidate in this election who would gain wider political support was created. The idea for nonpartisan candidate proposed by the opposition was rejected by the ruling party and only several days before the time limit for submitting candidates lists, the political parties disclosed their candidates.

Besides the candidates of the up to day the biggest political parties of the ethnic Albanians in Republic of Macedonia, the newly formed political subject New Democracy submitted its candidate's list.

For the first time the Presidential and Local elections were organized on the same day which provided the political situation from the Presidential elections to reflect on the Local elections. Additionally, it should be underlined that the Local elections were organized in a political context that did not match with the political situation on the central level. Namely, unlike the Parliament where the absolute majority is in the hands of VMRO-DPMNE, in most of the municipalities the mayors and the majority of the members of the municipal councils were members of the oppositional parties. This situation caused additional political tensions in some municipalities. In the municipalities with dominant Albanian population the emergence of new political subjects and of some politically recognized individuals brought out additional political tensions as well. One of the features of the Local elections was the different coalitions that did not reflect the differences of the political forces on the central level.

CHRONOLOGICAL REVIEW OF THE PRESIDENTIAL AND LOCAL ELECTIONS IN REPUBLIC OF MACEDONIA

The first President of Republic of Macedonia Kiro Gligorov performed the office of the President in two terms. The Members of the Parliament of Republic of Macedonia elected Kiro Gligorov President of the country in 1991.

According to the adopted Constitution of Republic of Macedonia, the President of the Republic is elected in general and direct elections, by secret ballot, for a term of five years in accordance with the majority system. A candidate for President of the Republic is elected in the first round if voted by a majority of the total number of registered voters in the Voter's list. If in the first round of voting no candidate wins the majority required, voting in the second round is restricted to the two candidates who have won most votes in the first round. The candidate who wins most of the votes is elected President of Republic of Macedonia provided that the turn out of the votes is more than 50% of the registered voters in the Voters' list.

As a candidate of the Coalition Alliance for Macedonia, Kiro Gligorov was elected President in the first round of the presidential elections conducted in October 1994 by garnering 52,4% of the votes. His opponent was Ljubisa Georgievski who was a VMRO-DPMNE candidate.

The presidential elections conducted in 1999 were the second consecutive free and democratic elections in Republic of Macedonia. Six candidates took place in these elections. According to the results the candidate of VMRO-DPMNE Boris Trajkovski and the candidate of SDSM Tito Petkovski qualified for the second round. After the second round was finished, the candidate Boris Trajkovski was elected President of Republic of Macedonia.

In the regular election year, but several months earlier due to the tragic death of the President Trajkovski the third direct presidential elections were conducted in April 2004. The first round of the elections took place on 14 April and since no candidate received the necessary support from over 50 percent of registered voters, the second round was organized on 28 April. The SDSM candidate Branko Crvenkovski was elected President of Republic of Macedonia. His opponent was the VMRO-DPMNE candidate Sasko Kedev.

Ever since Republic of Macedonia got independent, four local elections were conducted: the first local elections were conducted in 1990, the second ones were conducted in 1996, the third ones in 2000 and the last local elections were conducted in 2005.

In the first local elections in 1990 Republic of Macedonia was divided into 34 municipalities, of which 5 municipalities Gazi Baba, Karpos, Kisela Voda, Centar and Cair were parts of the City of Skopje as a separate local unit. The Local elections were conducted at the same time with the parliamentary elections. In these elections the citizens were electing representatives in the municipal assemblies. The Voters list provided 1.371176 voters in these elections.

In November 1996 in Republic of Macedonia the second local elections were conducted since the country got independent. The elections were conducted after the large re-organization of the local self-government was completed and the required election legislation for election of mayors of municipalities and the City of Skopje as well as for election of members of municipal councils and members of the council of the City of Skopje was adopted. Pursuant to the law, mayors are elected directly by majority system. To be elected in the first round of voting, a candidate must receive a majority of all votes cast and turnout must be at least 50 percent. If those conditions are not met, candidates who received at least 10% of votes advance to the second round. If only one candidate polled 10% or more, he or she and the second-placed candidate proceed to the second round. If no candidate received at least 10 percent, the two best placed candidates proceed to the runoff. In the second round of voting, which must be held two weeks after the first round, a relative majority is sufficient for a candidate to be elected, regardless of turnout.

The members of the municipal councils whose number is determined in accordance with the number of the citizens in the municipality are elected through a proportional system in the first round and the council seats are allocated by using the D'Hondt method.

The second Local elections were conducted in 123 municipalities of which seven were parts of the City of Skopje as a separate local unit: Gazi Baba, Gjorce Petrov, Karpos, Kisela Voda, Centar, Cair and Suto Orizari. The Voters list provided 1.495.288 voters in these elections.

In these elections SDSM won 51 mayoral seats in the country, mostly in the small municipalities. In the City of Skopje the mayors in the municipalities Karpos and Centar were from SDSM. Additionally, SDSM won the mayoral elections in some large municipalities like Bitola, Struga, Kumanovo. The united opposition composed of VMRO-DPMNE, Democratic Party and MAAK Conservative party won 29 mayoral seats including the ones in the City of Skopje, Gazi Baba, Cair, Kisela Voda, Gjorce Petrov, as well as in Stip, Prilep, Strumica. The Socialistic party won the elections for mayors in 10 municipalities. In the Albanian political campus two political parties were running the key roles in these elections PDP and PDPA. The PDPA won most of the mayoral seat including Tetovo and Gostivar ones.

In September 2000 the third local elections were conducted in Republic of Macedonia under the legislation from 1996.

In these elections the coalition "For change" composed of VMRO-DPMNE and Democratic Alternation won 59 mayoral seats including Skopje's municipalities Centar and Cair as well as Struga, Strumica Kicevo. The oppositional coalition "For Macedonia together" lead by SDSM won 32 mayoral seats including the one of the City of Skopje as well as mayoral seats in Gazi Baba, Kisela Voda, Karpos, Gjorce Petrov, Bitola, Ohrid, Prilep, Kumanovo, Stip. The opposition won most of the council's seats throughout the country. Regarding the Albanian electoral campus, the ruling DPA won 13% of the votes for mayors and PDP won only 6% of the votes.

Even though the fourth local elections were legally anticipated to be conducted in October 2004, yet, due to the early Presidential elections and the Referendum on the territorial organization of the local self-government units in R Macedonia, the period no later than 31 March 2005 was determined as the most proper one for conducting of the elections. The Local elections 2005 were conducted in compliance with the Law on local elections that was alternated and amended on the bases of the provisions that were foreseen in the Ohrid agreement, constitutional amendments and the package of laws on decentralization. In the Local elections 2005 the SDSM (in a coalition with LDP) won 37 mayoral seats, unlike the oppositional VMRO-DPMNE which won 21 mayoral seats. DUI managed to win 15 mayoral seats and DPA got the mayoral seat in Saraj. Seven independent candidates proceeded to the mayoral seats. Three mayors were from VMRO-NP and one mayor was from Alliance of Romas people in the Suto Orizari municipality.

VMRO-DPMNE won the elections in seven out of eight municipalities on the territory of the City of Skopje. The independent candidate Trifun Kostovski was elected mayor of the City of Skopje with the support of the opposition and his opponent was the candidate of the position Risto Penov. VMRO-DPMNE won the elections in some big towns like Prilep and Bitola.

CITIZENS ASSOCIATION MOST

MOST's mission is to build more democratic, stable and prosperous Macedonia by involving citizens in activities and programs that insure governmental, political and electoral institutions to be accountable, transparent and responsive to the citizens' concerns.

In order to realize this mission, MOST works in the frames of the three established programs: Accountability and transparency, citizens' education and involvement and responsive institutions. As part of the program Accountability and transparency MOST has monitored seven domestic nationwide election processes. In regards to the international experiences MOST is a member of ENEMO (European Network of Election Monitoring Organizations) and within ENEMO missions MOST has monitored seven election processes. MOST members were part of OSCE/ODIHR monitoring missions as well. In the area of voters education MOST is realizing the project: "First Time Voters Outreach" in which frames thus far more than 18.000 graduate students were educated.

In order to achieve its goal, MOST has realized the project "Domestic monitoring of the Presidential and Local Elections 2009", in the framework of its program Accountability and Transparency. In the frame of this project several activities were undertaken in contribution to increase the transparency of the election process.

The following activities were undertaken:

- Monitoring and reporting on the conduct of the participants in the pre-election campaign
- Nationwide recruitment, training and deploying of the volunteers – observers
- Monitoring of the E-days and early voting
- Conducting the Parallel Vote Tabulation (PVT)
- Monitoring the work of the State Election Commission and Municipal Election Commissions

In these elections the National Democratic Institute (NDI) carried out the campaign "Don't play with your future, fair elections 2009". Besides the promotion of the NDI campaign, MOST actively monitored the respect of it and the public was informed about the key findings. The election campaign was monitored as well as the conduct of the participants, their rhetoric and respect for the legal provisions.

In order to monitor the Presidential and Local elections 2009, MOST accredited and trained 4577 citizens/ volunteers, of which 3637 observers monitored the voting in the first round and the voting in the second one was monitored by 3683 observers. In order to get overall monitoring of the election process, besides static teams composed of two observers MOST deployed 84 mobile teams that visited the polling stations that were not covered by static observers and additionally the mobile teams provided logistics for the static observers. The voting at certain polling stations was monitored by the so called rotating observers. By deploying all these observers more than 65% of the total number of the polling stations was covered. The collecting of the materials, summarizing and tabulation of the results in every single MEC were monitored by MOST volunteers.

The Parallel Vote Tabulation program was conducted on the territory of R Macedonia regarding the election of the President of R Macedonia, and on the territory of the City of Skopje regarding the elections for the Mayor of the City of Skopje and members of the City council. The results gained by the PVT program were announced on the press conferences held after the data were processed in the PVT centre.

MOST observers monitored the early voting when the right to vote was cast by the ill and disabled persons, internally displaced persons and prisoners.

Additionally, MOST monitored the work of the State Election Commission and of the Municipal Election Commissions, as well as the process of lodging complaints and appeals regarding voting procedure, summarizing and determination of the voting results.

The voting in the second round of the Local elections which was conducted on 19 April 2009 was monitored by 143 observes who covered around 85% of the total 123 polling stations on the territories of municipality of Zelenikovo, Studenicani, Dolneni, Mavrovo and Rostuse and Cucer Sandevo. The Citizens Association MOST monitored the re-run of the second round of the Local elections that took place at one polling station in Dolneni municipality on 03 May 2009.

Due to successful implementation of the project, the 19 regional offices of MOST were active as well. These offices are local NGOs from different parts of Republic of Macedonia. These offices which engaged 28 regional coordinators and great number of volunteers were responsible for implementation of the activities on the ground. Except the regular communication with the regional offices, the exchange of the information was done on the 3 specially organized briefings.

The project "Domestic monitoring of the Presidential and Local elections 2009" is being implemented by the Citizens Association MOST with generous support from the American people through USAID as well as from: Royal Embassy of the Kingdom of the Netherlands, SIDA, German Embassy, SDC, Embassy of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, OSCE Spillover Monitoring Mission to Skopje and the Embassy of Czech Republic.

The Citizen's Association MOST expresses its gratitude to the supporters of its activities, especially to the citizens who as volunteers/ observers gave contribution towards increasing the transparency and responsiveness of the election process.

GENERAL ASSESSMENT

The Presidential and Local elections 2009 were conducted in peaceful atmosphere and mostly in accordance with the international standards, but cases of family voting, group voting, proxy voting, as well as pressure on and intimidation of the citizens remained to be problem in these elections. Small number of irregularities was noted in the process of conducting the tabulation and summarizing of the results.

The Elections were preceded by short but intensive election campaign which was conducted in rather peaceful atmosphere with no serious incidents. The presidential candidates and leaders of the political parties constantly expressed their effort to have fair and democratic elections, by which the political atmosphere was relaxed. Nevertheless, MOST observers registered certain irregularities such as pressure and intimidation of voters, abusing the governmental resources for the benefits of the campaign, abusing children for party's purposes as well as posting propaganda material over opponent candidate's materials.

The most significant issue of concern were the reports about pressure on and intimidation of the citizens, especially on the civil servants and public administration employees which got increased in between the two rounds and had largely influence on the expression of the free will of the citizens. These kinds of accusations reflect the deep mistrust between the political parties, and the mistrust of the political subjects and citizens in the governmental institutions.

On the Election days in the first and second round of the elections, no incidents were noted in and around the polling stations as the ones registered in the Early parliamentary elections 2008. Usually the observers reported on irregularities like family voting, group voting, incorrect managing of the voter's lists and violations of the secrecy of ballot. At most of the polling stations the citizens were not allowed to make decision by themselves in which elections they would cast their vote, but on contrary, were forced to vote in the Presidential and Local elections. According to the confirmed information, cases of voting without applying the UV lamp and invisible ink were noted as well as inappropriate identification of the voters.

Remarkable thing is that in these elections, in comparison with previous election processes, there was tendency in the urban areas to have large number of cases when the citizens declared themselves as illiterates, therefore assistance from other person was required. This indicates that the citizens were not able to make decision by themselves who to vote for. The second round was characterized by clearly expressed and opposing views regarding the voting in the elections by different group of citizens. While some groups were going out and voting, at some places the turn out of the voters was very low or was equal to zero.

The observers of the CA MOST noted certain irregularities in the procedure for votes count and summarizing of the results in the presidential and local elections that overshadowed the accuracy of the results. Most of these irregularities were produced by inappropriate performance of the election administration.

LEGAL FRAMEWORK AND ELECTION SYSTEM

The legal framework for election of President of Republic of Macedonia, mayors of municipalities and mayors of the City of Skopje, as well as members of municipal councils and council of the City of Skopje is based on the Constitutional provisions that stipulate the election system, provisions from the Law on Local self government and the Election code¹⁶.

The Election code represents consolidated frame which provides firm ground for conduct of fair and democratic elections. In October 2008, the Parliament adopted a number of amendments to the Election code by which MOST and ODIHR/OSCE recommendations from previous election processes were addressed. Nevertheless, certain aspects and provisions of the Election code are still inconsistent, unclear and even self-contradictory.

The election code stipulates:

- manner, conditions and procedure for election of the President of the Republic of Macedonia, Mayors of municipalities, Members of municipal councils, composition and competences of the election bodies;
- manner and the procedure for registering the right to vote;
- maintaining of the Voters' List;
- procedure for submitting candidates lists;
- election campaign and financing of election campaign;
- determining the boundaries of the election units and determining, changing and publishing the polling stations as well as the conditions for functioning of the polling stations; as well as
- procedure for the protection of the right to vote, annulment and repetition of the voting

The President is elected according to the majority system and candidate is elected President in the first round of voting if receives the votes of a majority of the total number of registered voters. If no candidate meets this requirement, the two leading candidates go into the second round within two weeks. The candidate who receives the most votes in the second round is elected, provided that at least 40% of registered voters cast their votes.

The elections for mayors and members of municipal councils are conduct every 4 years at the same time in all 84 municipalities and the City of Skopje in the second part of March. A mayoral candidate is elected in the first round if the candidate wins more than 50% of the votes cast, provided that at least one third of the voters registered in that municipality voted. If there is no first-round winner, a second round takes place within two weeks between the two candidates who received the highest number of votes. The winner in the second round is the candidate who receives the majority of votes.

The council is composed of representatives of citizens, elected in general, direct and free elections by secret ballot. The number of the allocated council seats is determined in accordance with the votes won by each list of candidates for members of councils, on the bases of the summarized results by applying the D'Hont formula.

¹⁶ The Election code was enacted on 29 March 2006 and entered into force on 31 March 2006. Amendments and alterations to the Election code were enacted on 31 October 2008.

CONDUCT OF ELECTIONS

Out of all the segments that are part of the overall election process, in the frames of this report, a review is done on the segments that were monitored by the Citizen's association MOST in compliance with the project "Domestic monitoring of the Presidential and Local elections 2009".

Submitting lists of candidates for President of Republic, lists of candidates for mayors and lists for candidates for members of municipal councils

A list of candidate for President of the Republic may be submitted by at least 10.000 voters or at least 30 Members of Parliament. The submitted list of candidate for President of the Republic shall contain title of the list, name and symbol of the list submitter, name and surname of the nominated candidate for President by marking his/her domicile, profession, and personal identification number of the citizen. The list of candidate for President of the Republic is submitted to the State Election Commission at the latest 35 days prior to the Election Day. The State Election Commission shall publish the determined lists of candidates for Election of President of the Republic in the "Official Gazette of the Republic of Macedonia", at latest 30 days prior to the Election Day.

Within the legally prescribed time limit, 7 lists of candidates for President of Republic of Macedonia were submitted. One candidate was supported by 62 Representatives, while the other ones have collected 10.000 citizens' signatures. Some potential candidates were not able to collect the required number of signatures to submit list of candidates. One potential candidate complained on the system for collecting signatures at the branch offices of the Ministry of Justice, because the citizens were afraid to go to the branch office and give their signature for the oppositional candidate.

The collecting of signatures as the first segment in the election process caused wider debate on the conduct of the procedure for collecting signatures by the branch offices of the Ministry of Justice. In this moment the pressure on the citizens and party's members to go and support certain candidacy was underlined as well.

The SEC examined the documents of the submitted lists of candidates, and after determined that the legal terms are met the lists were confirmed. The lists of candidates of Ljube Boskosvski and Imer Selmani were confirmed after the submitters of the lists have corrected the omissions detected by the SEC within the legal time limit of 48 hours.

The registered political parties individually, coalitions, as well as group of voters have the right to submit a list of candidate for Mayor and Council Members. In case when submitter of a list of candidates for Mayor or Council Members is a group of voters, it shall be required to collect certain number of signatures of the registered voters in the Voters List in accordance with the number of the residents in the respective municipality.

The submitted list of candidates for council members, i.e. list of candidate for mayor shall contain the following: the municipality, i.e. the City of Skopje for which the elections are carried out, title of the list, name and symbol of the list submitter, name and surname of the carrier of the list, name and surname of each candidate for council member with marking their domicile, profession, and personal identification number of the citizen. The authorized representatives of the list submitters shall submit the list of candidates for Council Members, i.e. the list of candidate for Mayor to the respective Municipal Election Commission at the latest, 35 days prior to the Election Day.

374 lists of candidates for mayors and 703 lists of candidates for members of municipal councils were submitted to the MECs and the City of Skopje election commission within the prescribed time limit. The MECs and the City of Skopje election commission examined the submitted lists of

candidates and confirmed 364 lists of candidates for mayors and 701 lists of candidates for members of municipal councils. The authorized representatives of the candidates lodged 12 complaints to the Administrative court against the decisions of the MECs. Within the legally prescribed time limit the Administration court made the following decisions: 4 decisions by which the complaints are rejected on inapplicable ground, 4 verdicts by which the complaints were upheld and the MEC's decisions were annulled and the lists of candidates were confirmed, 2 verdicts by which the complaints are rejected as unfounded and 2 decisions by which the proceedings upon the complaints are cancelled because the submitters had withdrawn.

After the procedures were finished, the SEC, MECs and the City of Skopje election commission have confirmed:

- 7 lists of candidates for President of the Republic;
- 365 lists of candidates for mayors;
- 701 lists of candidates for members of municipal councils.

For the first time in the Presidential elections in Republic of Macedonia a woman was a candidate for a President. Still, MOST concluded that unlike the previous elections, the participation of women in the candidates' lists is significantly reduced. The fact that no woman was elected mayor seconds the MOST conclusions.

Election campaign

The Election code defines the "Election campaign" as: public presentation of the candidates, confirmed by the authorized election bodies, and their programs in the pre-election period of the respective election process. Activities that are part of the election campaign include public rallies and other public events organized by the campaign organizer, publicly posting of the election materials, media presentations and distribution of the printed materials. The legislation prescribes the start of the campaign to be 20 days prior the Election Day and it can not be conducted 24 hours before the Election Day and penalties are anticipated for the violators of the legal provisions.

Despite the legal provisions, this election process was marred by undertaking activities for conduct of election campaign much earlier than the anticipated time limits. Most of these activities were covered by national media. The Citizens Association MOST publicly reacted on violation of the provisions of the law.

The Broadcasting Council as an independent non-profit regulatory body performed according to its competence. It initiated 13 proceedings against broadcasting companies that violated the provisions regarding the start of the campaign and election silence. However, the current penalties do not prevent the broadcasting companies to break the law and in that way to secure advantage for some political option.

The SEC, too, initiated 2 proceedings against organizers of the campaign who did not respect the provisions related with the duration of the election campaign. Still, the inconsistent apply of the Election code by the SEC, as well as the slow and inefficient proceedings in the courts contributed towards having impression that the violators of the Election code would not be penalized. It should be underlined that clarification of the provisions from this part of the Election code must be done with aim to reduce the possibility for abusing and different interpretation of it.

According to MOST the Article 78 of the Election code was breached. It prescribes that the municipalities and the City of Skopje have an obligation to mark the places for displaying election

posters free of charge for each lists submitter separately¹⁷. The election code stipulates that the Municipalities and the City of Skopje are obliged to announce the conditions for obtaining the right to use the places for displaying posters no later than 50 days prior to Election Day. Even though MOST at press conference called on the competent governmental institutions to react on violation of the code, still no proceedings against the certain municipalities were initiated.

The MOST observers noticed that the political activities during the election campaign were energetic and easy to be seen throughout the country. The parties and the candidates held several big rallies and large number of direct meetings with the citizens. The rhetoric used at the rallies and meetings was in general decent and moderate, but the used vocabulary showed great intolerance and divisions between the different political options marred by negative campaign. Despite the fact that the political arena was divided on ethnical ground, still as a positive fact is to be mentioned that some of the presidential candidates as well as some of the candidates for mayors used to address the voters from other ethnic communities.

The campaigns in the two election processes were interweaving and it is difficult to give separate assessments. Even so, the accent of the presidential campaign was put on the challenges set up before Republic of Macedonia in the process of EU and NATO integration as an outcome of the unsolved situation with the constitutional name of the country. The presidential candidates had active meetings with the citizens, but the central messages were sent at the big rallies.

On the other hand, economical and certain local problems of the citizens in the municipalities were debated in the local elections. The local election campaign was marred by frequent meetings of the candidates with the citizens and by door to door campaign.

The Local election campaign was conducted with deeply expressed support from the Government to the candidates from the ruling coalition.

MOST observers monitored 278 rallies, public meetings and events organized by the participants in the election campaign. Serious incidents directly related to elections were not detected, but the characteristic of the pre-election period was the tensed situation in some municipalities (Strumica, Gostivar, Plasnica, Struga). In between the two rounds highly tensed atmosphere was detected in the municipalities where the results of the voting were cliff-hanger (Struga, Ohrid, Demir Hisar, Makedonski Brod, Gostivar, Berovo and Petrovec). Once again MOST observers registered cases of misusing governmental vehicles and other resources for the benefit of the campaign. Children with parties' symbols participated in the election campaign and posting posters over the opponents' ones was detected.

After the campaign was finished, it seemed that some of the participants have spent large amount of money during the organization and conduct of it. The provisions of the Election code stipulate that the election campaign organizers may spend no more than 180 Denars per registered voter in the municipality for which they have submitted list of candidates.

Early voting

In general, in these elections the early voting of the ill and disabled persons, prisoners and the temporally displaced persons was conducted in peaceful environment, but once again as it used to be in the previous elections, it was marred by some technical problems. MOST observers

¹⁷The following municipalities did not mark places for displaying election posters free of charge: Gevgelija, Dojran, Valandovo, Bogdanci, Kratovo, Lozovo, Vasilevo, Novo Selo, Studenicani, Ceninovo Oblesevo, Zrnovci, Centar Zupa, Ohrid, Debarca, Mogila, Krivogastani, Dolneni, Cucer Sandevo, Aracinovo, Ilinden, Petrovec, Lipkovo, Staro Nagoricane, Tetovo, Jegunovce, Zelino, Brvenica, Bogovinje, Gostivar, Mavrovo Rostuse, Vrapciste, Kicevo, Drugovo, Zajas, Oslomej, Vranestica, Plasnica

noticed certain irregularities in the prescribed procedure and members of the Election board being uncertain about the procedures for conduct of this type of voting.

In most of the cases it was noticed violations of the secrecy of ballot in the process of voting of the ill and disabled persons. It is concerning the fact that by each election process the number of the registered voters who vote a day before the Election Day is being increased. In these elections such situation was noticed in the second round, when the number of the registered voters for early voting was drastically increased. MOST observers reported on this item from the municipality of Radovis, Novo Selo, Berovo, Gostivar and Veles.

This issue leads to the conclusion that there was inconsistent apply of the provisions regarding the voting of the ill and disabled persons, as well as intention of the political subjects to misuse this part of the election process and directly to violate the secrecy of ballot.

Election Day

• Voting on 22 March 2009

The voting in the first round of the Presidential and Local elections 2009 was conducted on 22 March 2009. Due to the heavy snowfalls, 134 polling stations in 32 municipalities were not opened at all. At the other 2842 polling stations on the territory of Republic of Macedonia the voting started at 07 o'clock and finished at 19 o'clock. At some polling stations where the voting started with some delay due to the transport of the election materials, the voting was extended to the point of delay but no longer than 3 hours.

According to the SEC, out of the 1.792.082 registered voters in the Voters' list, the right to vote in the first round of the presidential elections was cast by 1.019.268 voters or 56,88% and in the first round of the local elections was cast by 1.009.401 voters or 56,32%¹⁸.

65% of the total number of the polling stations were monitored by the MOST static observes. On the bases of their reports and the reports from the regional coordinators, the Citizens Association MOST assessed the election day of the Presidential and Local elections 2009 as peaceful, with no incidents in and around the polling stations. Anyway, the observers reported on irregularities like family voting¹⁹, proxy voting²⁰, incorrect maintenance of the excerpts of the voters list²¹, voting without proper identification documents²², and violations of the secrecy of ballot²³ as well as distribution of flyers with instructions on whom to vote for. According to the confirmed information it was detected incorrect apply of the UV lamp²⁴ and invisible ink²⁵.

Additionally, remarkable feature of the first round was large number of citizens who declared themselves as illiterates²⁶ in the urban areas and therefore assistance from other persons was

¹⁸ Source: State Election Commission

¹⁹ At the polling stations covered by MOST observers, 3092 cases of family voting in the Presidential elections were noticed as well as 2892 cases of family voting in the Local elections

²⁰ At the polling stations covered by MOST observers, 653 cases of proxy voting in the Presidential elections were noticed as well as 522 cases of proxy voting in the Local elections

²¹ See annex

²² At the polling stations covered by MOST observers, 231 cases when the voter voted without required identification documents in the Presidential elections were noticed as well as 198 cases when the voter voted without required identification documents in the Local elections

²³ At the polling stations covered by MOST observers, 1943 cases when the secrecy of ballot was violated in the Presidential elections were noticed, as well as 2059 cases when the secrecy of ballot was violated in the Local elections

²⁴ At the polling stations covered by MOST observers, 1234 cases when the UV lamp was not used in the Presidential elections were noticed, as well as 1111 cases when the UV lamp was not used in the Local elections

²⁵ At the polling stations covered by MOST observers, 358 cases when the invisible ink was not used in the Presidential elections were noticed, as well as 399 cases when the invisible ink was not used in the Local elections

²⁶ At the polling stations covered by MOST observers 13088 illiterate voters in the Presidential elections were registered, as well as 12080 illiterate voters in the Local elections.

required. This indicates that certain political parties roughly misused the legal opportunity for blind and illiterate in order to impact on the voters freely to decide for whom to vote for.

The observers of the CA MOST registered certain irregularities in the procedure for counting of the votes and summarizing of the results in the Presidential elections and in the Local elections too. Due to these circumstances the results of the voting came under suspicion. Most of these irregularities were produced by inappropriate performance of the election administration. This irregularity was registered in the MEC of Suto Orizari, Gazi Baba, and Aerodrom and especially in MEC of Tetovo.

On the Election Day the police was acting in accordance with the legal competences which contributed towards increasing the citizen's confidence in the regularity of the election process.

During the entire Election day MOST was informing the public on the situation on the field by announcing strictly checked and confirmed information from the observers and regional coordinators. In order to check the reported information and to cover polling station that were not covered by static observes, MOST deployed 84 mobile teams.

● ***Voting on 5 April 2009***

The voting in the second round of the Presidential and Local elections 2009 was conducted on 5 April 2009. The voting started at 7 o'clock and finished at 19 o'clock. The voting at one polling station was opened with delay and the voting was extended to the point of delay. One polling station was not opened at all²⁷. Out of the 1.792.082 registered voters in the Voter's list, the right to vote in the Presidential elections was cast by 764.039 voters or 42.63%²⁸.

On the Election Day there were no incidents in and out of the polling stations similar to the ones registered in the Early parliamentary elections 2008. Most of the irregularities reported by the observers were regarding family voting²⁹, proxy voting³⁰, incorrect managing of the excerpts of the voters list, violations of the secrecy of ballot³¹. At most of the polling stations the citizens were not allowed to make decision by themselves in which elections they would cast their vote, but on contrary, in some way were forced to vote in the Presidential and Local elections. The members of the Election boards demanded the voters to sign both excerpts of the voters list and in that way the citizens had no opportunity to choose whether they want to vote in both election processes or to make decision on their own. The confirmed information showed that there were cases when the UV lamp and the invisible ink were not applied at all, as well as incorrect identification of the voters. In the urban areas in the second round as it used to be in the first one, there were a significant number of voters who declared themselves as illiterate ones³².

The second round was characterized by clearly expressed and opposing views regarding the voting in the Presidential elections by different group of citizens.

In the second round of the elections the police was acting in accordance with the legal competences which contributed towards increasing the citizen's confidence in the regularity of the election process.

²⁷ Polling station 1911 in Podgorci, Struga municipality

²⁸ Source: State Election Commission

²⁹ At the polling stations covered by MOST observers, 1531 cases of family voting in the Presidential elections were noticed, as well as 988 cases of family voting in the Local elections

³⁰ At the polling stations covered by MOST observers, 396 cases of proxy voting in the Presidential elections were noticed, as well as 289 cases of proxy voting in the Local elections

³¹ At the polling stations covered by MOST observers, 1127 cases when the secrecy of ballot was violated in the Presidential elections were noticed, as well as 832 cases when the secrecy of ballot was violated in the Local elections

³² At the polling stations covered by MOST observers 7643 illiterate voters in the Presidential elections were registered, as well as 5679 illiterate voters in the Local elections

ELECTION ADMINISTRATION

Pursuant to the legal provisions, the Presidential and Local elections 2009 were conducted by the State Election Commission, 84 Municipal Election Commissions and the Election commission of the City of Skopje and 2976 Election boards.

State Election Commission (SEC)

Consistent to the new amendments to the Election code, the president and two members of the SEC are elected upon proposal of the opposition, and the deputy president and three members are proposed by the ruling parties. The members of SEC were elected by the Parliament with a two thirds majority from the total number of Members of Parliament. The President and the members of the State Election commission carry out their function professionally with a mandate of five years and have the right to be re-elected. Although there is a legal provision for each gender to be represented in the election management bodies with at least 30%, still there is only one woman among the seven members of the State Election Commission.

During the election process the SEC performed its duties publicly and transparently by respecting the legal time limits. The members of the SEC worked professionally, by respecting the election provisions and time limits and fully cooperated with the technical service. The technical service of the SEC was indeed a logistic support in the election process, even though during the preparations for the election process it faced lack of qualified personnel. On the other hand the technical equipment and applying the information technology essentially improved the efficiency of the SEC performance.

The Citizens Association MOST positively assesses the transparency of the work of the SEC, establishing the practice of inclusion (including all interested parties) in the decision making processes as well as the good coordination of the SEC with other governmental bodies that provide the SEC with logistics in the election process (Government of Republic of Macedonia, Ministry of Justice, Ministry of interior, Agency for Civil Servants). The SEC conducted the overall preparations for the elections without any obstacles and in the frames of the legal time limits. The decisions in this stage were made consensually which lead to increased confidence of the candidates and citizens in the election administration.

Within the pre-election period the SEC relieved the members of several municipal election commissions because of the unlawful performing of the duties during the last Early parliamentary elections and by it the SEC contributed towards creating conditions for conducting fair and democratic elections. On the other hand, the SEC reacted inconsistently regarding initiating proceedings against the political subjects, legal or physical entities who have violated the provisions of the Election code (for instance early start of the campaign, not marking places for displaying posters free of charge and respectfully disrespect of legal time limits, destroying election posters). This manner of performance widely put into question the credibility of this institution that is responsible for providing enforcement of the law in the election process.

The SEC passed a Program for mandatory education of all election bodies and developed Manual for education which was distributed to all members of the election bodies. The mandatory education of the members of the MECs was organized and undertaken by the SEC. Yet, it should be underlined that the Manual did not provide guidelines and practical instructions on the procedure for voting which was complicated in these elections due to the conduct of two different election processes. This situation derived from the untimely prepared practical guidelines for conduct of the voting (guideline for voting, guideline for valid and invalid ballot papers...) by the SEC. The unique standards for education of the election administration were not established and therefore there was an incompatible performance of the members of the election boards. With aim to overcome the problems detected in the process of voting in the first round, the SEC passed several practical guidelines for the work of the MECs and EBs focusing on prevention against family voting and conducted additional trainings between the two election rounds.

Even though the SEC is legally obliged to inform and educate the public about the procedure for voting and for exercising the right to vote, still the SEC up to the Election Day carried out restricted media campaign that was not visible enough to provide the required results.

The SEC was announcing the electronically obtained preliminary results successively after the votes count finished at the polling stations, and the results from the minutes of the MECs were announced within the time limit of 12 hours. The State Election Commission announced the final results of the voting within 24 hours from the day they have become final. But due to the prolonged procedure for making decisions upon the complaints and appeals, the announcement of the final results significantly was prolonged.

In between the two election rounds the SEC was focused on making decisions upon complaints regarding the voting procedure, summarizing and determining the voting results. The Citizens Association MOST has registered incompatibility of the SEC in the process of deciding upon complaints, especial in the part of determining the real situation. The members of the SEC not often made the decisions consensually, and it seemed that regarding some decisions the members of the SEC created positions strictly related to the political parties that had nominated them.

Within the legally anticipated time limit, the SEC accredited 6981 domestic observers from 11 citizens associations and 529 foreign observers from 20 international organizations or embassies in Republic of Macedonia. Additionally, 57 domestic and 27 foreign observers were accredited in the second round of the elections.

Municipal election commissions and Election commission of the City of Skopje

The Municipal Election Commission is composed of a President, four members and their deputies. The Presidents of the MECs and their deputies, four members and their deputies are randomly selected from among the employees in the state administration, municipal administration and the administration of the City of Skopje with high education. They are selected for a period of five years.

The fact that this was the third election process conducted by most of the members of the MECs, proved to be positive because the efficiency and professionalism of the performance of the MECs was on an adequate level.

Nevertheless, as it used to be in the last election process, at some Municipal election commissions certain irregularities in their work and disrespect for the legal provisions were registered. The SEC should have reacted consistently and to relieve all members of the MECs where even a minor unlawful performance was detected in the last Early parliamentary election process. On the other hand it should be highlighted that in some municipalities due to the high political tense, the members of the MECs were constantly threatened by political subjects and the members of the MECs were not able to perform professionally the legal obligations (MECs in Plasnica, Studenicani, Gostivar).

The Municipal election commissions are responsible for organizing the elections in the certain municipality. The MECs are to provide numerous administrative and logistical supports and to decide on determination of the lists of candidates for mayors and councillors. Additionally, the MECs are responsible for appointing the composition of the electoral boards within the respective municipality, as well as for summarizing and publishing the results. The MECs, too, decide upon complaints against the irregularities in the process of submission of lists of candidates for mayors and councillors.

Most of the MECs appointed the members of the Election board transparently in the frames of the legal provisions, by using technical support from the SEC. However, MOST's observers detected minor subjectivity in the process of random appointment of the members of the Election boards, especially in those MECs that did not used computer technology (for instance MEC in Struga).

The process of determining the lists of candidates for mayors and members of councils was done in compliance with the regulation prescribed for this part of elections. The observers of MOST registered prolongations of the procedure for confirmation of certain lists of candidates due to the complicated procedure for obtaining non-conviction certificates. At the same time the non-conviction term was the reason to reject several candidacies, and afterwards complaints against these decisions were filed to the Administration court.

Due to the lack of technical equipment and education of some MECs, the process of tabulation and determination of the results was done with technical support from the SEC. Most of the MECs transparently and clearly conducted the process of tabulation of the results, but at certain municipal election commissions, discrepancies within the tabulated results were noticed. Moreover, attempts to intentionally fix the numbers were registered. Because of that within the process of deciding upon complaints and appeals certain results were annulled by the SEC (Tetovo, Dolneni).

In these elections, the negative mark of the SEC is that this institution did not conduct standardized education of all members of the MECs, and as an outcome the members of the MECs performed their responsibilities differently and the education of the members of the Election boards was not standardized. This is down to the fact that the SEC had not passed clear instructions about the performance of the election administration regarding certain cases within the process of voting.

Election boards (EB)

The total number of the Election boards in these Presidential and Local elections was 2976 and they were composed of president, four members and their deputies. The president of the Election board and the deputy president as well as the two members and deputy members were appointed from the state, public and municipal administration as well as from the City of Skopje administration by a random choice for a term of 4 years. One member and deputy member are appointed by oppositional parties which have won most of the votes in the last parliamentary elections, and one member and deputy member are appointed by the parties in power.

On the territory of the City of Skopje, election process was complicated because the citizens were voting in the elections for President of Republic of Macedonia, mayor of Skopje and members of the council of the City of Skopje, as well as for mayor and members of municipal council of the respective municipality. Due to the complexity of the election process which could have created problems during the conduct of the voting procedure, the municipal election commissions and the election commission of the City of Skopje made a decision to permit the Election board if it is required to entitle the deputy members to perform duties of the regular members, but not in the decision making processes and signing of the official documents.

The Election boards as direct organizers of the voting process at the polling stations are directly accountable for respect for the legally prescribed procedure of voting. Nevertheless, the observers of MOST at certain polling stations in the municipalities with dominant ethnic Albanian population registered cases of family voting, group voting and proxy voting, as well as incorrect applying of the UV lamp and of the invisible ink. In the other municipalities the observers of MOST noted insignificant number of such irregularities. The characteristic of the Election board's members is that they did not inform the voters on their right to decide in which election they would cast their votes. In some way the voters were forced to vote in both election processes by signing the two excerpts of the Voters list. This fact proves that the members of the Election boards did not perform professionally considering that most of the members participated in the previous election processes, and the conducted education of the members of the Election boards did not provide the awaited results.

PROTECTION OF THE ELECTION RIGHTS

The election legislation of Republic of Macedonia provides different procedures for protection of the rights of the candidates and voters. The procedures for protection of the election rights are adjusted respectively to the protection of the election rights regarding violations of the process of registration of the election rights, protection in the process of determination of the lists of candidates, protection of the election rights of the organizers of the campaign or protection of the rights violated within the conduct of voting, summarizing and publishing the results. The first three procedures are stipulated by the Election code in the part for "Registration of the right to vote", "Nominating candidates" and "Election campaign", and a separate section for protecting of the election rights determines the procedure for protection of the election rights violated within the conduct of voting, summarizing and publishing the results. Another section of the Election code anticipates annulment and repetition of the voting as a procedure for protection of the election rights violated within the conduct of voting, summarizing and publishing the results.

The SEC conducted the process of deciding upon complaints regarding annulment of the election results transparently with satisfactory inclusion of all interested parties. Still, certain inconsistency was noted while the real situation was determined, the grounds for annulment of the voting was applied i.e. inconstancy within applying of the Election code (Article 151, paragraph 2) and of the guidelines for deciding upon complaints. This kind of performance decreased the confidence of the political subjects in the process of annulment of the election results. The trust in the process was decreased because the members of the SEC not very often made decisions consensually, and it seemed that regarding some decisions the members of the SEC did not react professionally, but on contrary created positions strictly related to the political parties that had nominated them. This constellation of political power made the little political parties to be handicapped because they do not have representatives in the SEC. It is to be underlined that the new legal decision transferred the competences to the SEC regarding the annulment and repetition of the voting in the local elections. This decision bridged the low administrative capacity of the MECs, but created a problem because the SEC did not manage to decide upon all complaints in the first round within the legal time limit. This prolongation later on created problems during the preparation of the election materials for the second round.

The Administrative Court was deciding upon complaints against the decisions of the SEC and municipal election commissions in a restricted transparent way. The sessions were opened for the public only in the part of reporting the claims in the complaints, but the processes of inquiring the claims of the complaints, inspection of the election materials and making decisions were closed for the public. However, it should be emphasized that all decisions of the Administrative Court were published on its web page.

A) Registration of the election rights

According to the data of the Ministry of Justice³³ during the public insight of the Voters list, total of 1.525 changes were made, 312 changes of names, surnames or address information, 174 entries at the Voters List of persons who were not registered, 1.039 deceased persons were erased from the lists. Pursuant to the Election code every citizen has the right to file a complaint to the Administrative Court should his/her demand for registration, changing or erasing of the data in the Voters list is rejected by a decision made by the Ministry of Justice. There were no disputes before the Administrative court of the Republic of Macedonia regarding the registering, changing or erasing of data at the Voter's list. After the procedure was finished the Ministry of Justice developed two identical Voter's lists, one for the presidential election, and the other for the local elections. The names of around 73.000 voters in the Voter's list who live abroad were marked with asterisks. Yet, most of the candidates noted that the Voter's list is not thoroughly audited, the number of the citizens living abroad is much bigger and there are deceased persons

³³ http://www.pravda.gov.mk/novost_detail.asp?lang=mak&id=367

in the list. Therefore, it is required within the forthcoming period along with the delegation of the Voter's list updating competences to the SEC, to undertake audit of the Voter's list which means alteration of the legal frames.

B) Determination of the candidacies

Within the legal time limit, 7 Lists of candidates for President of Republic of Macedonia were submitted to the SEC. One candidacy was supported by 62 Members of Parliament and the others were supported by signatures of 10.000 registered voters. A few prospective candidates were unable to collect the required signatures. Certain candidates complained on the system for collecting signatures at the regional offices of the Ministry of Justice. According to the candidates the citizens are afraid to go to the regional office of the Ministry of Justice and to register their support for an oppositional candidate.

The SEC examined the submitted lists of candidates and once it was established that the legal terms are met the lists were confirmed. The candidacies of Ljube Boskovski and Imer Selmani were confirmed after the list submitters have eliminated the omissions detected by the SEC within the legal time limit of 48 hours.

Within the legal time limit 374 lists of candidates for mayors and 703 lists of candidates for members of municipal councils were submitted to the MECs and Election commission of the City of Skopje. The MECs and the Election commission of the City of Skopje examined the submitted lists of candidates and determined 364 lists of candidates for mayors and 701 lists of candidates for members of municipal councils. The authorized representatives of the candidates filed 12 complaints to the Administrative Court against the decisions of the MECs. The Administration court made the following decisions within the legally prescribed time limit: 4 decisions by which the complaints are rejected on inapplicable ground, 4 verdicts by which the complaints were upheld and the MECs' decisions were annulled and the lists of candidates were confirmed, 2 verdicts by which the complaints are rejected as unfounded and 2 decisions by which the proceedings upon the complaints are cancelled because the submitters had withdrawn

C) Protection of the election rights during the election campaign

The procedure for protection of the rights of the organizers of the election campaign remained unclear and confusing. The judges in the elementary courts and courts of appeals are not introduced with their competences and are not able to provide efficient legal protection. Having on mind this situation, in these elections the organizers of the election campaign had no efficient legal measures for protection of their rights when violated, obstructed and prevented by the opponents.

D) Annulment and repetition of voting

I - ROUND

The SEC was submitted by 84 complaints (22 by SDSM, 11 by VMRO-DPMNE, 7 by DPA, 9 by Party for New Democracy, 4 by Party for movement of the Turks in Macedonia, 3 by Democratic party of the Turks of Macedonia, 4 by PDP, 2 by Union of the Roma from Macedonia, 1 by Party for full emancipation of the Roma, 3 by Liberal party of Macedonia, 4 by VMRO-DP and TMORO-VEP, 3 by DUI, 1 by People's movement for Macedonia, 1 by Party of united democrats of Macedonia, 1 by Party for European future and 8 by independent lists) of which, 22 complaints were regarding the procedure for votes counting and summarizing of results, 3 complaints were against the irregularities regarding the look of the ballot papers and nominating candidates, and the rest of the 59 complaints were regarding the irregularities of the voting procedure at 151 polling stations.

Out of the complaints regarding the procedure for votes counting and summarizing of results, 2 complaints were related to the procedure for votes counting and summarizing of results in the

Presidential elections and 20 are related to the procedure for votes counting and summarizing of results in the Local elections. On the other hand, all complaints regarding the voting procedure were referring to the Local elections. At 26 polling stations the complaints were regarding the elections for mayors, at 30 polling stations the complaints were regarding the elections for members of councils and at 95 polling stations the complaints were regarding the elections for mayors and members of councils.

The SEC made the following decisions:

- SDSM compliant upheld and correction of the determined and summarized results of the election for members of council of the Tetovo municipality was done at 19 polling stations;
- SDSM complaint partially upheld and the voting for mayor at the polling stations 1471, 1209 and 1210 in municipality of Dolneni was annulled, and the complaint against the polling station 1473 was rejected as unfounded;
- VMRO-DPMNE complaint upheld and the voting for members of Studeniciani municipal council at the polling station 2353 was annulled;
- VMRO-DPMNE complaint partially upheld, determined and summarized results from the voting for mayor at the polling station 259 corrected, annulment of the voting at this polling station was rejected as unfounded;
- VMRO-DPMNE complaint upheld and the voting at the polling station 248 municipality Makedonski Brod was annulled;
- DUI complaint upheld and the voting at the polling station 476 village of Vrbjani, municipality of Mavrovo and Rostuse annulled;
- the other complaints were rejected as unfounded.

As for the first round of the election process in Republic of Macedonia for election of president, mayors and members of municipal councils, the list submitters filed 53 complaints against the SEC decisions to the Administrative Court, of which two were identical and filed by the same submitter. In the Administrative Court, four councils composed of five judges were decoding upon the complaints. Within the determined legal time limit 50 verdicts were reached by which the complaints are rejected as unfounded and 2 decisions were made by which the complaints are rejected as unfounded.

II - ROUND

The SEC was submitted by 97 complaints, of which 5 complaints were regarding the procedure for votes counting and summarizing of results, and 92 complaints were regarding the irregularities of the voting procedure at 210 polling stations. All complaints are related with the local elections. Additionally, out of the complaints regarding the voting procedure, at 27 polling stations referred to the voting for members of municipal councils in the municipalities where the voting in the first round did not take place, and at 183 polling stations the complaints referred to the procedure for voting for mayors.

The SEC partially upheld 1 compliant from PEI (Party for European future) and annulled the voting at the polling station 1872, in Zagracani village, municipality of Struga and upheld 1 complaint filed by DUI and annulled the voting at the polling station 2337 in Aracinovo municipality. The rest of the complaints were rejected as unfounded.

The submitters of the lists of candidates filed 48 complaints to the Administrative Court against the decisions of SEC (23 by PEI, 5 by SDSM, 10 by DUI, 4 by VMRO-DPMNE, 1 by DPA, 1 by Party for full emancipation of the Roma, 1 by Party for New Democracy and 2 by group of voters). The Administrative court within the legal time limit reached 40 verdicts by which the complaints of the submitters of the lists of candidates are rejected as unfounded and the decisions of the SEC by

which the complaints are rejected as unfounded are confirmed; by 2 verdicts the decisions of the SEC are changed and the complaints are rejected as unfounded and by 1 verdict the complaint was upheld and the decision of the SEC is changed and the previously upheld complaint is unfounded.

E) Protection of the election rights of the voters

During the Election Day in the first round conducted on 22 March 2009, 4 complaints regarding the protection of the election right over violation of the election right in the procedure for voting were filed to the SEC. The SEC within the legally determined time limit of 4 hours made a positive decision and since the voting process was still underway, the voters were allowed to cast their right to vote. During the second round of the election process no complaints regarding the protection of the election rights were filed to the SEC.

PVT program

The same as in the previous elections, in the Presidential and Local elections 2009, MOST monitored the voters' turnout during the Election Day as well as the deployment of the votes after the votes count finished by the program Parallel Vote Tabulation or abbreviated PVT.

The parallel tabulation of the votes combined with regular monitoring represent a powerful tool in disclosing eventual election rigs and errors in the processing of the data even at the polling stations that are not monitored.

The accuracy, by which the deployment of the votes is projected, insures that in case of a big discrepancy between the results gained by the PVT program and the official results, there is a possibility of election rig.

Besides the deployment of the votes, the PVT program monitors the turnout of the voters, which provides a real assessment of it, i.e. the eventual rapid increase of the turnout in a certain period of time.

The PVT sample is consisted of polling stations, (hereafter PVT points) which represent a demographic and geographic reflection of all polling stations in the R Macedonia i.e. the electorate. The program is based on the fast collecting and processing of the data, official results of the voting entered in the official protocols of the polling stations that are part of the PVT sample, reported directly from the observers at the polling stations after the protocols are signed by the members of the EBs.

The Parallel Vote Tabulation program was conducted on the territory of R Macedonia regarding the election of the President of R Macedonia, and on the territory of the City of Skopje regarding the elections for the Mayor of the City of Skopje and members of the City council. MOST underlines that in these Elections the PVT program was conducted in a challenging atmosphere due to the complexity of the process i.e. two different election processes conducted at the polling stations at the same time. The PVT sample for the Presidential elections contained 784 Polling stations, and for the Local elections for Mayor of the City of Skopje and members of the City of Skopje council contained 464 Polling stations.

In the very beginning of the campaign for recruitment of volunteers, the regional coordinators in R Macedonia started to select PVT observers from those who have answered to MOST appeal. In most cases, PVT observers were the ones with experience from the previous domestic monitoring of the elections efforts. The observers who were deployed at the PVT points, besides the regular training session attended a special session on which they were instructed about the PVT reporting. The MOST's PVT coordinator and project coordinators trained all the 1248 PVT observers. Special PVT forms were developed for the PVT observers. The aim was to ensure that all PVT observers had a clear picture of what they had to do and to increase their awareness about their significant role for successful implementation of the program. The regional coordinators deployed the observers.

The PVT centre was settled in the central office, where from the PVT observers were contacted after the counting of the votes in the polling stations and the signing of the protocols were completed. A total of 40 temporary mobile telephone lines were setup in the PVT centre. A total of 38 telephone operators were engaged in the PVT centre for the first round, 40 telephone operators for the second round, as well as 40 computer operators for processing the data for both rounds respectively.

Besides tabulation of the final results the ways of communication allowed MOST to calculate and follow the voters' turnout throughout the day. MOST monitored the voters' turnout on 4 occasions at 10 cycles during the day starting from 09.00 o'clock in the morning and covering each hour until the closing of the polling stations. During the first round of the elections, at 5 press conferences the Citizens Association MOST informed the public on the voters' turnout and the results of the votes counting. In the second round of the election process, the Citizens Association MOST at 6 press conferences informed the public on the voters' turnout and on the final results after the votes counting was finished.

PVT results of the voting held on 22.03.2009 for the Presidential elections:

1. Imer Selmani.....	15,2%
2. Miruse Hodza.....	3,4%
3. Nano Ruzin.....	3,9%
4. Gjorge Ivanov.....	34,8%
5. Ljube Boskovsk.....	14,8%
6. Agron Budzaku	7,9%
7. Ljubomir Danailov Frckovski	20,1%

The results for Mayor of the City of Skopje obtained by the same program read as follows:

1. Koce Trajanovski.....	46,14%
2. Tito Petkovski	27,38%
3. Sevcet Zekoli.....	10,72%
4. Argtim Nagavci	5,77%
5. Mirjana Najcevska	3,62%
6. Lazar Elenovski	2,72%
7. Dragi Kolcakovski	1,24%
8. Straso Angelovski.....	1,09%
9. Janko Bacev	0,52%
10. Dusko Popovski.....	0,50%
11. D-r Trpe Gruevski.....	0,30%

The percentage of the garnered votes by the Lists of candidates for members of the council of the City of Skopje:

1. VMRO – DPMNE.....	35,81%
2. SDSM	20,62%
3. DUI.....	10,65%
4. LDP.....	6,06%
5. Party for new democracy	5,96%
6. VMRO – NP.....	5,41%
7. Union of Tito's left forces	2,43%
8. Mila.....	2,02%
9. VMRO-DP and TMORO-VEP	1,59%
10. NSDP.....	1,53%
11. COALITION TOGETHER FOR SHUTO ORIZARI.....	1,36%
12. DPA.....	1,28%
13. SOCIAL DEMOCRATIC UNION	1,27%
14. NEW ALTERNATIVE	0,94%
15. PARTY FOR MOVEMENT OF THE TURKS IN MACEDONIA.....	0,94%
16. PARTY OF UNITED DEMOCRATS OF MACEDONIA- PODEM ...	0,92%
17. LIBERAL PARTY	0,82%
18. PEOPLE'S MOVEMENT FOR MACEDONIA	0,39%

Or, number of the deployed seats in the City of Skopje council:

VMRO – DPMNE	19
SDSM.....	11
DUI.....	5
LDP.....	3
PARTY FOR NEW DEMOCRACY.....	3
VMRO-NP.....	2
UNION OF TITO'S LEFT FORCES	1
MILA	1

The obtained data are with confidence of 95% and the margin of error is less than 3%.

According to the data received from the PVT (Parallel Vote Tabulation) software the voter's turnout in the second round of the Presidential elections 2009 until 19:00 o'clock is 43,14%. The possible margin of error is $\pm 4,37\%$.

The Presidential candidate Gjorge Ivanov won 63,2% of the votes and the candidate Ljubomir Danailov Frckoski won 36,8%.

The problem MOST faced in the second round is reflected by the possible margin of error of $\pm 4,37\%$. The system for parallel tabulating of the results is projected to determine the extreme conduct of the voters. Namely, as the system detects abuses and irregularities in the process of voting, as one type of extreme, at the same time it treats as extreme the lack of motivation to vote, i.e. the extremely low turnout of the voters in certain regions combined with the extremely high turnout of the voters in other regions. This highly influences the homogeneity of the electorate and is perceived by the system as an error. Therefore, in a situation as this one, the projected cluster margin of error is $+ 4.37\%$.

The PVT sample for the second round of the Local elections on the territory of the City of Skopje provided the following results:

- The voters' turnout in the elections for Mayor of the City of Skopje by 19:00 o'clock is 43.07% with possible margin of error of $\pm 1\%$.

Out of the voter's turnout, 62,11% voted for the candidate Koce Trajanovski and 37,89% voted for Tito Petkovski.

RECOMMENDATIONS

As an outcome of the Citizens Association MOST monitoring mission conducted in the Presidential and Local elections 2009 in Republic of Macedonia, as well as in direction to improve the election processes in the future, and due to reducing the possibility of different interpretation of certain provisions of the Election code, the Citizen's Association MOST provides the following recommendations:

- It is required the Law on Civil Servants and the laws in the same field to be reformed with aim to strengthen the status of the employees in the public administration in direction to protect the employees against the political pressures from the managing staff. At the same time all pressures and threats from the police servants towards the citizens should be inquired and preceded.
- To determine the employees who are considered to be public administration because this issue causes problems in the process of composing the election administration and in the process of establishing responsibility for the unlawful performance due to the fact that these members of the EBs are not targeted by the Law on Civil Servants.
- To clarify the procedure for appointing a representative of a political party and a successor one for monitoring the work of the MECs and EBs anticipated by the Article 22, paragraph 2.

Certain unclear and inconsistent provisions of the Election code produced conflicts or misunderstanding between the competent governmental bodies and political parties within the implementation of the provisions. Therefore it is essential to amend and alternate this provisions or the SEC by subordinate legislation to clarify the provisions with aim to secure appropriate and unified implementation of it. This segment includes the following provisions:

1. The MECs in the process of determination of the lists of candidates do not examine the working capacity of the candidates (Article 7, paragraph 2, alinea 2). Additionally, there is a different interpretation of the Election code (Article 7, paragraph 2, alinea 2 and 4) which stipulates the right of the citizens to be elected Member of Parliament, member of municipal council and mayor by meeting the condition not to be given a final court decision for imprisonment of at least 6 months.

2. The Election code (Article 23) anticipates the election bodies to work and make decisions if the majority of the members are present on the sessions whereas the decisions to be adopted with a majority vote from the total number of members. But, the practice detected that the members of the SEC remained abstained upon crucial issues which is intolerable.

3. Article 60, paragraph 2 and 3 of the Election code create a problem because the Election code foresees the MECs to be competent over determination of the lists of candidates, whereas it anticipates the SEC to determine the subjectivity of the submitter of a list of candidates that participates in the elections as coalition which significantly complicates and makes difficult the process of determination of the candidacies. On the other hand the paragraph 3 creates a problem because there are cases when the logo of the biggest party in the coalition is used as the logo of the coalition.

4. The Article 151 produced problems because it is not anticipated whether to annul the voting in case it has been established that there are less ballot papers in the ballot box than the number of voters who turned out. The SEC applied this provision inconsistently during the conduct of the election process.

5. The provision of the Article 151 paragraph 2, as well as the guideline developed by the SEC, quite clearly determines the cases when the SEC is obliged to inspect the entire election material, but still the very same ones were not implemented systematically in the practice.

Election administration

- In these elections, too, the capacities of the SEC regarding the human and material resources required for conduct of its competences are assessed as insufficient. The strengthening of the capacities is required due to the new competences of the SEC, maintaining the Voter's List and conducting of the voting of the Diaspora.
- The education of the members of the MECs and EBs has to be improved. The focus should be placed on the procedures for voting, counting and summarizing of the results, as well as on the procedure for completing the minutes and tabulation of the results. There is a need of detailed explanation of the procedure for voting of the citizens who can not vote by themselves (Article 112), because the widely and incorrect interpretation of it lead to the situation to have a large number of cases of family voting, proxy voting and group voting.

Registration of the election rights

- Within the forthcoming period, there is a need, along with the SEC competence over updating of the Voter's List, to audit the Voter's List which will provoke alteration of the legislation.

Determination of the candidacies

- The process of registering support for a certain candidate should be more open and inclusive, i.e. to prescribe the citizens to be entitled to sign for as many candidates as they choose to support.
- It is required to increase the secrecy of the process of registering signatures and in that way to reduce the possibility of putting pressure on the citizens.
- It is to anticipate the opportunity to dispute the determined candidacy, if there are legal disputes regarding the lists of candidates. At the same time it should be stipulated the opportunity to dispute only certain candidate/s of the list of candidacy if he/she does not meet the terms determined by the law.

Election campaign

- There should be undertaken measures in order to resolve the conflict of interests regarding the direct and indirect control over the private broadcasting companies by persons engaged in the policy, because this control restricted the right to equal media presentations.
- The defined early start of the campaign should be amended by defining the term political advertising. A clear and accurate guideline should be issued to the parties and media with accurate time limits when these activities are allowed and when these activities are prohibited to be conducted. The violation of these separate regularities should be prohibited and penalized in accordance with the law.

Financing of election campaign

- There should be a mechanism which will provide the citizens with information on financing of the election campaigns of the participants in the election process before they exercise their right to vote. The recommendation for overcoming this problem is "the financial reports to be submitted successively at short periods during the election campaign". This will provide the voter with information on the type of "burden" the preferred political option is entering the election race.
- The organizer of the election campaign is responsible to open new account designated for election campaign within 48 hours after the lists of candidates are determined. Having on mind that this activity is being conducted 33 days prior the Election Day, a question is raised on which account the funds are deposited when they are deposited much earlier. If it is an account of the

political party, the trace of the donor is lost, because later on the same funds are transferred to the election campaign account and are designated as funds granted by the political parties.

This issue should be placed in the Election code during the very first alteration and amending of it and to be harmonized with the Law on financing political parties. One of the possible solutions to overcome this situation is to control both accounts (party's and election campaign account) regarding the funds spent in the election campaign including all financial transfers in the period between 6 months before the elections and the end of the elections.

- It is needed to alternate and amend the Law on State audit in order to clarify and extend the competences of the State Audit Office regarding the revision of the party's financial report. This law should be harmonized with the Election code with aim to timely prepare the auditors reports. The Election code invokes to the time limits for publishing audited reports foreseen by the Law on State audit which do not correspond with the urgent need to prepare audit of the financial reports of the election campaign organizers.
- In the Article 75 paragraph 5, to impose responsibility to submit pricelist for renting media space that will include the renters of the billboards. At any rate, there is a question for the printed media and renters of billboards who will monitor the used space of it.
- The Election code, as well as the rulebook for preparation of financial report developed by the Ministry of Finance should thoroughly specify the contents and template of the financial reports. These provisions should secure more analytic financial reports of the organizers of the campaign by which the transparency of the financing of election campaign will be increased.
- The part of the Election campaign referring the compensation for the expenses in the elections should be reformed in direction to secure more balanced allocation of the compensations that are paid from the Budget of R Macedonia especially in the elections conducted by majority system.

Protection of the election rights

- In the pre election period, the organizers of the election campaign have restricted approach to the legal mechanisms for protection of their rights. The procedure for protection of the rights of the organizers of election campaign is unclear and confusing, and the judges in the elementary courts and courts of appeals are not introduced with their competences and are not able to provide efficient legal protection. It is required to clarify this part of the Election code.
- All procedures for protection of the election rights should be sorted and harmonized with the Law on General Administrative Procedure and Law on Administrative Disputes and to be placed in the special section of the Election code.

Annex 1: Summarized results from the observation forms - I round

PRESIDENTIAL ELECTIONS 2009 - (22.03.2009) – Summarized data of R reports from all observers throughout Macedonia

I round

I Outside of the PS – Did you notice:		Yes	%	No	%
1.	<i>Propaganda material</i>	71	4,22%	1613	95,78%
2.	<i>Unauthorized persons agitating before the PS</i>	43	2,55%	1641	97,45%
3.	<i>Unauthorized persons intimidating the voters before the PS</i>	14	0,83%	1670	99,17%

II. Inside the PS		Yes	%	No	%
1.	<i>Was your registration as an observer carried without any problems?</i>	1526	90,62%	158	9,38%
2.	<i>Did the EB have all the materials?</i>	1558	92,52%	126	7,48%
3.	<i>Were the number of PS and the voting instructions visibly posted?</i>	1541	91,51%	143	8,49%
4.	<i>Was the ballot box empty before the PS was opened?</i>	1267	75,24%	417	24,76%
5.	<i>Was the PS opened for voting at 07.00 o'clock?</i>	1654	98,22%	30	1,78%

III. Voting procedure					Total			
1.	<i>Number of cases when the EB did not check the voter for ink traces</i>				1234			
2.	<i>Number of cases when the EB did not allow the voter to vote due to the ink traces on the voter's thumb</i>				34			
3.	<i>Number of cases when the voter was allowed to vote even if there were ink traces on the voter's thumb</i>				25			
4.	<i>Number of cases when the EB did not allow a voter to vote due to improper documentation</i>				1046			
5.	<i>Number of cases when the voter voted without proper identification documents</i>				231			
6.	<i>Number of cases when the voter was not in the VL</i>				4686			
7.	<i>Number of cases when the EB did not allow a voter to vote because voter's name was not in the Voter's list</i>				4286			
8.	<i>Number of cases when the voter was allowed to vote even though voter's name was not in the VL</i>				83			
9.	<i>Number of cases when the voter did not sign the extract of the VL or make a finger print</i>				204			
10.	<i>Number of cases when the voter was not sprayed with invisible ink</i>				358			
11.	<i>Number of cases when the EB did not stamp the front page of the ballot paper</i>				67			
		Yes	%	No	%			
12.	<i>Were the voters correctly and completely informed on the voting procedure?</i>				1416	84,09%	268	15,91%
13.	<i>Number of cases when the secrecy of ballot was violated</i>				1943*			
14.	<i>Number of blind/ illiterate voters who asked for assistance</i>				13088*			
		Yes	%	No	%			
15.	<i>Was the assistance to the blind and illiterate voters in accordance with the legal provisions?</i>				1122	88,21%	150	11,79%
16.	<i>Number of cases of family voting</i>				3092*			
17.	<i>Number of cases of proxy voting</i>				653*			
18.	<i>Number of cases of multiply voting</i>				68*			
19.	<i>Number of cases when the voting was interrupted</i>				38*			
		Yes	%	No	%			
20.	<i>Number of cases when the voting was interrupted for more than 3 hours</i>				20	1,19%	1664	98,81%
21.	<i>Did the voting finish at 19 o'clock?</i>				1441	85,57%	243	14,43%
22.	<i>How many voters were in the polling station at 19 o'clock?</i>				4035*			
		Yes	%	No	%			
23.	<i>Were the voters waiting to vote into the PS allowed to vote after the official closing of the PS?</i>				174	82,08%	38	17,92%
24.	<i>Did you have any pressure from other persons during conduct of your mission as observers?</i>				12	0,71%	1672	99,29%

IV. Votes count					Total
1.	<i>How many members of EB were present at the PS during the votes count?</i>				10876*
2.	<i>How many observers were present at the votes count?</i>				10184*
		Yes	%	No	%
3.	<i>Were the names of the persons present during the Vote count registered?</i>	1631	96,85%	311	18,47%
4.	<i>Was the right lower corner of the unused ballot papers torn off after the votes count was finished?</i>	1636	97,15%	299	17,76%
5.	<i>Were the unused ballot papers placed in a separate envelope before the ballot box was opened?</i>	1150	68,29%	534	31,71%
6.	<i>Was the procedure for opening the ballot box respected?</i>	1430	84,92%	254	15,08%
7.	<i>Was ballot paper with stamp from other PS found during the votes count?</i>	36	2,14%	1648	97,86%
8.	<i>How many remarks were made?</i>				219*
9.	<i>How many remarks were accepted and entered into the minute?</i>				207*
10.	<i>Number of members of EB who signed the minute</i>				6933*
		Yes	%	No	%
12.	<i>Was the procedure for packing the election material before transportation respected?</i>	1407	83,55%	277	16,45%
13.	<i>Did you monitor the transportation of the election material to the MEC?</i>	255	15,14%	1429	84,86%

LOCAL ELECTIONS 2009 - (22.03.2009) - Summarized data of R reports from all observers throughout Macedonia

I round

I. Outside of the PS – Did you notice:		Yes	%	No	%
1.	<i>Propaganda material</i>	73	4,48%	1555	95,52%
2.	<i>Unauthorized persons agitating before the PS</i>	33	2,03%	1595	97,97%
3.	<i>Unauthorized persons intimidating the voters before the PS</i>	8	0,49%	1620	99,51%

II. Inside the PS:		Yes	%	No	%
1.	<i>Was your registration as an observer carried without any problems?</i>	1510	92,75%	118	7,25%
2.	<i>Did the EB have all the materials?</i>	1552	95,33%	76	4,67%
3.	<i>Were the number of PS and the voting instructions visibly posted?</i>	1528	93,86%	100	6,14%
4.	<i>Was the ballot box empty before the PS was opened?</i>	1315	80,77%	313	19,23%
5.	<i>Was the PS opened for voting at 07.00 o'clock?</i>	1513	92,94%	115	7,06%

III. Voting procedure					Total
1.	<i>Number of cases when the EB did not check the voter for ink traces</i>				1111
2.	<i>Number of cases when the EB did not allow the voter to vote due to the ink traces on the voter's thumb</i>				57
3.	<i>Number of cases when the voter was allowed to vote even if there were ink traces on the voter's thumb</i>				90
4.	<i>Number of cases when the EB did not allow a voter to vote due to improper documentation</i>				1124
5.	<i>Number of cases when the voter voted without proper identification documents</i>				198
6.	<i>Number of cases when the voter was not in the VL</i>				4857
7.	<i>Number of cases when the EB did not allow a voter to vote because voter's name was not in the Voter's list</i>				4587
8.	<i>Number of cases when the voter was allowed to vote even though voter's name was not in the VL</i>				33
9.	<i>Number of cases when the voter did not sign the extract of the VL or make a finger print</i>				184
10.	<i>Number of cases when the voter was not sprayed with invisible ink</i>				399
11.	<i>Number of cases when the EB did not stamp the front page of the ballot paper</i>				76
		Yes	%	No	%
12.	<i>Were the voters correctly and completely informed on the voting procedure?</i>	1419	87,16%	209	12,84%
13.	<i>Number of cases when the secrecy of ballot was violated</i>				2059*
14.	<i>Number of blind/ illiterate voters who asked for assistance</i>				12080*
		Yes	%	No	%
15.	<i>Was the assistance to the blind and illiterate voters in accordance with the legal provisions?</i>	1075	88,99%	133	11,01%
16.	<i>Number of cases of family voting</i>				2892*
17.	<i>Number of cases of proxy voting</i>				522*
18.	<i>Number of cases of multiply voting</i>				90*
19.	<i>Number of cases when the voting was interrupted</i>				42*
		Yes	%	No	%
20.	<i>Number of cases when the voting was interrupted for more than 3 hours</i>	17	1,04%	1611	98,96%
21.	<i>Did the voting finish at 19 o'clock?</i>				1441 88,51% 230 14,13%
22.	<i>How many voters were in the polling station at 19o'clock?</i>				4919*
		Yes	%	No	%
23.	<i>Were the voters waiting to vote into the PS allowed to vote after the official closing of the PS?</i>	173	82,78%	36	17,22%
24.	<i>Did you have any pressure from other persons during conduct of your mission as observers?</i>				26 1,60% 1602 98,40%

IV. Votes count					Total
1.	<i>How many members of EB were present at the PS during the votes count?</i>				10080*
2.	<i>How many observers were present at the votes count?</i>				9303*
		Yes	%	No	%
3.	<i>Were the names of the persons present during the Vote count registered?</i>	1380	84,77%	248	15,23%
4.	<i>Was the right lower corner of the unused ballot papers torn off after the votes count was finished?</i>	1375	84,46%	253	15,54%
5.	<i>Were the unused ballot papers placed in a separate envelope before the ballot box was opened?</i>	1169	71,81%	459	28,19%
6.	<i>Was the procedure for opening the ballot box respected?</i>	1188	72,97%	440	27,03%
7.	<i>Was ballot paper with stamp from other PS found during the votes count?</i>	20	1,23%	1608	98,77%
8.	<i>How many remarks were made?</i>				296*
9.	<i>How many remarks were accepted and entered into the minute?</i>				276*
10.	<i>Number of members of EB who signed the minute</i>				5857*
		Yes	%	No	%
12.	<i>Was the procedure for packing the election material before transportation respected?</i>	1426	87,59%	202	12,41%
13.	<i>Did you monitor the transportation of the election material to the MEC?</i>	192	11,79%	1436	88,21%

Annex 2: Summarized results from the observation forms - II round

PRESIDENTIAL ELECTIONS 2009 - (05.04.2009) – Summarized data of R reports from all observers throughout Macedonia

II round

I. Outside of the PS – Did you notice:		Yes	%	No	%
1.	<i>Propaganda material</i>	44	2,54%	1685	97,46%
2.	<i>Unauthorized persons agitating before the PS</i>	24	1,39%	1705	98,61%
3.	<i>Unauthorized persons intimidating the voters before the PS</i>	12	0,69%	1717	99,31%

II. Inside the PS		Yes	%	No	%
1.	<i>Was your registration as an observer carried without any problems?</i>	1630	94,27%	99	5,73%
2.	<i>Did the EB have all the materials?</i>	1669	96,53%	60	3,47%
3.	<i>Were the number of PS and the voting instructions visibly posted?</i>	1670	96,59%	59	3,41%
4.	<i>Was the ballot box empty before the PS was opened?</i>	1347	77,91%	382	22,09%
5.	<i>Was the PS opened for voting at 07.00 o'clock?</i>	1664	96,24%	65	3,76%

III. Voting procedure					Total
1.	<i>Number of cases when the EB did not check the voter for ink traces</i>				885
2.	<i>Number of cases when the EB did not allow the voter to vote due to the ink traces on the voter's thumb</i>				30
3.	<i>Number of cases when the voter was allowed to vote even if there were ink traces on the voter's thumb</i>				17
4.	<i>Number of cases when the EB did not allow a voter to vote due to improper documentation</i>				554
5.	<i>Number of cases when the voter voted without proper identification documents</i>				105
6.	<i>Number of cases when the voter was not in the VL</i>				1349
7.	<i>Number of cases when the EB did not allow a voter to vote because voter's name was not in the Voter's list</i>				1262
8.	<i>Number of cases when the voter was allowed to vote even though voter's name was not in the VL</i>				21
9.	<i>Number of cases when the voter did not sign the extract of the VL or make a finger print</i>				126
10.	<i>Number of cases when the voter was not sprayed with invisible ink</i>				179
11.	<i>Number of cases when the EB did not stamp the front page of the ballot paper</i>				27
		Yes	%	No	%
12.	<i>Were the voters correctly and completely informed on the voting procedure?</i>	1611	93,18%	118	6,82%
13.	<i>Number of cases when the secrecy of ballot was violated</i>				1127*
14.	<i>Number of blind/ illiterate voters who asked for assistance</i>				7643*
		Yes	%	No	%
15.	<i>Was the assistance to the blind and illiterate voters in accordance with the legal provisions?</i>	973	92,31%	81	7,69%
16.	<i>Number of cases of family voting</i>				1531*
17.	<i>Number of cases of proxy voting</i>				396*
18.	<i>Number of cases of multiply voting</i>				27*
19.	<i>Number of cases when the voting was interrupted</i>				15*
		Yes	%	No	%
20.	<i>Number of cases when the voting was interrupted for more than 3 hours</i>	9	0,52%	1720	99,48%
21.	<i>Did the voting finish at 19 o'clock?</i>				1441
22.	<i>How many voters were in the polling station at 19 o'clock?</i>				5284*
		Yes	%	No	%
23.	<i>Were the voters waiting to vote into the PS allowed to vote after the official closing of the PS?</i>	146	86,90%	22	13,10%
24.	<i>Did you have any pressure from other persons during conduct of your mission as observers?</i>				15
		Yes	%	No	%
		15	0,87%	1714	99,13%

IV. Votes count					Total
1.	<i>How many members of EB were present at the PS during the votes count?</i>				11508*
2.	<i>How many observers were present at the votes count?</i>				7005*
		Yes	%	No	%
3.	<i>Were the names of the persons present during the Vote count registered?</i>	1587	91,79%	142	8,21%
4.	<i>Was the right lower corner of the unused ballot papers torn off after the votes count was finished?</i>	1590	91,96%	139	8,04%
5.	<i>Were the unused ballot papers placed in a separate envelope before the ballot box was opened?</i>	1558	90,11%	171	9,89%
6.	<i>Was the procedure for opening the ballot box respected?</i>	1644	95,08%	85	4,92%
7.	<i>Was ballot paper with stamp from other PS found during the votes count?</i>	23	1,33%	1706	98,67%
8.	<i>How many remarks were made?</i>				254*
9.	<i>How many remarks were accepted and entered into the minute?</i>				178*
10.	<i>Number of members of EB who signed the minute</i>				8029*
		Yes	%	No	%
12.	<i>Was the procedure for packing the election material before transportation respected?</i>	1598	92,42%	131	7,58%
13.	<i>Did you monitor the transportation of the election material to the MEC?</i>	318	18,39%	1411	81,61%

LOCAL ELECTIONS 2009 - (05.04.2009) - Summarized data of R reports from all observers throughout Macedonia

II round

I. Outside of the PS - Did you notice:		Yes	%	No	%
1.	<i>Propaganda material</i>	35	3,35%	1010	96,65%
2.	<i>Unauthorized persons agitating before the PS</i>	24	2,30%	1021	97,70%
3.	<i>Unauthorized persons intimidating the voters before the PS</i>	12	1,15%	1033	98,85%

II. Inside the PS		Yes	%	No	%
1.	<i>Was your registration as an observer carried without any problems?</i>	976	93,40%	69	6,60%
2.	<i>Did the EB have all the materials?</i>	1006	96,27%	39	3,73%
3.	<i>Were the number of PS and the voting instructions visibly posted?</i>	995	95,22%	50	4,78%
4.	<i>Was the ballot box empty before the PS was opened?</i>	834	79,81%	211	20,19%
5.	<i>Was the PS opened for voting at 07.00 o'clock?</i>	1004	96,08%	41	3,92%

III. Voting procedure					Total
1.	<i>Number of cases when the EB did not check the voter for ink traces</i>				678
2.	<i>Number of cases when the EB did not allow the voter to vote due to the ink traces on the voter's thumb</i>				10
3.	<i>Number of cases when the voter was allowed to vote even if there were ink traces on the voter's thumb</i>				10
4.	<i>Number of cases when the EB did not allow a voter to vote due to improper documentation</i>				395
5.	<i>Number of cases when the voter voted without proper identification documents</i>				76
6.	<i>Number of cases when the voter was not in the VL</i>				1256
7.	<i>Number of cases when the EB did not allow a voter to vote because voter's name was not in the Voter's list</i>				1128
8.	<i>Number of cases when the voter was allowed to vote even though voter's name was not in the VL</i>				9
9.	<i>Number of cases when the voter did not sign the extract of the VL or make a finger print</i>				82
10.	<i>Number of cases when the voter was not sprayed with invisible ink</i>				95
11.	<i>Number of cases when the EB did not stamp the front page of the ballot paper</i>				17
		Yes	%	No	%
12.	<i>Were the voters correctly and completely informed on the voting procedure?</i>	965	92,34%	80	7,66%
13.	<i>Number of cases when the secrecy of ballot was violated</i>				832*
14.	<i>Number of blind/ illiterate voters who asked for assistance</i>				5679*
		Yes	%	No	%
15.	<i>Was the assistance to the blind and illiterate voters in accordance with the legal provisions?</i>	622	87,24%	51	7,15%
16.	<i>Number of cases of family voting</i>				988*
17.	<i>Number of cases of proxy voting</i>				289*
18.	<i>Number of cases of multiply voting</i>				22*
19.	<i>Number of cases when the voting was interrupted</i>				15*
		Yes	%	No	%
20.	<i>Number of cases when the voting was interrupted for more than 3 hours</i>	5	0,48%	1040	99,52%
21.	<i>Did the voting finish at 19 o'clock?</i>				1441 137,89% 112 10,72%
22.	<i>How many voters were in the polling station at 19 o'clock?</i>				2154*
		Yes	%	No	%
23.	<i>Were the voters waiting to vote into the PS allowed to vote after the official closing of the PS?</i>	117	85,40%	20	14,60%
24.	<i>Did you have any pressure from other persons during conduct of your mission as observers?</i>				11 1,05% 1034 98,95%

IV. Votes count					Total
1.	<i>How many members of EB were present at the PS during the votes count?</i>				7674*
2.	<i>How many observers were present at the votes count?</i>				5215*
		Yes	%	No	%
3.	<i>Were the names of the persons present during the Vote count registered?</i>	939	89,86%	106	10,14%
4.	<i>Was the right lower corner of the unused ballot papers torn off after the votes count was finished?</i>	953	91,20%	92	8,80%
5.	<i>Were the unused ballot papers placed in a separate envelope before the ballot box was opened?</i>	933	89,28%	112	10,72%
6.	<i>Was the procedure for opening the ballot box respected?</i>	986	94,35%	59	5,65%
7.	<i>Was ballot paper with stamp from other PS found during the votes count?</i>	16	1,53%	1029	98,47%
8.	<i>How many remarks were made?</i>				208*
9.	<i>How many remarks were accepted and entered into the minute?</i>				190*
10.	<i>Number of members of EB who signed the minute</i>				4644*
		Yes	%	No	%
12.	<i>Was the procedure for packing the election material before transportation respected?</i>	966	92,44%	79	7,56%
13.	<i>Did you monitor the transportation of the election material to the MEC?</i>	146	13,97%	899	86,03%

*** The number reflects the summarized data from all monitored polling stations**

VËZHGIM VENDAS TË ZGJEDHJEVE PRESIDNECIALE DHE LOKALE 2009
RAPORT FINAL

HYRJE

Ky raport përmban të dhëna, vlerësime dhe rekomandime të Asociacionit Qytetar MOST, nga realizimi i projektit "Vëzhgim vendas të Zgjedhjeve Presidenciale dhe Lokale 2009".

Me 10 janar të vitit 2009 me vendim numër 08/145, e miratuar nga Kryetari i Kuvendit të Republikës së Maqedonisë, ishin të shpallura zgjedhjet Lokale dhe Presidenciale të Republikës së Maqedonisë.

Raundi i parë i zgjedhjeve lokale dhe presidenciale u mbajt më 22 mars, ndërsa raundi i dytë më 5 prill 2009. Zgjedhjet ishin të zbatuara sipas dispozitave të Kodit zgjedhor, i miratuar në prill të vitit 2006, si dhe ndyshimet dhe plotësimet e Kodit zgjedhor nga 30 tetori të vitit 2008.

Në Listën e vetme zgjedhore ishin të regjistruar 1.792.082 zgjedhës ose 12.966 më tepër në krahasim me Zgjedhjet e jashtëzakonshme parlamentare të vitit 2008, përkatësisht 50.633 zgjedhës më tepër në krahasim me Zgjedhjet e rregullta parlamentare të mbajtura në vitin 2006. Nga Ministria për drejtësi ishin të përgatitura dy lista identike për zgjedhjet lokale dhe presidenciale. Në Listën zgjedhore me yllzë ishin të shënuar rreth 73.000 qytetarë të regjistruar që jetojnë në shtete të huaja.

Në pajtueshmëri me Kodin zgjedhor, në zgjedhjet lokale zgjedhen 85 kryetarë të komunave sipas modelit të shumicës në dy runde dhe këshilltarë në komunat, numri i të cilëve vërtetohet në pajtueshmëri me numrin e banorëve në komunë, të cilët zgjidhen sipas modelit proporcional në një raund dhe rezultatet llogariten sipas formulës së D'Hondit. Në garimin për 85 kryetarë të komunave morrën pjesë 365 lista të kandidatëve, përderisa 1.391 në garimin për vende të këshilltarëve, në zgjedhjet morrën pjesë 13.709 kandidatë të cilët gjendeshin në 701 listë të vërtetuar të kandidatëve për këshilltarë.

Zgjedhjet presidenciale u zbatuan sipas modelit të shumicës, ku në raundin e parë zgjedhet kandidati i cili ka fituar shumicën e votave nga numri i zgjedhësve të regjistruar. Përderisa në raundin e parë, asnjëri nga kandidatët nuk ka fituar shumicën e nevojshme, në raundin e dytë votohet për dy kandidatët të cilët kanë fituar më shumë vota, ndërsa për president është i zgjedhur kandidati i cili ka fituar shumicën e votave nga zgjedhësit të cilët kanë votuar, n kanë votuar më shumë se 40% nga zgjedhësit e regjistruar. Në garimin për funksionin president morrën pjesë 7 kandidatë, kandidaturat e të cilëve ishin të vërtetuara nga KSHZ-ja.

Stuhia natyrore, përkatësisht borë e madhe nëpër rrugë dhe paafueshmëria në vendet zgjedhore, ishte shkak në raundin e parë që 134 vende zgjedhore në 32 komuna të mos hapen. Gjithashtu, parregullësitë në procedurën e votimit, mbledhjes dhe vërtetimit të rezultateve ishin shkak për anulimin e rezultateve nga votimi i zgjedhjeve lokale në 6 vende zgjedhore.

Më 5 prill 2009, u zbatua raundi i dytë nga votimi për kryetarë të komunës dhe president të Republikës së Maqedonisë. Për shkak të numrit të zgjedhësve të regjistruar në 124 vende zgjedhore ku nuk votoheshte, ose ishte i anuluar votimi, ndikonte mbi rezultatet për kryetar komune ose këshilltarë, në këto vende zgjedhore u realizua raundi i parë i votimit për kryetarë komune ose ishte i përsëritur votimi për këshilltarë. Njëkohësisht, për shkak se numri i zgjedhësve të regjistruar në vendet ku nuk votoheshte nuk ndikonte mbi rezultatet nga raundi i parë të zgjedhjeve presidenciale, në vendet ku përsëriteshte raundi i parë nga votimi i zgjedhjeve lokale, njëkohësisht realizoheshte edhe raundi i dytë nga votimi i zgjedhjeve presidenciale.

Më 19 prill 2009, u mbajt raundi i dytë për kryetarë komune në pesë komuna, në 123 vende zgjedhore. Në këto vende zgjedhore të drejtën në votë kishin 44.240 zgjedhës.

Asociacioni qytetar MOST, përcolli raundin e parë dhe të dytë nga votimi i Zgjedhjeve Presidenciale dhe Lokale 2009, me 3.655 përkatësisht 3.661 vëzhgues. Këta vëzhgues mbuluan

mbi 65% të vendeve zgjedhore ku zbatoheshte votimi. Votimi i raundit të dytë nga Zgjedhjet lokale i cili u zbatua më 10 prill 2009, Asociacioni qytetar MOST e përcolli me 143 vëzhgues, të cilët mbuluan 85% nga gjithsej 123 vende zgjedhore në territorin e komunave Zelenikovë, Studeniçan, Dolneni, Mavrovë dhe Rostushë dhe Çuçer Sandevë. Asociacioni qytetar MOST e përcolli edhe rivotimin nga raundi i dytë i zgjedhjeve lokale në komunën Dolneni, të cilat u mbajtën në një vend zgjedhor më 03.05.2009.

KONTEKSTI POLITIK

Zgjedhjet Presidenciale dhe Lokale u mbajtën një vit pas Zgjedhjeve të parakohëshme parlamentare, në të cilat VMRO-DPMNE në koalicion me partitë politike të bashkësive më të vogla në shtet, fitoi shumicën absolute në parlament. Pas fitores VMRO-DPMNE formoi koalicionin qeveritar me Bashkimin demokratik për integrim (BDI) i cili fitoi numër më të madh të mandateve për deputet mes partive nga bashkësia shqipëtare.

Zgjedhjet Presidenciale dhe Lokale 2009, ishin test kryesorë për Republikën e Maqedonisë në rrugën drejt integriteteve evropiane, pas zgjedhjeve të fundit të parakohëshme parlamentare në të cilat standardet ndërkombëtare kryesore nuk u plotësuan. Të gjitha anët e tanguara demonstrojnë gatishmëri për zbatim më kualitativ të procesit zgjedhor. Në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë u votua amendament i Kushtetutës me të cilin censusi për zgjedhje të presidentit në raundin e dytë e zvogëluar prej 50% në 40%. Gjithashtu, ishin të miratuara edhe ndryshime dhe plotësime të Kodit zgjedhorë, ndërsa nga ana e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë u aprovua Plani Akcionar për zbatimin e zgjedhjeve.

Në drejtim të promovimit të atmosferës për mbajtje të zgjedhjeve të drejta dhe demokratike dhe ngritja e kualitetit të procesit zgjedhor, para fillimit të fushatës zgjedhore ishin të mbajtura disa takime të liderëve të katër partive më të mëdha politike, të cilat në frymën e koncensusit ishin të vërtetuara principet rreth disa pyetjeve kontestuese zgjedhore. Në të njëjtin kontekst ishte i vendosur koordinim i rregullt ndërpartiak dhe ishte i definuar roli i policisë në ditën e zgjedhjeve. Policia, e cila ishte përmendur si kryesore në sigurimin e vendvotimeve dhe materialit zgjedhor, përpunoi plan të posaçëm të sigurimit i cili ishte i përmbajtur edhe me trajnim të posaçëm të shumë inspektorëve policor.

Në zgjedhjet presidenciale morrën pjesë 7 kandidatë: Imer Selmani, Mirushe Hoxha, Nano Ruzhin, Gjorge Ivanov, Ljube Boshkovski, Agron Buxhaku dhe Ljubomir Danaillov-Frçkovski. Gjashtë nga kandidatët u shfaqën si kandidat të partive politike, përderisa Ljube Boshkovski u shfaq si kandidat i pavarur. Në periudhën parazgjedhore u formua atmosferë që në këto zgjedhje të paraqitet kandidat i cili do të fiton përkrahje më të gjërë politike. Idea për kandidat mbipartiak, i propozuar nga ana e opozitës u refuzua nga ana e partisë qeveritare, gjatë së cilës vetëm disa ditë para afatit për kandidim, partitë politike dolën me kandidatë të vetë.

Pranë kandidatëve të partive të deritanishme më të mëdha politike të Shqipëtarëve etnik në Republikën e Maqedonisë – PDSH dhe BDI, subjekti i ri politik Demokracija e Re u shfaq me kandidat të vetin për president.

Për herë të parë zgjedhjet presidenciale dhe lokale, u organizuan në një ditë, që solli situata politike nga zgjedhjet presidenciale të reflektohet edhe mbi zgjedhjet lokale. Duhet të theksohet se zgjedhjet lokale ishin të organizuara në kontekst politik që nuk korrespondonte me situatën politike në nivel qendror. Kështuqë, për dallim nga parlamenti ku shumicën absolute e ka VMRO-DPMNE, në numër të madhë komunash kryetarët e komunave dhe shumicat e këshillave të komunave ishin të partive opozitare. Gjendja e tillë shkaktoi tension plotësues politik në disa komuna. Ndërsa në komunat me popullatë dominuese shqipëtare, paraqitja e subjekteve të reja politike dhe disa kandidaturave të pavarura gjithashtu solli tension plotësues. Karakteristikë e veçantë në këto zgjedhje lokale ishte edhe paraqitja e koalicioneve të ndryshme të cilët nuk reflektuan diferencën e forcave politike në nivel qendror.

PASQYRË KRONOLOGJIKE TË ZGJEDHJEVE PRESIDENCIALE DHE LOKALE NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË

Kryetari i parë i R Maqedonisë Kiro Gligorov, funksionin e kryente në dy mandate. Mandati i parë i'u nda nga deputetët në Kuvendin e R Maqedonisë në vitin 1991.

Pas miratimit të Kushtetutës së R Maqedonisë, zgjedhjet e ardhme presidenciale zbatoheshin në çdo pesë vite sipas modelit të shumicës, sipas të cilës që të zgjedhet në raundin e parë të votimit, kandidati udhëheqës duhet të fiton 50% plus një votë nga numri i përgjithshëm i zgjedhësve të regjistruar, në të kundërtën dy kandidatët të cilët kanë fituar numër të madh të votave në raundin e parë, kualifikoheshin për raundin e dytë të zgjedhjeve. Kandidati me më shumë vota të fituara është i zgjedhur për president, përderisa jehona është më së paku 50% plus një votë nga votuesit e regjistruar në Listën zgjedhore.

Si kandidat i Koalicionit "Bashkimi për Maqedoni", Kiro Gligorov mandatin e dytë e fitoi në zgjedhjet e drejtpërdrejta të cilat u realizuan në Tetor të vitit 1994 me 52,4% nga votat e fituara të qytetarëve që në raundin e parë zgjedhor. Kundërkandidati i tij ishte Ljubisha Georgievski i cili ishte i propozuar nga VMRO-DPMNE.

Zgjedhjet presidenciale të cilat u mbajtën në vitin 1994 ishin zgjedhjet e dyta me rradhë të lira dhe demokratike në Republikën e Maqedonisë së pavarur. Gjashtë kandidatë garonin në këto zgjedhje. Sipas rezultateve të fituara, në raundin e dytë hyrën kandidati i propozuar nga VMRO-DPMNE Boris Trajkovski dhe kandidati Tito Petkovski i përkrahur nga LSDM. Pas mbarimit të raundit të dytë për president të shtetit ishte i zgjedhur kandidati Boris Trajkovski.

Në vitin e rregullt zgjedhor, por disa muaj para kohe për shkak të vrasjes së presidentit Trajkovski, në prill të vitit 2004 ishin të zbatuara Zgjedhjet e treta Presidenciale të drejtpërdrejta demokratike. Raundi i parë u mbajt më 14 Prill, ndërsa për shkak të faktit që asnjëri nga kandidatët nuk fitoi numrin e nevojshëm të votave që të zgjedhet president në raundin e parë, më 28 Prill u mbajt raundi i dytë ku për president të shtetit ishte i zgjedhur Branko Crvenkovski. Kunderkandidati i tij ishte Sasho Kedev, i propozuar nga VMRO-DPMNE.

Prej pavarimit të Republikës së Maqedonisë u mbajtën katër zgjedhje lokale, të parat në vitin 1990, të dytat 1996, të tretat në 2000 dhe zgjedhjet e fundit në vitin 2005.

Në zgjedhjet e para lokale në vitin 1990, Republika e Maqedonisë ishte e ndarë në 34 komuna nga të cilat pesë: Gazi Baba, Kisella Voda, Qendra dhe Çairi, formonin qytetin e Shkupit si njësi të veçantë. Zgjedhjet lokale u mbajtën njëkohësisht me ato parlamentaret. Në zgjedhje, qytetarët votonin për këshilltarë në kuvendet komunale. Në atë kohë të drejtë vote kishin 1.371.176 qytetarë.

Në nëntor të vitit 1996 në R Maqedonisë u zbatuan zgjedhjet e para lokale nga pavarimi i shtetit. Zgjedhjet ishin të zbatuara pas reorganizimit të madh të vetëqeverisjes lokale dhe sjelljes së legjislacionit të nevojshëm zgjedhor për zgjedhje të kryetarëve të komunave dhe të Qytetit të Shkupit, si dhe anëtarëve të këshillave të komunave dhe të këshillit të Qytetit të Shkupit. Në përputhshmëri me ligjin, kryetarët e komunave zgjedheshin sipas modelit të shumicës në të dy raundet. Që të zgjedhet kandidati në raundin e parë duhet të fiton shumicën nga votat e votuesve të dalur gjatë së cilës jehona duhet të jetë së paku 50%. Nëse këto kushte nuk plotësohen, kandidatët me 10% vota të fituara hynë në raundin e dytë dhe përderisa vetëm një kandidat fiton më tepër se 10% atëherë hynë edhe kandidati i dytë i plasuar në raundin e dytë. Përderisa edhe ky kusht nuk është i plotësuar në raundin e dytë hynë dy kandidatët me më shumë vota të fituara. Në raundin e dytë i cili realizohet dy javë pas mbajtjes së të parit, për kryetar komune do të zgjedhet kandidati me shumicë të fituar relative. Këshilltarët në komunat, numri i të cilëve vërtetohet në një raund, dhe gjatë së cilës, rezultatet llogariten sipas formulës së D'Hondit.

Zgjedhjet e dyta lokale, ishin të zbatuara në kushte kur në Maqedoni kishte 123 komuna prej të cilave shtatë: Gazi Baba, Gjorçe Petrovi, Karposhi, Kisella Voda, Qendra, Çairi dhe Shuto Orizari, formonin qytetin e Shkupit si njësi të posaçme të vetëqeverisjes lokale. Në këto zgjedhje të drejtë në votë kishin 1.495.288 zgjedhës.

Në këto zgjedhje LSDM-ja fitoi 51 vende për kryetar komune në shtet, por pjesën më të madhe në komunat më të vogla. Në Shkup vende për kryetar komune LSDM-ja fitoi në komunat Qendër dhe Karposh, ndërsa prej komunave më të mëdha në shtet në Manastir, Strugë dhe Kumanovë...

Opozita e atëhershme e bashkuar, përkatësisht koalicioni i VMRO-DPMNE me Partinë Demokratike dhe MAAK konzervativen korrën fitorë në nivel të qytetit të Shkupit në disa komuna – Gazi Babë, Çair, Ilinden, Kisella Vodë, Gjorçe Petrov, si dhe në komunat më të mëdha në shtet si Shtipi, Prilepi dhe Strumica... Koalicioni i udhëhequr nga VMRO-DPMNE fitoi 27 komuna, PD dhe VMRO-DPMNE pa MAAK kishin edhe dy vende kryetarësh të komunave, ndërsa Partia socialiste 10 vende të kryetarëve të komunave. Në kampusin shqipëtarë, garimi zgjedhor ishte mes PPD dhe PDSH. Sukses më të madh realizoi PDSH me fitimin e vendeve për kryetar komune në Tetovë dhe Strugë.

Në Shtator të vitit 2000 u zbatuan Zgjedhjet lokale të treta me rradhë në Republikën e Maqedonisë sipas legjislacionit nga viti 1996. Në këto zgjedhje koalicioni "Për ndryshime", VMRO-DPMNE dhe Alternativa Demokratike, fiton 59 vende për kryetarë komune, duke përfshier edhe komunat e Shkupit Qendër dhe Çair, si dhe në disa qytete më të mëdha në shtet si Struga, Strumica dhe Kërçova. Koalicioni "Për Maqedoninë sëbashku" e udhëhequr nga LSDM, si opozitë fitoi 32 vende për kryetarë komune mes të cilave edhe qytetin e Shkupit si dhe Gazi Babën, Kisella Vodën, Gjorçe Petrovin dhe Karposhin, gjithashtu edhe qytetet Manastirin, Ohrin, Prilepin, Kumanovën dhe Shtipin. Në kampusin zgjedhor shqipëtarë, PDSH fitoi 13% nga votat për kryetar komune kundër PPD e cila fitoi 6%.

Edhe pse ligjërisht ishin të planifikuara për në Tetorë të vitit 2004, për shkak të Zgjedhjeve të parakohëshme Presidenciale dhe Refendumi për organizimin territorial të njësive të vetëqeverisjes lokale në R Maqedonisë, më së voni deri më 31 mars të vitit 2005 ishte e caktuar si periudha më e volitshme për mbajtjen e zgjedhjeve. Zgjedhjet ishin të realizuara sipas Ligjit për zgjedhje lokale nga viti 1996, i cili ishte i plotësuar dhe i ndryshuar në bazë të dispozitave të cilat dolën nga Marrëveshja e Ohrit, ndryshimet kushtetuese dhe pakoja e ligjeve për decentralizim. Në zgjedhjet lokale të vitit 2005, LSDM-ja (në koalicion me PDL) fitoi 37 vende për kryetar komune, për dallim nga opozita VMRO-DPMNE e cila fitoi 21 vende për kryetar komune nga rradhët e saj. BDI-ja fitoi 15 vende, ndërsa PDSH fitoi vetëm në Saraj. Shtatë kandidatë të pavarur arritën tek vendet për kryetar komune. VMRO-PP fitoi tre vende për kryetar komune, ndërsa Lidhja e Romëve fitoi në Shuto Orizari. VMRO-DPMNE fitoi në shtatë nga tetë komunat në territorin e qytetit kryesor, ndërsa Trifun Kostovski si kandidat i pavarur për kryetar komune dhe me përkrahjen e opozitës triumfoi mbi kandidatin e atëhershëm Risto Penov. Përveç kësaj, VMRO-DPMNE fitoi edhe në disa komuna të mëdha siq janë Prilepi dhe Manastiri.

ASOCIACIONI QYTETAR MOST

Misioni i Asociacionit qytetar MOST është të kontribuon në zhvillimin e Maqedonisë më demokratike, më stabile dhe më prosperuese, përmes përfshirjes së qytetarëve në aktivitete dhe projekte të cilat sigurojnë transparencë, hapje dhe përgjegjësi të organeve qeveritare, politike dhe zgjedhore ndaj nevojave të vërteta të qytetarëve.

Për realizimin e këtij qëllimi, MOST-i punon në kuadër të tri programeve: Përgjegjësi dhe transparencë, Edukimi dhe përfshirja e qytetarëve dhe Institucione të hapura. Si pjesë e programit Përgjegjësi dhe transparencë, MOST-i vëzhgoi shtatë procese zgjedhore nacionale vendase. Në kuadër të përvojës ndërkombëtare në vëzhgim, MOST-i është anëtar i rrjetës ENEMO (European Network of Election Monitoring Organizations) me të cilën ka vëzhguar 7 procese zgjedhore, dhe vëzhgues të vet dërgon edhe në kuadër të misioneve të OSCE/ODIHR. Në kahje të edukimit të votuesve MOST-i realizon projektin "Votoj për herë të parë" në kuadër të së cilës deri më tani janë edukuar më tepër se 18.000 maturantë.

Zgjedhjet Presidenciale dhe Lokale 2009, MOST-i i vëzhgoi në kuadër të projektit "Vëzhgim vendas të Zgjedhjeve Presidenciale dhe Lokale 2009", ndërsa ishin të realizuara disa aktivitete në kahje të zmadhimit të transparencës së tërë procesit zgjedhor. I tërë projekti i përfshiu aktivitetet vijuese:

- Përcjellja dhe lajmërimi për sjelljen e pjesëmarrësve në fushatën zgjedhore;
- Rekrutimi, trajnimi dhe shpërndarja e vullnetarëve;
- Vëzhgimi i votimit të parakohëshëm dhe votimi në ditën zgjedhore;
- PVT(Parallel Vote Tabulation/Përpunimi paralel i të dhënave); dhe
- Vëzhgimi i punës së Komisioneve Shtetërorë dhe Komunale zgjedhore.

Për këto zgjedhje, Instituti Nacional Demokratik (NDI) realizoi fushatën nën moton "Mos luaj me ardhmërinë, zgjedhje korrekte 2009". Përveç promovimit, MOST-i në mënyrë aktive përcjellte respektimin e të njëjtit dhe për informatat e fituara lajmëronte opinionin. Lëndë vëzhgimi ishte edhe fushata, sjellja e pjesëmarrësve gjatë të njëjtës, retorika e tyre dhe respektimi i dispozitave ligjore.

Për vëzhgimin e këtij procesi zgjedhor, MOST-i akreditoi dhe trajnoi 4577 qytetarë/ vullnetarë, të cilët ditën e zgjedhjeve, raundin e parë e përcollën 3637, ndërsa raundin e dytë e përcollën 3638 vëzhgues. Për shkak të përcjelljes së tërësishme të procesit të votimit, përveç ekipeve statike, të përbëra prej dy vëzhguesve, MOST-i shpërndau edhe 84 ekipe mobile, të cilët i vizitonin vendet ku nuk kishte vëzhgues statik, njëherit shërbenin edhe si përkrahje logjistike për ekipet statike. Votimi në disa vendvotime të caktuara ishte i përcjellur nga vëzhgues të posaçëm, të ashtuquajtur rrotulles. Me shpërndarjen e të gjithë këtyre vëzhguesve ishin të mbuluar mbi 65% të vendeve zgjedhore ku realizoheshte votimi. Mbledhja e rezultateve dhe tabelimi i rezultateve ishte lëndë e vëzhgimit të vullnetarëve në të gjitha KKZ-të.

PVT programi ishte i realizuar në tërë territorin e R Maqedonisë për zgjedhjet për Presidnet të Republikës së Maqedonisë, si dhe territorin e Qytetit të Shkupit për zgjedhjet për kryetar komune të qytetit të Shkupit dhe anëtarëve të Këshillit të Qytetit të Shkupit. Për të gjitha këto segmente ishte i njohtuar opinionin përmes lajmërimeve për media. Rezultatet e fituara me ndihmën e këtij programi ishin të shpallura në konferencat për media, menjëherë pas përpunimit të të dhënave në PVT qendrën.

Përveç ditës së zgjedhjeve, vëzhguesit e MOST-it ishin prezent edhe në vendvotimet edhe në ditën para zgjedhjeve, kur të drejtën e tyre në votë e realizuan personat e sëmurë dhe të pafuqishëm, personat e zhvendosur të brendshëm dhe të burgosurit.

Gjithashtu, nën lupën e vëzhguesve të MOST-it ishte edhe puna e Komsionit shtetërorë zgjedhor dhe Komisionet komunale zgjedhore, ndërsa ishte i vëzhguar edhe procesi i parashtrimeve të ankesave dhe kundërshtimeve nga dita e votimit, mbledhja dhe vërtetimi i rezultateve nga votimi.

Votimi i raundit të dytë nga Zgjedhjet lokale i cili u realizua me 19.04.2009, Asociacioni qytetar MOST e percolli me 143 vëzhgues, të cilët mbuluan rreth 85% prej 123 vende zgjedhore në territorin e komunës së Zelenikovës, Studeniçanit, Dollneni, Mavrovë dhe Rostushë dhe Çuçer Sandevë. Asociacioni Qytetar MOST percolli edhe rivotimin nga raundi i dytë i zgjedhjeve lokale në komunën e Dollnenit të cilat u mbajtën në një vend zgjedhor më 03.05.2009.

Për realizim të suksesshëm të projektit, ishin aktive 19 zyret rajonale të MOST-it, OJQ lokale nga vende të ndryshme të R Maqedonisë. Në këto zyre, përveç 28 koordinatorëve, ishin të angazhuar edhe numër i madh i vullnetarëve, të cilët ishin të obliguar për realizimin e të gjitha aktiviteteve në teren. Shkëmbimi i informatave, përveç komunikimit të përditshëm të rregullt, u bë edhe në tri sesionet e organizuara.

Projekti "Vëzhgim vendas të Zgjedhjeve Presidneciale dhe Lokale 2009" është i realizuar nga ana e Asociacionit qytetar MOST, me përkrahje të Popullit Amerikan përmes USAID-it, si dhe nga Ambasada e Mbretërisë së Holandës, Agjencionit Suedes për zhvillim ndërkombëtarë, Ambasadës së Republikës Federale të Gjermanisë, Agjencionit Zvicerian për zhvillim ndërkombëtarë, Ambasadës së Mbretërisë së bashkuar të Britanisë së Madhe dhe Irlandës Veriore, Misioni vëzhgues i OSCE në Shkup dhe Ambasadës së Republikës së Çekisë.

Asociacioni qytetar MOST shpreh falemnderim tek të gjithë përkrahësit e aktiviteve të tij, posaçërisht deri tek qytetarët të cilët si vullnetarë/vëzhgues dhanë kontributin e tyre në zmadhimin e transparencës dhe hapjen e procesit zgjedhor.

VLERËSIM GJENERAL

Zgjedhjet Presidenciale dhe Lokale 2009 u zbatuan në atmosferë të qetë dhe në pjesën më të madhe në pajtueshmëri me standardet ndërkombëtare, mirëpo rastet e votimit familjar dhe votimit në emër të tjetrit, parregullësitë në zbatimin e procedurës së votimit, si dhe presionet dhe frikësimet e qytetarëve ngelën të jenë problem edhe në këto zgjedhje. Gjithashtu numër më i vogël i parregullësive ishin të vërejtura edhe në zbatimin e procedurës së tabelimit dhe mbledhjes së rezultateve.

Zgjedhjeve u priu një fushatë zgjedhore e shkurtë, por intenzive, e cila kaloi në atmosferë mjaft të qetë, pa incidente serioze. Kandidatët presidencial dhe liderët e partive politike vazhdimisht e paraqisnin përpjekjen e tyre për mbajtjen e drejta dhe demokratike, me çka plotësisht kontribuan për relaksim të atmosferës politike. Mirëpo, vëzhguesit e MOST-it regjistruan parregullësi të caktuara, si presione dhe frikësime mbi qytetarët, shfrytëzimi i resurseve shtetërore për qëllim të fushatës, keqpërdorimi i fëmijëve për qëllime partiake, si dhe ngjitja e plakateve mbi plakate nga ana e kandidatëve kundërshtues.

Shumë shqetësuese ishin lajmërimet për frikësime dhe presione mbi qytetarët, posaçërisht mbi nëpunsat shtetërorë dhe të punësuarit në administratën publike të cilat eskaluan mes dy raundeve dhe të cilat në masë të madhe ndikuan mbi të shprehurit e vullnetit të lirë nga ana e qytetarëve. Akuzat e tilla e pasqyruan mosbesimin e thellë mes partive politike, por edhe mosbesimin e subjekteve politike dhe qytetarëve në institucionet shtetërore.

Në ditën zgjedhore në raundin e parë dhe të dytë nuk ishin të vërejtura incidente të ngjajshme në Zgjedhjet e parakohëshme parlamentare 2008, në dhe rreth vendeve zgjedhore. Vëzhguesit më shpesh lajmëronin për parregullësi të votimit familjar, votimit në grup, lëshime në udhëheqjen me listat zgjedhore, cënimi i fshehtësisë së votimit, ndërsa në shumë vende qytetarëve nuk i'u ishte e lejuar të vendosin vet për cilin lloj të zgjedhjeve dëshirojnë të votojnë, por ishin të detyruar të votojnë edhe për zgjedhjet lokale dhe për presidencialet. Sipas informatave të vërtetuara gjithashtu ishte e vërejtur edhe votim pa përdorim të UV llambës dhe lëngut të padukshëm, si dhe identifikimi joadekuat i qytetarëve.

Karakteristikë e vërejtur në këto zgjedhje, e krahasuar me ciklet e mëparshme zgjedhore, është tendenca në mjediset urbane të paraqitet numër i madh i rasteve të personave të cilët deklarohen si analfabet, dhe që të realizojnë të drejtën e tyre në votë duhet të kërkojnë ndihmë. Kjo tregon se qytetarët nuk ishin në gjendje në mënyrë të pavarur të vendosin për kë do të japin votën e tyre. Raundi i dytë ishte karakteristikë edhe sipas qëndrimeve të theksuara dhe të kundërta në aspekt të daljes dhe votimit të zgjedhjeve, nga ana e grupeve të ndryshme të qytetarëve. Përderisa disa dilnin dhe votonin, në vende tjera kishte numër shumë të vogël të votuesve të dalur ose nuk kishte aspak.

Nga ana e vëzhguesve të MOST-it ishin të vërejtura inkosekuenca të caktuara në procedurën e numërimit të votave dhe mbledhjes së rezultateve si për zgjedhjet presidenciale, ashtu edhe për lokalet që hodhën një dyshim në saktësinë e përgjithshme të rezultateve. Pjesa më e madhe nga parregullësitë e vërejtura në procedurën për numërim dhe mbledhje të rezultateve u paraqitën si pasojë të lëshimeve të administratës zgjedhore.

KORNIZA LIGJORE DHE SISTEMI ZGJEDHOR

Rregullat për zgjedhjen e Presidentit të Republikës së Maqedonisë, kryetarët e komunave dhe kryetari i Qytetit të Shkupit, si dhe zgjedhja e anëtarëve të këshillave nëpër komuna dhe këshillit të Qytetit të Shkupit përbëhen nga dispozitat Kushtetuese që kanë të bëjnë me sistemin zgjedhor, dispozitat nga Ligji për vetëqeverisje lokale dhe Kodit zgjedhor³⁴.

Kodi zgjedhor paraqet kornizë të konsoliduar e cila jep bazë të fortë për mbajtjen e zgjedhjeve të drejta dhe demokratike. Në tetor të vitit 2008, Kuvendi miratoi amendamente të Kodit zgjedhor, në të cilin ishin të përfshiera edhe një pjesë nga rekomandimet e MOST-it dhe ODIHR/OSCE nga ciklet e kaluara zgjedhore, mirëpo prap disa aspekte dhe dispozita nga Kodi zgjedhor akoma janë jokonsistente, të paqarta, ndërsa disa edhe kontradiktuese.

Kodi Zgjedhor rregullon:

- Mënyrën, kushtet dhe procedurën për zgjedhje të Presidentit të Republikës së Maqedonisë, Kryetarëve të komunave dhe këshilltarë në komuna, zgjedhje, përbërje dhe kompetenca të organeve zgjedhore;
- Mënyrën dhe procedurën për evidencë të së drejtës zgjedhore;
- Udhëheqjen e Listës zgjedhore;
- Procedurën për kandidim;
- Fushatën zgjedhore dhe finansimin e fushatës zgjedhore;
- Përcakton kufijtë e njësive zgjedhore, vërtetimin, ndryshimin dhe shpalljen e vendeve zgjedhore, kushtet për funksionimin e vendeve zgjedhore; si dhe

Procedurën për mbrojtjen e të drejtës zgjedhore dhe anulimin dhe përsëritjen e votimit.

Presidenti i Republikës së Maqedonisë zgjedhet sipas modelit të shumicës, ku për president të Republikës është i zgjedhur kandidati i cili ka fituar shumicën e votave nga numri i përgjithshëm i zgjedhësve të regjistruar. Nëse në raundin e parë asnjëri nga kandidatët për president nuk fiton shumicën e nevojshme, në raundin e dytë votohet për dy kandidatët të cilët në raundin e parë kanë fituar më shumë vota. Raundi i dytë i votimit mbahet në afat prej 14 ditëve pas mbarimit të raundit të parë për votim. Për president është zgjedhur kandidati i cili ka fituar shumicën e votave nga zgjedhësit që kanë votuar, përderisa kanë votuar më shumë se 40% nga numri i përgjithshëm i zgjedhësve të regjistruar.

Zgjedhjet për anëtarët e këshillit dhe për kryetar komune mbahen çdo katër vjet njëkohësisht në 84 komuna dhe Qytetin e Shkupit, në gjysmën e dytë të muajit mars. Për kryetar komune në raundin e parë është i zgjedhur kandidati i cili ka fituar shumicën e votave nga zgjedhësit që kanë votuar, nëse në zgjedhje kanë dalur më së paku 1/3 nga numri i përgjithshëm i zgjedhësve të regjistruar në Listën zgjedhore për komunën adekuatë. Nëse në raundin e parë nuk janë të plotësuar kushtet për zgjedhje të kryetarit të komunës, në raundin e dytë votohet për dy kandidatët të cilët kanë fituar më shumë vota. Në raundin e dytë për votim, kryetar i komunës është i zgjedhur kandidati i cili ka fituar numër më të madh të votave.

Këshillin e përbëjnë përfaqësues të qytetarëve të zgjedhur në zgjedhje të përgjithshme, të drejtpërdrejta dhe të lira me votim të fshehtë. Numri i vendeve të fituara për këshilltarë në komunë vërtetohet sipas numrit të votave që kanë fituar listat e kandidatëve për anëtarë të këshillit në veçanti, në bazë të rezultateve të mbledhura me zbatimin e formulës së D'Hondit.

³⁴ Kodi zgjedhor është miratuar më 29 mars të vitit 2006 dhe i njëjti hyri në fuqi më 31 mars të vitit 2006. Ndryshime dhe plotësime të Kodit zgjedhor janë miratuar më 31.10.2008.

ZBATIMI I ZGJEDHJEVE

Nga të gjitha segmentet që e përbëjnë procesin e tërësishëm zgjedhor, në kuadër të këtij raporti është dhënë vështrim i atyre pjesëve të cilat ishin lëndë e vëzhgimit të Asociacionit qytetar MOST, në përputhshmëri me projektin për Vëzhgim vendas të Zgjedhjeve Presidenciale dhe Lokale 2009.

Parashtrimi i listave për President të Republikës, lista të kandidatëve për kryetar komune dhe lista të kandidatëve për anëtarë të këshillit

Të drejtë për parashtrim liste për kandidatë për President të Republikës, kanë më së paku 10.000 zgjedhës ose 30 deputet. Lista e parashtruar për kandidatë për President të Republikës duhet të përmban: emrin e listës, emër dhe simbol të parashtruesit të listës, emër dhe mbiemër të kandidatit të propozuar për president me shënimin e banimit të përhershëm të tij, profesionin dhe numrin e vetëm amë të qytetarit. Lista e kandidatit për president parashtrohet deri tek KSHZ-ja më së voni 35 ditë para ditës së mbajtjes së zgjedhjeve. Komisioni shtetëror zgjedhor duhet listën e vetme të vërtetuar të kandidatëve për president t'a shpallë në Gazetën zyrtare të Republikës së Maqedonisë, më së voni 30 ditë para ditës së caktuar për mbajtjen e zgjedhjeve.

Në afatin ligjor deri tek KSHZ-ja ishin të parashtruara 7 kandidatura për President të Republikës së Maqedonisë. Njëra kandidaturë ishte e përmbajtur prej 62 deputetëve, përderisa kandidaturat tjera në shtojcë kishin firmosje me mbi 10.000 qytetarë. Disa kandidat potencial nuk arritën të mbledhin firmosjet e nevojshme për parashtrimin e kandidaturës. Nga njëri kandidat potencial arriti ankesë për sistemin e mbledhjes së firmosjeve para njërive rajonale të Ministrisë për drejtësi, që sipas tij është jo e drejtë, për shkak se qytetarët frikësohen të shkojnë në zyrën rajonale të Minsitrisë për drejtësi dhe të lënë firmosjen e vet për përkrahje të kandidatit opozitar.

Pikërisht mbledhja e firmosjeve, përndryshe segmenti i parë në procesin zgjedhor, nxiti polemikë dhe debatë të gjërë rreth asaj se sa është konsekuente realizimi i procedurës për mbledhjen e firmosjeve nga ana e zyreve rajonale të Minsitrisë për drejtësi. Në këtë segment gjithashtu ishte e potencuar edhe dukuria e presioneve mbi qytetarët dhe anëtarëve partiak që të dalin dhe të japin përkrahjen e tyre për nominimin e caktuar. Nga ana e KSHZ-së u veprua për kandidaturat e parashtruara, u krye kontrollë në dokumentet dhe pas vërtetimit se të gjithë i plotësojnë kushtet ligjore të njëjtat u vërtetuan. Kandidaturat e Ljube Boshkovskit dhe Imer Selmanit ishin të vërtetuara pasiqë paraprakisht, parashtruesi i listës, në afatin e vërtetuar ligjor prej 48 orëve, mënjanoi lëshimin që i'u tregua nga ana e Komisionit shtetëror zgjedhorë.

Të drejtë të parashtrojnë listë për kandidat për kryetar komune, përkatësisht listë të kandidatëve për anëtarë në këshillin e komunës, kanë partitë e regjistruara politike të pavarura, koalicionet, si dhe grupë zgjedhësish. Në rast të parashtrimit të listës për kandidat për kryetar komune, përkatësisht listë të kandidatëve për këshilltarë nga ana e grupës së zgjedhësve, lista duhet të jetë e përkrahur nga numri adekuat i firmosjeve nga zgjedhësit e regjistruar në ekstraktin e Listës zgjedhore në varshmëri nga numri i banorëve në komunën adekuate.

Lista e parashtruar për kandidatë për kryetar komune, përkatësisht lista e kandidatëve për këshilltarë duhet të përmban: të shënuarit e komunës (këshillin e komunës) për të cilin kryhet zgjedhja, emrin e listës, emrin dhe simbolin e parashtruesit të listës, emrin dhe mbiemrin e kandidatit të propozuar për kryetar komune (bartës i listës për këshilltarë, si dhe emri dhe mbiemri i secilit kandidat për këshilltarë), profesioni dhe numri i vetëm amë i qytetarit. Lista e kandidatëve dërgohet tek komisioni kompetent komunal zgjedhor më së voni 35 ditë para ditës së mbajtjes së zgjedhjeve.

Në afatin ligjor deri tek KKZ-ja dhe Komisioni zgjedhor i qytetit të Shkupit ishin të parashtruara 374 lista të kandidatëve për kryetar komune dhe 703 lista të kandidatëve për këshilltarë në

këshillat komunal. Nga ana e KKZ-ve dhe Komisionit zgjedhor të Qytetit të Shkupit u veprua në kandidaturat e parashtruara dhe prej tyre ishin të vërtetuara 364 lista të kandidatëve për kryetar komune dhe 701 lista për këshilltarë. Përfaqësuesit e autorizuar të kandidatëve kundër vendimeve të KKZ-së parashtruan 12 padi tek Gjykata drejtuese e Republikës së Maqedonisë. Gjykata drejtuese veprroi në paditë në afatin e vërtetuar ligjor dhe solli vendimet vijuese: 4 vendime me të cilat paditë u hodhën poshtë si të pa lejuara, 4 gjykime me të cilat paditë u lejuan dhe vendimet nga KKZ-të u anuluan dhe kandidaturat u vërtetuan, 2 gjykime me të cilat paditë u refuzuan si të pabaza dhe 2 vendime me të cilat procedurat për paditë ndërpritën për shkak se parashtruesi është tërhjek.

Pas procedurave të mbaruara KSHZ-ja, përkatësisht KKZ-ja dhe Komisioni zgjedhor i Qytetit të Shkupit përfundimisht vërtetuan:

- 7 lista për kandidatë për president të Republikës;
- 365 lista për kandidatë për kryetar komune;
- 701 listë për kandidatë për këshilltarë.

Për herë të parë në Zgjedhjet Presidenciale në Republikën e Maqedonisë, femër ishte kandidate për president. Mirëpo MOST-i, në dallim nga zgjedhjet e kaluara konstatoi se është zvogëluar pjesëmarrja e femrave në listat kandiduese për kryetar komune. Në kontekst të kësaj është edhe fakti se asnjë femër nuk u zgjodh për kryetar komune në zgjedhjet lokale.

Fushata zgjedhore

“Fushatën zgjedhore”, Kodi zgjedhor e definon si: paraqitje publike të kandidatëve të vërtetuar nga organet kompetente zgjedhore dhe programet e tyre në periudhën e planifikuar të caktuar për lloj të caktuar zgjedhjesh. Në këtë rast, aktivitetet të cilat përgatiten nën termin fushatë zgjedhore janë takimet publike dhe ngjarje tjera publike të organizuara nga ana e organizatorit të fushatës, paraqitja publike e pllakateve, paraqitja mediale zgjedhore dhe distribuimi i materialeve të shtypura. Sipas legjislacionit fushata fillon 20 ditë para ditës së caktuar për mbajtje të zgjedhjeve, dhe nuk guxon të zgjat 24 orë para dhe në ditën e zgjedhjeve, ndërsa për shkelësit e dispozitave ligjore janë të parashikuara masa ndëshkuese.

Edhe pranë dispozitave ligjore edhe për këtë cikël zgjedhor ishte karakteristike ndërmarrja e aktiviteteve për realizimin e fushatës zgjedhore nga ana e subjektëve politik shumë më herët prej afatit të parashikuar. Pjesa më e madhe nga këto aktivitete ishin të përcjellura nga mediat nacionale. Asociacioni qytetar MOST në disa raste publikisht reagoi për shkeljen e dispozitave në ligj.

Këshilli për radiodifuzion, si organ i pavarur rregullues, vepronte në përputhshmëri me kompetencat dhe në bazë të paralajmërimeve paraprake ndërmorri 13 procedura kundër radiodifuzerëve të cilët bënë shkeljen e dispozitave për fillim të fushatës zgjedhore, si dhe dispozitat për respektimin e heshtjes parazgjedhore. Mirëpo, dënimet momentale nuk i pengojnë radiodifuzerët që me vetëdije të bëjnë shkeljen e ligjit dhe me këtë të japin përparësi opcionit të caktuar politik.

KSHZ-ja, gjithashtu, ndërmorri 2 procedura për kundërvajtje ndaj organizatorëve të fushatës të cilët nuk i respektuan dispozitat për zgjatjen e fushatës zgjedhore. Mirëpo, qasja jokonsistente e Kodit zgjedhor nga ana e KSHZ-së, por edhe procedurat e ngadalshme dhe joefikase gjyqësore, kontribuan të ngelet përshtypje e pa denueshmërisë të llojit të tillë të kundërvajtjeve të Kodit zgjedhor. Duhet të potencohet se edhe më tutje është e nevojshme të punohet në precizimin e dispozitave në këtë pjesë të Kodit zgjedhor, në kahje të zvogëlimit të mundësisë për keqpërdorim dhe interpretime të ndryshme të të njëjtave.

Sipas MOST-it ishte i shkelur edhe neni 78 nga Kodi zgjedhor në të cilin qëndron se komunat dhe Qyteti i Shkupit kanë obligim t'i shënojnë vendet ku është i lejuar të vendosen plakate pa pagesë për secilin parashtrues të listave në veçanti³⁵. Në Kodin zgjedhor qëndron se komunat dhe Qyteti i Shkupit janë të obliguar të shpallin kushtet për marrjen e të drejtës për shfrytëzim të vendeve për paraqitjen e plakateve zgjedhore më së voni 50 ditë para mbajtjes së zgjedhjeve. Edhe pse, në pres konferencat MOST-i i ftoi të gjitha organet relevante shtetërore që të sanksionojnë shkeljen e ligjit, nuk u ngrit asnjë procedurë kundër komunave që u treguan.

Nga ana e vëzhguesve të MOST-it ishte e vërejtur se aktivitetet politike gjatë kohës së fushatës zgjedhore ishin energjike dhe të dukshme në territorin e shtetit. Partitë dhe kandidatët mbajtën disa mitingje të mëdha dhe një numër të madh të takimeve me qytetarë. Retorika e cila përdoreshte ishte kryesisht e mirësjellshme dhe e matur, por prap se prap vokabulari i shfrytëzuar në takimet publike tregoi mosdurim dhe ndarje përmes opcioneve partiake, me prezencë të theksuar të fushatës negative. Edhe pranë kësaj fushate zgjedhore skena politike ishte e ndarë në baza etnike, mirëpo si pozitive në veçanti mund të llogaritet fakti se nga ana e disa kandidatëve për president, si edhe disa kandidatë për kryetar komune u vërejt paraqitje aktive ndaj votuesve nga bashkësitë tjera etnike.

Fushatat për dy proceset e ndryshme zgjedhore ndërlidheshin dhe shumë rëndë mund të ndahen karakteristika të veçanta. Mirëpo, në fushatën për zgjedhjet presidenciale akcent u dha në nxitjet të cilat u vendosen para Republikës së Maqedonisë në procesin e integritimeve në UE dhe NATO, ndërsa të cilat rrjedhën nga situata e pazgjidhur me emrin kushtetues të vendit. Kandidatët presidencial, edhe pse në mënyrë aktive shfrytëzonin takime të drejtpërdrejta me qytetarët, porositë kryesore i përcjellnin përmes mitingjeve masovike.

Nga ana tjetër në zgjedhjet lokale para se gjithash ishin të diskutuara problemet e veçanta lokale dhe ekonomike të qytetarëve në komunat. Fushata zgjedhore për zgjedhjet lokale karakterizohet me takime të shpeshta të kandidatëve me qytetarë dhe kryerjen e fushatës prej dere në derë. Fushata për zgjedhjet lokale kaloi edhe me përkrahje nga Qeveria ndaj kandidatëve të cilët ishin të kandiduar nga koalicioni qeveritar.

MOST-i përmes vëzhguesve të vet përcolli gjithsej 278 mitingje, takime publike dhe ngjarje të organizuara nga ana e pjesëmarrësve. Nga ana e vëzhguesve të MOST-it nuk ishin të vërejtura incidente më serioze që ishin direkt të lidhura me zgjedhjet, mirëpo karakteristike e periudhës parazgjedhore ishte atmosfera e tensionuar në disa komuna (Strumicë, Gostivarë, Pllasnicë, Strugë), ndërsa atmosfera u bë edhe më e tensionuar përmes raundit të parë dhe të dytë në komunat ku rezultatet ishin të barazuara (Strugë, Ohër, Demir Hisar, Makedonski Brod, Gostivar, Berovë dhe Petrovec). Edhe në këto zgjedhje nga ana e vëzhguesve të MOST-it ishin të vërejtura raste të shfrytëzimit të automjeteve shtetërore dhe resurset tjera shtetërore në fushatën zgjedhore, pjesëmarrja e fëmijëve në mitingjet politike dhe "stolisja" e tyre me simbolet partiake, si dhe ngjitja e pllakateve nga kandidatët kundërshtues.

Edhe pas kësaj fushatë zgjedhore ngeli ndjenja se disa nga pjesëmarrësit shpenzuan shuma të mëdha të hollash për organizimin dhe zbatimin e të njëjtave. Dispozitat nga Kodi zgjedhor lejojnë secilin organizator të shpenzojnë më së tepërmi 180 denarë në votues të regjistruar në komunë për të cilën ka parashtruar listë të kandidatëve, përkatësisht listë për kandidat.

³⁵ Komunat vijuese nuk kanë sjell vendime për caktimin e vendeve për ngjitjen e pllakateve pa pagesë: Gjevgjeli, Dojran, Vallandovë, Bogdanci, Kratovë, Llozovë, Vasilevë, Bosilevë, Novo Sellë, Studeniçan, Çeshinovë-Obleshevë, Zrnovci, Qendra Zhupa, Ohër, Debarcë, Mogillë, Krivogashtanë, Krushevë, Dollneni, Çußer Sandevë, Haraçinë, Ilinden, Petrovec, Likovë, Staro Nagoriçanë, Tetovë, Jegunovcë, Zhelinë, Brvenicë, Bogovinjë, Gostivar, Mavrovë dhe Rostushë, Vrapçishtë, Kërçovë, Drugovë, Zajas, Oslomej, Vraneshticë, Pllasnicë.

Votimi i parakohshëm

Në përgjithësi, votimi i parakohshëm i personave të sëmurë dhe të pafuqishëm, të burgosurve dhe personave të zhvendosur, rrjedhte në atmosferë të qetë, mirëpo edhe në këto zgjedhje nuk munguan problemet nga natyra teknike. Vëzhguesit e MOST-it vërejtën gabime të caktuara në procedurë si dhe pasiguri të caktuar të anëtarëve të Këshillave zgjedhor rreth procedurave të sakta për zbatimin e këtij lloji të votimit.

Në shumë raste ishte e vërejtur shkelja e fshehtësisë së votimit, gjatë votimit të të sëmurëve dhe personave të pafuqishëm. Brengos fakti se në çdo cikël zgjedhor po zmadhohet numri i personave të paraqitur të cilët votojnë një dita para ditës së zgjedhjeve. Në këto zgjedhje kjo dukuri ishte posaçërisht karakteristike për raundin e dytë, kur në mënyrë drastike u zmadhua numri i personave të paraqitur për votim të parakohshëm. Komuna më karakteristike me paraqitjen e kësaj dukurie ishin: Radovishi, Novo Sellë, Berovë, Gostivarë dhe Veles.

Kjo dukuri shpie në përfundim për zbatim jokonsistentë të dispozitave të cilat kanë të bëjnë me votimin e të sëmurëve dhe të pafuqishëm, si dhe intenca nga subjektet politike të keqpërdoret kjo mundësi, ku në mënyrë direkte çënohet fshehtësia e votimit.

Dita zgjedhore

• **Votimi më 22 mars 2009**

Procesi i votimit të raundit të parë të Zgjedhje Presidenciale dhe Lokale ishte i zbatuar me 22 mars 2009. Për shkak të borës së madhe, 134 vende zgjedhore në 32 komuna nuk ishin të hapura. Në 2842 vendet zgjedhore në territorin e R Maqedonisë votimi filloi në ora 07 dhe zgjati deri në orën 19. Hapja e disa vende zgjedhore u bë me vonesë për shkak të dërgimit të materialit zgjedhor, votimi ishte i vazhduar për aq kohë sa ka zgjat vonesa, por jo më gjatë se 3 orë.

Prej 1 792 082 votues, të drejtën e tyre në votë në raundin e parë, sipas të dhënave nga KSHZ-ja, e kanë realizuar 1 019 268 votues ose 56,88% për zgjedhjet presidenciale dhe 1.009.401 ose 56,32% për lokalet nga numri i përgjithshëm i votuesve të regjistruar në Listën e vetme zgjedhore³⁶.

Lëndë vëzhgimi të ekipeve statike të MOST-it ishin 65% nga numri i përgjithshëm i vendvotimeve. Në bazë të raporteve të tyre si dhe raportet e fituara nga koordinatorët rajonal, Asociacioni qytetar MOST ditën e Zgjedhjeve Presidenciale dhe Lokale 2009, e vlerësoi si të qetë, pa incidente në dhe rreth vendeve zgjedhore, mirëpo, vëzhguesit lajmëronin për parregullësi të tipit të votimit familjar³⁷, votim në emër të tjetrit³⁸, lëshime në udhëheqjen me listat zgjedhore³⁹, votimi me dokumentacion joadekuat⁴⁰, cënimi i fshehtësisë së votimit⁴¹, si dhe shpërndarja e letrave me instrukcione si dhe për kë të votojnë zgjedhësit. Sipas informatave të vërtetuara gjithashtu ishte i vërejtur edhe votimi pa përdorimin e UV llambës⁴² dhe lëngut të padukshëm⁴³.

³⁶ Burim: Komisioni Shtetëror Zgjedhorë

³⁷ Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 3092 raste të votimit familjar për Zgjedhje Presidenciale dhe 2892 raste të votimit familjar për Zgjedhjet Lokale.

³⁸ Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 653 raste të votimit në emër të tjetrit për Zgjedhjet Presidenciale dhe 522 raste të votimit në emër të tjetrit për Zgjedhjet Lokale.

³⁹ Shiko shtojcën me tabela.

⁴⁰ Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 231 raste të votimit me dokumentacion joadekuat për identifikim për Zgjedhjet Presidenciale dhe 198 raste kur votuesi ka votuar me dokumentacion joadekuat për identifikim për Zgjedhjet Lokale.

⁴¹ Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 1943 raste të cënimit të fshehtësisë së votimit në Zgjedhjet Presidenciale dhe 2059 raste të cënimit të fshehtësisë së votimit në Zgjedhjet Lokale.

⁴² Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 1234 raste të mosshfrytëzimit të UV llambës në Zgjedhjet Presidenciale dhe 1111 raste të mosshfrytëzimit të UV llambës në Zgjedhjet Lokale.

Nga ana e vëzhguesve të MOST-it ishin të vërejtura inkosekuenca të caktuara në procedurën e numërimit të votave dhe mbledhjen e rezultateve si për zgjedhjet presidenciale, ashtu edhe për ato lokalet. Të gjitha këto rrethana hudhën dyshim në saktësinë e përgjithshme të rezultateve. Pjesa më e madhe e parregullësive të vërejtura në procedurën e numërimit dhe mbledhjes së rezultateve u paraqitën si pasojë e lëshimeve të administratës zgjedhore. Kjo dukuri ishte më e theksuar në KKZ-të Shuto Orizari, Gazi Babë, Aerodrom dhe të tjera, ndërsa posaçërisht në KKZ Tetovë.

MPB në ditën e votimit vepronte në pajtueshmëri me kompetencat ligjore, të cilat kontribuan në zmadhimin e besimit tek qytetarët në rregullshmërinë e vet procesit zgjedhor.

Gjatë tërë ditës zgjedhore MOST-i e informonte opinionin për ndodhitë nga tereni, duke shfrytëzuar informata të kontrolluara dhe të vërtetuara, të fituara nga vëzhguesit nëpër vendet zgjedhore dhe koordinatorët rajonal. Për kontrollim plotësues të informatave të lajmëruara dhe për mbulimin e VV që nuk ishin të mbuluara me vëzhgues statik nga ana e MOST-it ishin të angazhuara edhe 84 ekipe mobile.

Votimi më 5 prill 2009

Procesi i votimit të raundit të dytë të Zgjedhjeve Presidenciale dhe Lokale u zbatua me 5 prill 2009. Votimi filloi më ora 07 dhe zgjati deri në orën 19.

Votimi në një vend zgjedhor filloi me vonesë për shkak të dërgimit të materialit zgjedhor, dhe i njëjti vazhdoi për aq kohë sa zgjati vonesa. Prej gjithsej 1.792.082 votuesve, të drejtën e tyre në votë në zgjedhjet presidenciale e realizuan 764.039 votues ose 42,63%⁴⁴.

Në ditën zgjedhore nuk ishin të vërejtura incidente të ngjajshme me ato të Zgjedhjeve të parakohshme parlamentare të vitit 2008 në dhe rreth vendeve zgjedhore. Vëzhguesit më shpesh lajmëronin për parregullësi të tipit të votimit familjar⁴⁵, votim në emër të tjetrit⁴⁶, lëshime në udhëheqjen me listat zgjedhore, cënimi i fshehtësisë së votimit⁴⁷, ndërsa në më shumë vende qytetarëve nuk i'u ishte lejuar të vendosin vet për cilin lloj të zgjedhjeve dëshirojnë të votojnë, por ishin të detyruar të votojnë edhe për zgjedhjet lokale edhe për ato presidenciale. Këshillat zgjedhor kërkonin të firmosen dy listat zgjedhore dhe nuk ju jepnin mundësinë qytetarëve të zgjedhin se vallë dëshirojnë të votojnë për dy proceset zgjedhore, ose të sjellin vendim të vetin për zgjedhjen. Sipas informatave të vërtetuara, gjithashtu ishte i vërejtur edhe votimi pa përdorimin adekuat të UV llambës dhe lëngut të padukshëm, si dhe identifikimi joadekuat i votuesve.

Për raundin e dytë zgjedhor ishin karakteristike qëndrimet qartë të shprehura dhe të kundërshtuara në aspekt të jehonës së votuesve në zgjedhjet presidenciale nga ana e grupeve të ndryshme të qytetarëve. Si në raundin e parë, ashtu edhe në këtë raund, ishte e qartë tendenca e dukurië në mjediset urbane të paraqiten raste të shumta të personave të cilët paraqiteshin si analfabet, dhe që të realizojnë të drejtën e tyre në votë duheshte të kërkojnë ndihmë prej tjetër kujt. Kjo tregon se nga partitë e caktuara politike në mënyrë të vrazhdë ishte e keqpërdorur mundësia juridike për ndihmën e personave të verbër dhe analfabet, me qëllim të ndikohet mbi përcaktimin e lirë të votuesve për kë do japin votën e tyre.

MPB edhe në këtë raund të zgjedhjeve vepronte në pajtueshmëri me kompetencat ligjore ku dha kontribut në zmadhimin e besimit tek qytetarët në rregullshmërinë e vet procesit zgjedhor.

⁴³ Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 358 raste të mosshfrytëzimit të lëngut të padukshëm në Zgjedhjet Presidenciale dhe 399 raste të mosshfrytëzimit të lëngut të padukshëm në Zgjedhjet Lokale.

⁴⁴ Burim: Komisioni shtetëror zgjedhor

⁴⁵ Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 1531 raste të votimit familjar për Zgjedhje Presidenciale dhe 988 raste të votimit familjar për Zgjedhjet Lokale

⁴⁶ Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 396 raste të votimit në emër të tjetrit për Zgjedhjet Presidenciale dhe 289 raste të votimit në emër të tjetrit për Zgjedhjet Lokale

⁴⁷ Vëzhguesit e AQ MOST në VV që i mbulonin vërejtën 1127 raste të cënimit të fshehtësisë së votimit në Zgjedhjet Presidenciale dhe 832 raste të cënimit të fshehtësisë së votimit në Zgjedhjet Lokale

ADMINISTRATA ZGJEDHORE

Në përputhshmëri me dispozitat ligjore, organe përgjegjëse për zbatimin e këtyre zgjedhjeve parlamentare ishin: Komisioni shtetëror zgjedhor, 84 komisione komunale zgjedhore dhe Komisioni zgjedhor i Qytetit të Shkupit dhe 2976 këshillat zgjedhor.

Komisioni shtetëror zgjedhor (KSHZ)

Në përputhshmëri me amandamentet e reja të Kodit zgjedhor, kryetari dhe dy anëtarët e KSHZ-së zgjedhen në propozim të opozitës, ndërsa zëvendës kryetari dhe tre antarët tjerë i propozojnë partitë që janë në pushtet. Anëtarët e KSHZ-së ishin të zgjedhur nga ana e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë me dy të tretat e shumicës nga numri i përgjithshëm i deputetëve. Kryetari dhe anëtarët e KSHZ-së funksionin e kryejnë profesionalisht, me të drejtë rizgjedhje. Edhe pse ekziston dispozitë ligjore për 30% përfaqësim të gjinisë më pak të përfaqësuar në organet zgjedhore, në përbërjen prej shtatë anëtarëve të Komisionit shtetëror zgjedhor ishte e zgjedhur vetëm një femër.

KSHZ-ja në tërë procesin zgjedhor, punën e saj e kryente në mënyrë publike dhe transparente, në pjesën më të madhe duke respektuar afatet ligjore. Anëtarët e KSHZ-së punonin profesionalisht, me respektimin e dispozitave zgjedhore dhe në koordinim të tërësishëm me shërbimin profesional. Shërbimi profesional i KSHZ-së ishte përkrahje e vërtetë logjistike në procesin zgjedhor, ballafaqoheshte me mungesën e numrit të pamjaftueshëm të kuadrit të kualifikuar. Nga ana tjetër, pajisja teknike dhe shfrytëzimi i teknologjisë informative rëndësishëm zmadhoi efikasitetin e punës së tyre.

Asociacioni qytetar MOST si pozitive vlerëson transaprencën në punën e KSHZ-së, duke përfshi praktikën e inkluzivitetit (përfshierja e të gjitha anëve të interesuara) në procesin e vendosjes, si dhe koordinimi i mirë i KSHZ-së me organet tjera shtetërore të cilët i siguruan logjistike në procesin zgjedhor (Qeveria e Republikës së Maqedonisë, Ministria për drejtësi, MPB, Agjencioni për nëpunsa shtetërorë). Përgatitjet e përgjithshme për zgjedhjet, KSHZ-ja i kryente pa pengesa dhe në kuadër të afateve ligjore, ndërsa vendimet në këtë fazë ishin të sjellura në frymën e koncesusit që kontribuoi në zmadhimin e besimit të kandidatëve dhe qytetarëve në administratën zgjedhore.

KSHZ-ja në periudhën parazgjedhore shkarkoi anëtarë të disa komisioneve komunale zgjedhore për të cilat kishte të vërtetuar punë të kundërligjshme gjatë kohës së zgjedhjeve të parakohshme parlamentare, me çka në mënyrë plotësuese kontribuoi në formimin e kushteve për zbatim të zgjedhjeve të drejta dhe demokratike. Nga ana tjetër, KSHZ-ja përsëri vepronte në mënyrë jokontestuese në lidhje me ngritjen e procedurave për kundërvajtje ndaj subjektëve politik ose personave juridik dhe fizik të cilët i shkelnin dispozitat e Kodit zgjedhor (p.sh. fillimi i parakohshëm i fushatës, mosshpallja e vendeve nga ana e komunave për ngjitjen e pllakateve dhe mosrespektimi i afatit të parashikuar ligjor, shkatërrimi i pllakateve zgjedhore). (Mos)veprimi i tillë në masë të madhe e sjell në pyetje kredibilitetin e këtij institucioni i cili është i obliguar të siguron ligjshmëri në zbatimin e zgjedhjeve.

KSHZ-ja solli Programë për edukim të obliguar të të gjitha organeve zgjedhore dhe përgatiti Doracak për edukim, i cili u shpërnda tek të gjithë anëtarët e organeve zgjedhore. Edukimi i obliguar i anëtarëve të KKZ-ve ishte i organizuar dhe i zbatuar nga ana e KSHZ-së. Mirëpo, duhet theksuar se në doracak nuk ishin të përfshiera udhëzimet dhe instrukcionet praktike për zbatimin e procedurës së votimit që në këto zgjedhje ishte e ndërlikuar me faktin se zbatoheshin dy procese të ndryshme zgjedhore. Gjendja e tillë ishte rezultat i mosjelljes në kohë të udhëzimeve praktike për zbatimin e votimit (udhëzim për votim, udhëzim për fletvotime të vlefshme dhe të pavlefshme...) nga ana e KSHZ-së. Standardet e vetme të pavërtetuara për edukim të administratës zgjedhore kontribuoi në qasjen e jokontestueshme të anëtarëve të këshillave zgjedhor. Në drejtim të tejkalimit të problemeve të cilat u paraqitën gjatë procesit të votimit në raundin e parë zgjedhorë, KSHZ-ja solli disa udhëzime praktike për punën e KKZ-së dhe KZ-së,

me fokus në ndalimin e votimit familjar dhe realizimin e trajnimeve plotësuese mes dy raundeve zgjedhore.

Edhe pse KSHZ-ja ligjërisht është e obliguar të informon dhe edukon opinionin për mënyrën e votimit dhe për realizimin e të drejtës zgjedhore, KSHZ-ja deri në ditën e zgjedhjeve zbatoi vetëm fushatë të limituar mediale e cila nuk ishte shumë e dukshme që të realizon rezultatet e pritura.

Komisioni shtetëror zgjedhor rezultatet e para nga zgjedhjet, të fituara në mënyrë elektronike, i shpallte në mënyrë të njëpasnjëshme menjëherë pas numërimit të votave nga vendet zgjedhore, ndërsa rezultatet mbi bazë të të dhënave nga proceverbalet nga komisionet komunale zgjedhore në afat prej 12 orëve. Rezultatet përfundimtare nga zgjedhjet i shpalli në afatin ligjor prej "24 orë nga dita e përfundshmërisë së tyre", por për shkak të zvarritjes së procedurës për vendosje sipas kundërshtimeve dhe ankesave sipas të cilës rezultatet ngelën përfundimtare, dukshëm u zvarrit edhe shpallja e rezultateve përfundimtare.

Pjesa më madhe nga fokusi i KSHZ-së mes dy raundeve zgjedhore ishte i kahëzuar në vendosjen sipas kundërshtimeve në procedurën e votimit, mbledhjes dhe vërtetimit të rezultateve nga votimi. Asociacioni qytetar MOST vërejti jokonsistencë në punën e KSHZ-së në procesin e vendosjes sipas kundërshtimeve, posaçërisht në pjesën e vërtetimit të gjendjes faktike. Anëtarët e KSHZ-së jo çdo herë i sjellnin vendimet në frymën e konsensusit, kështuqë ngeli përshtypja se tek disa vendime, anëtarët e KSHZ-së gjatë ndërtimit të qëndrimeve të tyre niseshin nga pozitat e subjekteve politik të cilët i kishin propozuar.

Në afatin e parashikuar ligjor për raundin e parë, nga ana e KSHZ-së ishin të akredituar 6.981 vëzhgues vendas nga gjithsej 11 shoqata të qytetarëve, dhe 529 akreditime për vëzhgues të huaj të parashtruara nga 20 organizata ndërkombëtare ose ambasada të shteteve të huaja në Republikën e Maqedonisë. Për raundin e dytë zgjedhor u akredituan plotësisht edhe 57 vëzhgues vendas dhe 27 të huaj.

Komisionet komunale zgjedhore dhe Komisioni zgjedhor i qytetit të Shkupit

KKZ-ja është e përbërë nga kryetari, katër anëtarë dhe zëvendësit e tyre. Kryetarët e KKZ-ve dhe zëvendësit e tyre, katër anëtarë dhe zëvendësit e tyre, zgjedhen nga të punësuarit në administratën shtetërore, komunale dhe të Qytetit të Shkupit, me arsimim të lartë, sipas zgjedhjes së rastësishme, në afat prej 5 viteve.

Fakti se ky ishte cikli i tretë zgjedhor, për një numër të madh të anëtarëve të KKZ u tregua si pozitiv, për shkak se efikasiteti dhe profesionalizmi në punë ishte kryesisht në nivelin e duhur. Mirëpo, te disa komisioni komunale zgjedhore, si në zgjedhjet e kaluara, edhe në këto zgjedhje ishin të vërejtura lëshime të caktuara në punën dhe mosrespektimin e dispozitave ligjore. Si duket se KSHZ-ja duheshte në mënyrë konsekuente të vepron edhe në periudhën parazgjedhore të shkarkon të gjithë anëtarët e KKZ-së ku kishte të vërtetuar të punuarit joligjor gjatë kohës së zgjedhjeve të parakohshme parlamentare të vitit të kaluar. Nga ana tjetër duhet të theksohet edhe në disa komuna, për shkak të tensionit politik, anëtarët e KKZ-ve ishin nën kërcënime të vazhdueshme nga ana e subjekteve politike, për shkak që disa anëtarë të KKZ-së nuk mundeshin çdo herë profesionalisht të zbatojnë obligimet e veta ligjore. (KKZ Plasnicë, KKZ Studeniçan, KKZ Gostivar)

Komisionet komunale zgjedhore janë përgjegjëse për organizimin e zgjedhjeve në komunën adekuate. Në detyrat e shumta administrative dhe logjistike, në mënyrë plotësuese, janë përgjegjës edhe për vërtetimin e listave të kandidatëve për kryetar komune dhe këshilltarë, si dhe për emërimin e anëtarëve të KZ-së në vendet zgjedhore të cilat janë nën kompetencat e tyre dhe gjithashtu mbledhja dhe shpallja e rezultateve. Ata gjithashtu vendosin sipas kundërshtimeve të parregullësive në procedurën e parashtrimit të listave të kandidatëve për kryetar komune dhe këshilltarë.

Te një numër i madh i KKZ-ve emërimi i anëtarëve të KZ-së kryheshte në mënyrë transparente dhe në kuadër të dispozitave ligjore me shfrytëzimin e përkrahjes teknike nga KSHZ-ja. Mirëpo, nga ana e vëzhguesve të MOST-it ishin të vërejtura subjektivitete të vogla gjatë kryerjes së zgjedhjes së rastësishme të anëtarëve të KZ-së, posaçërisht tek ato KKZ të cilët për kryerjen e zgjedhjes së rastësishme nuk ishin në gjendje të shfrytëzojnë teknologjinë kompjuteristike (p.sh. KKZ Strugë).

Procesi i vërtetimit të listave të kandidatëve për kryetar komune dhe këshilltarë ishte i realizuar në përputhshmëri me rregullativën ligjore të parashikuar për këtë pjesë nga procesi zgjedhor. Nga vëzhguesit e MOST-it ishin të regjistruara zvarritje të caktuara të procedurës për vërtetimin e kandidaturave të caktuara për shkak të procedurës së ndërlikuar për vërtetimin e pagjykueshmërisë së kandidatëve. Gjithashtu, kushti për pagjykueshmërinë ishte edhe shkak për refuzimin e disa kandidaturave, ndërsa vendimet e tilla edhe më tej ishin të kontestueshme nga Gjykata drejtuese.

Për shkak të pajisjes së pamjaftueshme teknike dhe trajnimeve të një pjese të KKZ-së, procesi i tabelimit dhe vërtetimit të rezultateve ishte i kryer me ndihmë teknike nga ana e KSHZ-së. Procesi i tabelimit të rezultateve në më shumë KKZ ishte i realizuar në mënyrë të rregullt dhe transparente, mirëpo tek disa komisione komunale zgjedhore ishin të vërejtura mospërputhje të caktuara në tabelimin e numrave, por ishin të vërejtura edhe orvajtje për manipulim të qëllimtë të numrave. Për këto shkaqe, në procesin e vërtetimit të kundërshtimeve dhe ankesave, disa rezultate të KKZ-së ishin të përmirësuara nga ana e KSHZ-së (Tetovë, Dollneni).

Si karakteristikë negative vlerësohet fakti se në këto zgjedhje KSHZ-ja nuk zbatoi trajnim të standardizuar për të gjithë anëtarët e KKZ-së, për shkak se u paraqit veprim i jounifikuar nga ana e KKZ-së gjatë kryerjes së obligimeve të tyre, si dhe trajnim i jostandardizuar i anëtarëve të KZ-së. Kjo ka të bëjë me faktin që KSHZ-ja në disa ditë para zgjedhjeve sërisht nuk kishte sjellur udhëzime të qarta për veprime të administratës zgjedhore në raste të caktuara në procesin e votimit.

Këshillat zgjedhorë (KZ)

Numri i përgjithshëm i Këshillave zgjedhor në këto Zgjedhje Presidenciale dhe Lokale ishte 2976 dhe të njëjtët ishin të përbërë nga kryetar, katër anëtarë dhe zëvendës të tyre. Kryetari dhe zëvendësi i tij, dy anëtarët dhe zëvendësit e tyre zgjedhen nga rradhët e administratës shtetërore, publike, komunale dhe Qytetit të Shkupit, me zgjedhje të rastësishme në kohëzgjatje prej katër viteve. Një anëtarë i këshillit zgjedhor dhe zëvendësi i tij emërohen në propozim të partive politike në opozitë të cilët në zgjedhjet e fundit për deputet kanë fituar më shumë vota, ndërsa një anëtarë dhe zëvendësi i tij emërohen në propozim të partive politike në pushtet. Në rajonin e Qytetit të Shkupit procesi zgjedhor ishte shumë i ndërlikuar për shkak të faktit që qytetarët votonin për zgjedhje Presidenciale të R Maqedonisë, si edhe për kryetar komune të Qytetit të Shkupit dhe këshilltarë në këshillin e Qytetit të Shkupit dhe kryetar komune dhe këshilltarë në komunën ku banojnë. Për shkak të ndërlikueshmërisë së procesit zgjedhor i cili mundeshte të sjell probleme në zbatimin e papengueshëm të procedurës së votimit, komisionet komunale zgjedhore dhe komisioni zgjedhor i Qytetit të Shkupit vendosën t'ju lejojnë KZ-ve, sipas nevojës, t'i obligojnë zëvendësit e tyre të kryejnë detyrën si anëtarë të rregullt, përveç në pjesën e votimit sipas vendimeve dhe firmosjes së dokumenteve zyrtare.

Këshillat zgjedhor si zbatues dhe organizues të drejtpërdrejtë të procesit të votimit në vendet zgjedhore, kanë përgjegjësi direkte për respektimin e procedurës ligjore të votimit. Mirëpo, te disa këshilla zgjedhorë me popullatë dominuese shqipëtare, nga ana e vëzhguesve të MOST-it ishin të regjistruara dukuri të votimit familjar, grupor dhe në emër të tjetrit. Si dhe përdorimi joadekuat i UV llambës dhe lëngut të padukshëm. Në pjesën tjetër të shtetit vëzhguesit e MOST-it regjistruan parregullësi por jo në numër të rëndësishëm. Karakteristike për këshillat zgjedhor ishte joinformimi i votuesve për të drejtën e tyre të vendosin për cilat zgjedhje do të japin votën e tyre. Votuesit në njëfarë mënyre ishin të detyruar të votojnë për dy proceset zgjedhore me vet firmosjen në dy ekstraktet nga LZ. Kjo tregon joprofesionalizëm të madh të anëtarëve të KZ-së nëse merret parasysh se një pjesë e anëtarëve tashmë në disa cikle zgjedhore me rradhë e kryejnë të njëjtin obligim. Gjithashtu, kjo tregon se një pjesë nga trajnimet e zbatuara të anëtarëve të KZ-së nuk dhanë rezultate adekuate.

MBROJTJA E TË DREJTAVE ZGJEDHORE

Legjislacioni zgjedhor në Republikën e Maqedonisë, kandidatëve dhe zgjedhësve, ju ofron procedura të ndryshme për mbrojtjen e të drejtave të tyre. Procedurat për mbrojtjen e të drejtave zgjedhore, janë të adaptuara në varshmëri nga ajo se vallë bëhet fjalë për mbrojtje të të drejtave zgjedhore lidhur me shkeljet gjatë regjistrimit të të drejtave zgjedhore, mbrojtje gjatë vërtetimit të vlefshmërisë së kandidimeve, mbrojtje të të drejtave zgjedhore të organizatorit të fushatës zgjedhore ose për mbrojtje të të drejtave të shkelura gjatë zbatimit të votimit, mbledhjes dhe shpalljes së rezultateve. Tri procedurat e para i rregullon Kodi zgjedhor në pjesët "evidenca e të drejtës zgjedhore", "kandidime", përkatësisht "fushata zgjedhore", përderisa seksioni i posaçëm për mbrojtjen e të drejtave zgjedhore është veprime të rregulluara gjatë mbrojtjes e të drejtave zgjedhore të shkelura gjatë zbatimit të votimit, mbledhjes dhe shpalljes së rezultateve. Në seksionin e posaçëm të Kodit zgjedhor është i rregulluar anulimi dhe përsëritja e votimit si pjesë nga procedura për mbrojtjen e të drejtave zgjedhore të shkelura gjatë zbatimit të votimit, mbledhjes dhe shpalljes së rezultateve.

KSHZ-ja, procesin e zgjidhjes së kundërshtimeve për anulimin e rezultateve nga votimi e zbatimi në mënyrë transparente dhe me inkluzivitet të mjaftueshëm të të gjitha anëve të interesuara. Mirëpo, ishte e vërejtur jokonsistencë e caktuar gjatë vërtetimit të gjendjes faktike dhe zbatimi i bazës për anulimin e votimit, përkatësisht jokonsistencës gjatë zbatimit të Kodit zgjedhor (neni 151) si dhe udhëzimi i cili kishte të bën me zgjidhjen e kundërshtimeve. Zbatimi i tillë jokonsistent solli deri te zvogëlimi i besimit në procesin e tërësishëm të anulimit të rezultateve zgjedhore nga ana e disa subjekteve politike. Gjithashtu, besimi në proces ishte i zvogëluar edhe për shkak që disa anëtarë të KSHZ-së jo çdo herë i sjellnin vendimet në frymën e konsensusit, dhe ngeli përshtypja se tek disa vendime anëtarët e KSHZ-së gjatë ndërtimit të qëndrimeve të veta, nuk vepronin në mënyrë profesionale por niseshin nga pozicionet e subjekteve politike që i kishin propozuar. Në plejadën e tillë të forcave posaçërisht të hendikepuara ishin partitë më të vogla politike të cilat nuk kishin përfaqësues të tyre në KSHZ. Për theksim të veçantë është edhe fakti se zgjidhja e re ligjore me të cilën procedura për anulimin dhe përsëritjen e votimit në lidhje me zgjedhjet lokale ishte e transferuar në kompetencat e KSHZ-së. Por, ky vendim edhe pse nga njëra anë kaloi hendikepin me kapacitet të dobët administrativ të KKZ-së, nga ana tjetër shkaktoi probleme në aspekt që KSHZ-ja nuk arriti të vepron sipas të gjitha kundërshtimeve për raundin e parë zgjedhor në kuadër të afateve ligjore. Zvarritja e tillë, më vonë shkaktoi probleme gjatë përgatitjes së materialit zgjedhor për raundin e dytë zgjedhor.

Gjykata drejtuese vendoste sipas padive kundër vendimeve të KSHZ-së dhe Komsioneve komunale zgjedhore në mënyrë të pjesërishme transparente. Sesionet ishin të hapura për opinionin vetëm në pjesët ku lajmëroheshte për bazat e kundërshtimeve, por procesi i ekzaminimit të bazave të kundërshtimeve, qasja në materialin zgjedhor dhe sjelljes së vendimeve ngelën të mbyllura për opinionin. Mirëpo, duhet të potencohet se të gjitha vendimet e Gjykatës drejtuese ishin të shpallura me kohë në ueb faqen e tyre.

A) Regjistrimi i të drejtave zgjedhore

Sipas të dhënave të Ministrisë për drejtësi⁴⁸ gjatë kohës së këqyrjes publike, janë kryer gjithsej 1.525 ndryshime në Listën zgjedhore edhe atë 312 ndryshime të të dhënave në emër, mbiemër ose adresë, 174 regjistrime në Listën zgjedhore të personave të cilët nuk kanë qenë të regjistruar, përderisa 1.039 persona të vdekur janë fshier. Në përputhshmëri me Kodin zgjedhor, çdo qytetarë ka të drejtë kundër vendimit të Ministrisë për drejtësi me të cilën është refuzuar kërkesa e tij për regjistrim, plotësim ose fshirje e të dhënave në Listën zgjedhore, me padi të ndërmerr proces drejtues para Gjykatës drejtuese. Në lidhje me vendimet e Ministrisë për drejtësi nuk kishte procese të ndërmarra para Gjykatës drejtuese të Republikës së Maqedonisë për regjistrim, ndryshim ose fshirje të të dhënave nga Lista zgjedhore. Pas mbarimit të procedurës

⁴⁸ http://www.pravda.gov.mk/novost_detail.asp?lang=mak&id=367

nga ana e Ministrisë për drejtësi ishin të përgatitura dy lista identike për zgjedhjet presidenciale dhe lokale. Në Listën zgjedhore me yllëza ishin të paraqitur 73.000 qytetarë të cilët ishin të regjistruar se jetojnë në vende të huaja. Mirëpo, nga më shumë kandidatë ngeli vërejtja se Lista zgjedhore në tërësi nuk është e pastruar, se numri është më i madh i qytetarëve që nuk gjenden në RM, si dhe në listë gjenden një numër i madh i personave të vdekur. Për këtë shkak në periudhën që vijon, sëbashku me kalimin e kompetencës për azhurnimin e listës zgjedhore në KSHZ, të bëhet qasje në revizionin e listës zgjedhore e cila vetvetiu paraqet edhe ndryshim të kornizës ligjore.

B) Vërtetimi i vlefshmërisë së kandidimeve

Në afatin ligjor deri në KSHZ ishin të parastruara 7 kandidime për President të Republikës së Maqedonisë. Njëri kandidatim ishte i përkrahur prej 62 deputetëve, përderisa kandidatimet tjera në shtojcë kishin mbi 10.000 qytetarë të firmosur. Disa kandidatë potencial nuk arritën të mbledhin firmosjet e nevojshme për parastrimin e kandidaturës. Nga njëri kandidatë potencial arriti ankesë për sistemin e mbledhjes së firmosjeve para njërive rajonale të Ministrisë për drejtësi, që sipas tij është jo e drejtë, për shkak se qytetarët frikësohen të shkojnë në zyrën rajonale të Minsitrisë për drejtësi dhe të lënë firmosjen e vet për përkrahje të kandidatit opozitar.

Nga ana e KSHZ-së u veprua për kandidaturat e parastruara, u krye kontrollë në dokumentet dhe pas vërtetimit se të gjithë i plotësojnë kushtet ligjore të njëjtat u vërtetuan. Kandidaturat e Ljube Boshkovskit dhe Imer Selmanit ishin të vërtetuara pasiqë paraprakisht, parastruesi i listës, në afatin e vërtetuar ligjor prej 48 orëve, mënjanoi lëshimin që i'u tregua nga ana e Komisionit shtetëror zgjedhor.

Në afatin ligjor deri tek KKZ-ja dhe Komisioni zgjedhor i qytetit të Shkupit ishin të parastruara 374 lista të kandidatëve për kryetar komune dhe 703 lista të kandidatëve për këshilltarë në këshillat komunal. Nga ana e KKZ-ve dhe Komisionit zgjedhor të Qytetit të Shkupit u veprua në kandidaturat e parastruara dhe prej tyre ishin të vërtetuara 364 lista të kandidatëve për kryetar komune dhe 701 lista për këshilltarë. Përfaqësuesit e autorizuar të kandidatëve kundër vendimeve të KKZ-së parastruan 12 padi tek Gjykata drejtuese e Republikës së Maqedonisë. Gjykata drejtuese veproni në paditë në afatin ligjor të vërtetuar dhe sollin vendimet vijuese: 4 vendime me të cilat paditë u hodhën poshtë si të pa lejuara, 4 gjykime me të cilat paditë u lejuan dhe vendimet nga KKZ-të u anuluan dhe kandidaturat u vërtetuan, 2 gjykime me të cilat paditë u refuzuan si të pabaza dhe 2 vendime me të cilat procedurat për paditë ndërpriten për shkak se parastruesi është tërhjek.

C) Mbrojtja e të drejtave zgjedhore gjatë kohës së fushatës zgjedhore

Procedura për mbrojtjen e të drejtës së organizatorit të fushatës zgjedhore ngeli edhe më tej e paqartë dhe konfuze, ndërsa gjykatësit në gjykatat themelore dhe të apelit të panjoftuar me kompetencat e tyre dhe pa kompetenca të mjaftueshme që të dorëzojnë mbrojtje efikase juridike. Në gjendje të tillë edhe në këto zgjedhje organizatorët e fushatës zgjedhore ngelën pa këshilla juridike efikase për mbrojtjen e të drejtave të shkelura, të penguar ose të pamundësuara nga ana e kundërkandidatëve.

Ç) Anulimi dhe përsëritja e votimit

Raundi i I

Deri në LSHZ ishin të parastruara 84 kundërshtime (22 nga LSDM, 11 nga VMRO-DPMNE, 7 nga PDSH, 9 nga Demokracia e Re, 4 nga Partija e lëvizjes së Turqve në Maqedoni, 3 nga Partija demokratike e Turqve në Maqedoni, 4 nga PPD, 2 nga Lidhja e Romëve, 1 nga PCER, 3 nga Partija liberale e Maqedonisë, 4 nga VMRO-PD dhe TMORO-VEP, 3 nga BDI, 1 nga PRSD, 1 nga PODEM, 1 nga PEI dhe 8 nga listat e pavarura) prej të cilave 22 kundërshtime kishin të bëjnë me

procedurën e numërimit dhe mbledhjes së rezultateve, 3 kishin të bëjnë me parregullësitë në pamjen e fletës së votimit dhe parregullësi të cilat rrjedhën nga procedura e kandidimit, ndërsa 59 kundërshtimet tjera me të cilat ishin të përfshiera 151 vende zgjedhore kishin të bëjnë me parregullësitë në procedurën e votimit.

Nga kundërshtimet të cilat kishin të bëjnë me procedurën e numërimit dhe mbledhjes së rezultateve, 2 kishin të bëjnë me procedurën e numërimit dhe mbledhjes së rezultateve nga zgjedhjet presidenciale, përderisa 20 kishin të bëjnë me procedurën dhe mbledhjen e rezultateve nga zgjedhjet lokale. Nga ana tjetër të gjitha kundërshtimet të cilat kishin të bëjnë me procedurën e votimit ishin për zgjedhjet lokale. Prej tyre për 26 vende zgjedhore ato kanë të bëjnë me zgjedhjet për kryetar komune, për 30 kishin të bëjnë vetëm me zgjedhjet për listat e këshilltarëve, përderisa kundërshtimet për 95 vende zgjedhore kishin të bëjnë edhe në zgjedhjet për kryetar komune dhe për lista të këshilltarëve.

Duke vepruar sipas kundërshtimeve, KSHZ-ja solli vendimet në vijim:

- u aprovua kundërshtimi i LSDM dhe është kryer ndryshim në rezultatet e vërtetuara dhe të mbledhura për zgjedhje të anëtarëve në këshillin e komunës së Tetovës në 19 vende zgjedhore;
- pjesërisht i aprovuar kundërshtimi i LSDM dhe u anulua votimi për zgjedhje të kryetarit të komunës në vendvotimet 1471, 1209 dhe 1210 në komunën e Dollnenit, ndërsa për vendvotimet 1473 e refuzoi si të pabazë;
- u aprovua kundërshtimi i VMRO-DPMNE dhe u anulua votimi në vendvotimin 2353 për zgjedhje të anëtarëve në këshillin e komunës së Studeniçanit;
- pjesërisht u aprovua kundërshtimi i VMRO-DPMNE dhe u përmirësuan rezultatet e vërtetuara dhe të mbledhura nga vendi zgjedhor 0259 për votimin për kryetar komune, ndërsa kërkesa për anulim të këtij vendvotimi ishte i refuzuar si i pabazë;
- u aprovua kundërshtimi i VMRO-DPMNE dhe u anulua votimi në vendvotimin 0248 në komunën e Makedonski Brod;
- u aprovua kundërshtimi i BDI dhe u anulua votimi në vendvotimin 0476 f. Vrbjani në komunën e Mavrovës dhe Rostushës;
- kundërshtimet tjera ishin të refuzuara si të pabaza.

Në lidhje me raundin e parë nga procesi zgjedhor në Republikën e Maqedonisë, për zgjedhjen e presidentit, kryetarëve të komunave dhe këshilltarëve, nga ana e parashtruesve të listave të kandidatëve deri te Gjykata drejtuese ishin të parashtruara 53 padi kundër vendimeve të KSHZ-së, prej të cilave 2 janë identike dhe janë të parashtruara nga i njëjti parashtrues. Në Gjykatën drejtuese sipas padive vepronin katër këshilla, të përbërë prej pesë gjykatës. Në afatin e vërtetuar ligjor ishin të sjellura 50 gjykime me të cilat paditë ishin të refuzuara si të pabaza dhe 2 vendime me të cilat paditë ishin të përcjellura si të palejuara.

Raundi i II

Deri në KSHZ ishin të parashtruara 97 kundërshtime prej të cilave 5 kundërshtime kishin të bëjnë me parregullësitë në procedurën e numërimit dhe mbledhjes së rezultateve, ndërsa 92 kundërshtimet e ngelura me të cilat janë përfshier 210 vende zgjedhore kanë të bëjnë me parregullësitë në procedurën e votimit. Të gjitha kundërshtimet kanë të bëjnë me zgjedhjet lokale. Pastaj, nga kundërshtimet të cilat kanë të bëjnë me procedurën për votim për 27 vende zgjedhore kanë të bëjnë me votimin për listat për këshilltarë në komunat ku në raundin e parë nuk zbatoheshte votimi, dhe për 183 vende zgjedhore ato kanë të bëjnë me procedurën për votim për kryetar komune.

Duke vepruar sipas kundërshtimeve, KSHZ pjesërisht aprovoi 1 kundërshtim nga PEI dhe anuloi votimin në vendin zgjedhor 1872, në fshatin Zagraçan, komuna e Strugës dhe aprovoi 1

kundërshtim i parashtruar nga BDI dhe anuloi votimin në vendin zgjedhor 2337 në komunën e Haraçinës. Kundërshtimet e ngelura, KSHZ i refuzoi si të pabaza.

Nga ana e parashtruesve të listave të kandidatëve deri në Gjykatën drejtuese ishin të parashtruara 48 padi kundër vendimeve të KSHZ-së (23 nga PEI, 5 nga LSDM, 10 nga BDI, 4 nga VMRO-DPMNE, 1 nga PDSH, 1 nga PCER, 1 nga Demokracija e Re, dhe 2 nga Grupë zgjedhësish). Gjykata drejtuese vepronte sipas padive në afatin e vërtetuar ligjor dhe solli 40 gjykime me të cilat paditë e parashtruesve refuzohen si të pabaza dhe vërtetohen vendimet e KSHZ-së me të cilat kundërshtimet janë të refuzuara si të pabaza, 2 gjykime me të cilat vendimet e KSHZ-së modifikohen dhe kundërshtimet refuzohen si të pabaza dhe 1 gjykim me të cilën padia pranohet dhe vendimi i KSHZ-së modifikohet dhe vendoset se kundërshtimi paraprakisht i pranuar është i pabazë.

D) Mbrojtja e të drejtës zgjedhore të zgjedhësve

Gjatë ditës zgjedhore në raundin e parë të mbajtur me 22 mars 2009 deri në KSHZ ishin të parashtruara 4 kundërshtime për mbrojtjen e të drejtës zgjedhore për shkak të shkeljes së të drejtës zgjedhore në procedurën e zbatimit të votimit. KSHZ-ja në afatin ligjor prej 4 orëve solli vendime pozitive sipas të njëjtave dhe për shkak se procesi i votimit zbatoheshte, qytetarëve i'u lejua të realizojnë të drejtën e tyre zgjedhore. Gjatë raundit të dytë deri në KSHZ nuk ishin të parashtruara kundërshtime për mbrojtjen e të drejtës zgjedhore nga ana e zgjedhësve.

PVT programi

Si dhe në ciklet e kaluara zgjedhore ashtu edhe për Zgjedhjet Presidenciale dhe Lokale 2009, MOST-i përcolli jehonën e votuesve gjatë ditës, si dhe shpërndarjen e votave pas numërimit, me ndihmën e programës për Përpunim paralel të votave (Parallel Vote Tabulation) ose shkurtimisht PVT.

Përpunimi paralel i votave i kombinuar me vëzhgimin e rregullt paraqet mjet të fuqishëm për gjetjen e mashtrimeve eventuale zgjedhore, si dhe gabime në përpunimin e të dhënave, edhe tek ato vendvotime të cilat nuk vëzhgohen. Preciziteti me të cilin projektohet shpërndarja e votave, siguron se në rast të dallimit të madh mes rezultateve të fituara nga PVT programi dhe rezultateve zyrtare, ekziston mundësia për mashtrim zgjedhor.

PVT shembulli, përmban vendet zgjedhore (në tekstin e mëtutjeshëm PVT vende) të cilat paraqesin reflektim demografik dhe gjeografik të të gjitha vendeve zgjedhore në Republikë, përkatësisht trupit votues. Programi bazohet në mbledhjen dhe përpunimin e shpejtë të të dhënave, rezultate zyrtare nga votimi, të shënuara në proceverbalet nga vendvotimet nga PVT shembulli, të lajmëruara direkt nga vëzhguesit menjëherë pas firmosjes së procesverbalit zyrtar nga anëtarët e Këshillit Zgjedhor.

PVT programi për Zgjedhjet Presidenciale u zbatua në territorin e Republikës së Maqedonisë, ndërsa në territorin e Qytetit të Shkupit u zbatua PVT programi për zgjedhjen e kryetarit të komunës së Qytetit të Shkupit dhe për zgjedhjen e anëtarëve të këshillit të Qytetit të Shkupit. Në këtë kahje MOST-i potencon se në këto zgjedhje PVT programi ishte i zbatuar në atmosferë nxitëse për shkak të procesit të kompleksuar, me fjalë tjera dy procese të ndryshme zgjedhore zbatoheshin në të njëjtën kohë nëpër vendet zgjedhore. PVT shembulli për Zgjedhjet Presidenciale posedonte 784 Vende zgjedhore, ndërsa për Zgjedhjet Lokale për kryetar të Qytetit të Shkupit dhe anëtarëve të këshillit të Qytetit të Shkupit PVT shembulli përbëheshte prej 464 Vende zgjedhore. Në fillim të fushatës për rekrutimin e vullnetarëve, koordinatoret rajonal filluan me selektimin e PVT vëzhguesve nga ata të cilët ishin përgjigjur në thirrjen për paraqitje për vëzhguesve. Në të shumtën e rasteve, PVT vëzhguesit ishin me përvojë të madhe të fituar në proceset e kaluara të vëzhgimit vendas të zgjedhjeve të zbatuar nga ana e MOST-it. Vëzhguesit të cilët ishin të shpërndarë nëpër PVT vendet, përveç trajnimit të zakonshëm morrën pjesë edhe në trajnim special në të cilën metoda e lajmërimit PVT i'u ishte e demonstruar. PVT koordinatori nga MOST-i sëbashku me projekt koordinatoret zbatuan trajnime të 1247 PVT vëzhguesve. Formularët special të PVT ishin të përgatitura për PVT vëzhguesit. Qëllimi i trajnimit është të vërtetohet që të gjithë PVT vëzhguesit janë të njohtuar me punën e tyre dhe t'ju potencohet roli i madh i tyre në implementimin e suksesshëm të programit. Koordinatorët rajonal i shpërndanë PVT vëzhguesit. PVT qendra ishte e vendosur në zyrën qendrore, prej ku PVT vëzhguesit ishin të kontaktuar menjëherë pas mbarimit të numërimit të votave dhe firmosjes së procesverbaleve. Gjithsej 40 linje të përkohshme mobile ishin të përgatitura në PVT qendrën. Gjithsej 38 operatorë telefonik ishin të lidhur në PVT qendrën gjatë raundit të parë të zgjedhjeve, ndërsa 40 gjatë raundit të dytë të zgjedhjeve, si dhe 40 operatorë kompjuteristik për të dy raundet zgjedhore në veçanti për përpunimin e të dhënave.

Përveç tabelimit të rezultateve finale, mënyra e komunikimit lejonte MOST-i të llogarit edhe jehonën e qytetarëve gjatë ditës zgjedhore. MOST-i vëzhgoonte jehonën e votuesve 4 herë në 10 turne kohore duke filluar prej orës 9 të mëngjesit, në çdo orë, deri në mbylljen e vendeve zgjedhore. Gjatë raundit të parë MOST-i në 5 pres konferenca informonte opinionin për jehonën e votuesve dhe për rezultatet nga numërimi i votave. Në raundin e dytë, MOST-i mbajti 6 pres konferenca ku i lajmëronte rezultatet e jehonës së votuesve si dhe rezultatit përfundimtar pas mbarimit të numërimit të votave.

Rezultatet nga PVT programi i zbatuar për Zgjedhjet Presidenciale të realizuara më 22.03.2009

1. Imer Selmani.....	15,2%
2. Mirushe Hoxha.....	3,4%
3. Nano Ruzhin	3,9%
4. Gjorge Ivanov.....	34,8%
5. Ljube Boshkovski	14,8%
6. Agron Buxhaku	7,9%
7. Ljubomir Danaillov Frçkovski	20,1%

Rezultatet për Kryetar komune të Qytetit të Shkupit, të fituara nga e njëjta programë:

1. Koce Trajanovski.....	46,14%
2. Tito Petkovski	27,38%
3. Shefçet Zekolli	10,72%
4. Argtim Nagavci	5,77%
5. Mirjana Najçevska	3,62%
6. Llazar Elenovski	2,72%
7. Dragi Kollçakovski	1,24%
8. Strasho Angellovski	1,09%
9. Janko Baçev	0,52%
10. Dushko Popovski	0,50%
11. D-r Trpe Gruevski.....	0,30%

Përqindje të votave të fituara të Listave të kandidatëve për anëtarë të këshillit të Qytetit të Shkupit:

1. VMRO-DPMNE	35,81%
2. LSDM.....	20,62%
3. BDI	10,65%
4. PLD	6,06%
5. Demokracia e re.....	5,96%
6. VMRO-PP.....	5,41%
7. Lidhja e forcave të majta të Titos.....	2,43%
8. Milla	2,02%
9. VMRO-PD dhe TMORO-VEP	1,59%
10. PRSD	1,53%
11. Sëbashku për Shuto Orizarin	1,36%
12. PDSH.....	1,28%
13. Unioni socialdemokrat	1,27%
14. Allternativa e re	0,94%
15. Partia e lëvizjes së Turqve	0,94%
16. PODEM.....	0,92%
17. Partija liberale.....	0,82%
18. Lëvizja popullore për Maqedoninë	0,39%

Ose numri i fituar i vendv për këshilltarë në këshillin e Qytetit të Shkupit:

1. VMRO-DPMNE	19
2. LSDM	11
3. BDI	5
4. PLD	3
5. Demokracia e Re	3
6. VMRO-PP.....	2
7. Lidhja e forcave të majta të Titos.....	1
8. Milla	1

Të dhënat e fituara janë 95% të sigurta dhe me marginë të gabimit jo më shumë se 3%.

Sipas të dhënave të fituara nga PVT programi jehona e votuesve të Zgjedhjeve Presidenciale 2009 deri në orën 19,00 është 43,14%. Gabimi i mundshëm i cili paraqitet është në lartësi prej +4,37%... Nga të dalurit, 63,2% të votave i fitoi kandidati për President Gjorge Ivanov, ndërsa 36,8% Ljubomir Danaillov Frçkovski.

Problemi me të cilin MOST-i u ballafaqua me zbatimin e raundit të dytë është gabimi i mundshëm prej +4,37%. Sistemi për numërim paralel të votave është i projektuar të determinon sjelljen ekstreme të grupeve të votuesve.

Pikërisht, siq vërteton sistemi keqkëpërdorim dhe parregullësi në procesin e votimit, si një ekstrem, gjithashtu si ekstrem e trajton edhe mungesën e motivimit për të votuar, përkatësisht jehona ekstreme e ulët në kombinim me jehonën ekstreme të lartë në vendvotimet tjera. Kjo ka ndikim të madh mbi homogjenezën e elektoratit dhe sistemi e determinon si gabim. Për këtë shkak në një situatë të tillë të projektuar, margina e gabimit të klasuar paraqet +- 4,37%.

PVT programi i zbatuar në raundin e dytë të Zgjedhjeve Lokale në territorin e qytetit të Shkupit i siguroi të dhënat vijuese:

- Jehona e votuesve për Kryetar komune të Qytetit të Shkupit është 43,07%, me marginë të mundshme të gabimit prej +- 1%.

- Prej votuesve të dalur 62,11% kanë votuar kandidatin për kryetar komune Koce Trajanovski, ndërsa 37,89% për Tito Petkovskin.

Rekomandime

Si rezultat i misionit vëzhgues të Asociacionit qytetar MOST e zbatuar për Zgjedhjet Presidenciale dhe Lokale 2009 në Republikën e Maqedonisë, si dhe në kahje të përmirësimit të proceve zgjedhore në të ardhmen dhe me qëllim të zvogëlimit të mundësisë për interpretime të ndryshme të pjesëve të caktuara nga Kodi zgjedhor, Asociacioni qytetar MOST rekomandon të bëhen ndryshimet në vijim:

- Është e nevojshme të reformohet ligji për nëpunsa shtetërorë dhe ligjet e afërta me qëllim të përfundimit të statusit të të punësuarve në administratën publike në kahje të mbrojtjes së tyre nga presionet politike nga nëpunsat udhëheqës shtetërorë. Gjithashtu, të gjitha presionet dhe kërcënime nga nëpunsat shtetërorë ose policor ndaj qytetarëve duhet të hulumtohen dhe përcillen.
- Është e nevojshme të definohet qartë, cilët të punësuar trajtohen për administratë publike për shkak se kjo pyetje shkakton probleme si në procesin e përbërjes së administratës zgjedhore edhe për vërtetimin e përgjegjësisë të të punuarit joligjorë nga shkak se kjo kategori e anëtarëve të KZ-së nuk janë të përfshirë me Ligjin për nëpunsa shtetërorë.
- Është e nevojshme qartësim i procedurës për përcaktimin e përfaqësuesit të partive politike dhe pasardhës të tij në KKZ dhe KZ e parashikuar me nenin 22 alinea 2.

Dispozitat e caktuara të paqarta dhe jokonsistente nga Kodi zgjedhor prodhojnë konflikte ose mosmarrëveshje të ndërsjellta mes organeve kompetente shtetërore dhe partive politike gjatë implementimit të tyre. Për këtë shkak janë të nevojshme të ndryshohen ose plotësohen këto dispozita ose KSHZ-ja me akte nënligjore t'i qartëson në kahje të sigurimit të implementimit adekuat dhe të unifikuar të tyre. Ky segment i përfshien dispozitat vijuese:

1. KKZ-ja gjatë përgatitjes së listave nuk e kontrollojnë ose në mënyrë jokonsistente kontrollojnë aftësinë punuese të kandidatëve (neni 7 alinea 2 rreshti i 2). Gjithashtu, në mënyrë të ndryshme interpretohet dispozita nga Kodi zgjedhor (neni 7 alinea 2 rreshti 2 dhe 4) e cila e kushtëzon të drejtën të zgjedhet për deputet, anëtarë në këshill dhe kryetar komune i pagjykuar me vendim gjyqësor të plotfuqishëm në denim burgu të pakushtëzuar mbi gjashtë muaj.

2. Kodi zgjedhor (neni 23) parashikon se organet zgjedhore mund të punojnë dhe të vendosin nëse në seancë marrin pjesë shumica e anëtarëve, ndërsa vendimet i sjellin me shumicën e votave nga numri i përgjithshëm i anëtarëve. Mirëpo në praktikë u tregua se anëtarët e KSHZ-së për shumë çështje kruciale qëndronin të përmbajtur, që është palejueshme.

3. Neni 60 alinea 2 dhe 3 nga Kodi zgjedhor shkakton probleme nga shkak se nga njëra anë kodi zgjedhor ka të parashikuar kompetencat e KKZ-së për vërtetimin e listave të kandidatëve, ndërsa nga ana tjetër kjo dispozitë parashikon kompetencë të KSHZ-së të vërteton subjektivitetin e parashtruesit të listave të kandidatëve të cilët veprojnë si koalicion me çka rëndësishëm ngadalson dhe vështëron procesin e vërtetimit të kandidaturave. Nga ana tjetër dispozita në alinejën 3 shkakton probleme nga shkak që paraqiten raste kur si simbol të koalicioneve shfrytëzoheshin simbolet e partive më të mëdha në koalicion.

4. Neni 151 shkakton probleme nga shkak që nuk është e parashikuar, vallë votimit duhet të anulohet në raste kur numri i fletvotimeve në kutinë e votimit është më i vogël se numri i zgjedhësve që kanë votuar. Kjo kontriboi për qasje jokonsistente të të njëjtës gjatë zbatimit të procesit zgjedhor nga ana e KSHZ-së.

5. Dispozita nga neni 151 alinea 2, si dhe udhëzimi për zgjidhjen sipas kundërshtimeve të dhëna nga KSHZ-ja, në mënyrë precize përcakton rastet kur KSHZ-ja është e obliguar të kryen kontrollim në materialin e tërësishëm, por të njëjtat nuk kontribuan për implementim të unifikuar në praktikë.

Administrata zgjedhore

- Edhe në këto zgjedhje kapacitetet e KSHZ-së, posaçërisht në aspekt të resurseve njerëzore dhe materiale për ballafaqimin me kompetencat e parashikuara në Kodin zgjedhor janë të vlerësuara si të pamjaftueshme përforcimi i të njëjtave është i domosdoshëm duke pas parasysh implementimin e kompetencave të reja për udhëheqjen me Listën zgjedhore, por edhe gjatë zbatimit të votimit të diasporës.
- Është e nevojshme të përmirësohet edukimi i KKZ-ve dhe të KZ-ve. Kujdes të posaçëm duhet t'i përkushtohet procedurave të votimit, numërimit dhe mbledhjes së rezultateve, si dhe procesit të plotësimit të procesverbaleve dhe tabelimit të rezultateve. Është i nevojshëm sqarim më detal në procedurën e votimit për zgjedhësit të cilët nuk mund të votojnë vet (neni 112) për shkak të interpretimit të gjërë ose të gabuar që solli deri në situatë të paraqitet numër i madh i rasteve të votimit familjar, votimit në emër të tjetrit ose votimit grupor.

Regjistrimi i të drejtave zgjedhore

- Është e nevojshme në periudhën që vijon, sëbashku me kalimin e kompetencave për azhurnimin e listës zgjedhore në KSHZ, të bëhet qasje edhe në revizionin e listës zgjedhore e cila vetvetiu do të shkakton edhe ndryshim në kornizën ligjore.

Vërtetimi i kandidimeve

- Procesi i firmosjes në përkrahje të kandidaturës së caktuar duhet të jetë më tepër inkluzive, përkatësisht të parashikon mundësinë një qytetarë të firmos përkrahje për më tepër kandidatë.
- E domosdoshme është të zmadhohet fshehtësia e procesit të firmosjes, me çka do të zvogëlohet mundësia për presione mbi qytetarët.
- Duhet të parashikohet mundësi për kontestim të kandidaturës së vërtetuar, rreth ligjshmërisë të së cilës kanë ngelë çështje të pasqaruara nga ana e përfaqësuesit të autorizuar të listës më të vërtetuar të kandidatit. Gjithashtu është e nevojshme edhe të parashikohet mundësi për kontestim vetëm të disa kandidatëve/ve individual nga lista e kandidatëve i/të cilët nuk i plotëson kushtet e parashikuara me ligj.

Fushata zgjedhore

- Duhet të ndërmerren hapa për zgjidhjen e konfliktit të interesave në lidhje me kontrollimin direkt dhe indirekt të radiodifuzerëve nacional privat nga ana e personave të cilët janë të angazhuar në politikë, posaçërisht për shkak të kontrollimit të tillë ishte i kufizuar e drejta e qasjes së barabartë në paraqitjen mediale.
- Definimi i fillimit të parakohshëm të fushatës zgjedhore duhet të plotësohet edhe me definimin e marketingut politik. Udhëzim të qartë dhe të saktë duhet të shpallet tek partitë dhe mediat me afate të sakta, kur të njëjtat janë të lejuara dhe kur nuk guxojnë të zbatohen. Shkelja e rregullave të tilla duhet të ndalohet dhe dënohet sipas Kodit zgjedhor.

Finansimi i fushatës zgjedhore

- Është e nevojshme të sigurohet mekanizëm i cili do t'i mundëson opinionit dhënjën e informatave për finansimin e fushatave zgjedhore të pjesëmarrësve në procesin zgjedhor para se të shfrytëzojnë të drejtën e tyre në votë. Rekomandim për tejkalimin e këtij problemi është "parashtrimi i raporteve financiare nga ana e partive politike në mënyrë të njëpasnjëshme në afate kohore më të vogla gjatë fushatës zgjedhore". E njëjta do të mundëson që votuesi para ditës së zgjedhjeve të njoftohet me çfarë "ngarkese" opcioni i tij i preferuar politik hyn në garimin zgjedhor.
- Organizatori i fushatës zgjedhore është i obliguar të hapë xhiro llogari me emërim për fushatën zgjedhore në afat prej 48 orëve pas vërtetimit të listës së kandidatëve. Nëse merret parasysh se

kjo duhet të kryhet vetëm 33 ditë para ditës së mbajtjes së zgjedhjeve, ngelet e hapur çështja në çfarë llogarie deponohen të ardhurat për fushatë të cilat realisht mbledhen shumë më herët. Nëse ajo është llogaria e partive politike, humbet gjurma e donatorit për shkak se më vonë mjetet të cilat transferohen nga llogaria e partive politike në llogarinë e fushatës, tregohen vetëm si mjete të fituara nga partitë politike. Posaçërisht është e rëndësishme kjo çështje të jetë pjesë nga kodi zgjedhor gjatë ndryshimit dhe plotësimit të parë dhe i njëjti të jetë i sinkronizuar me Ligjin për finansimin e partive politike. Një nga zgjidhjet e mundshme për tejkalimin e gjendjes së tillë është kontrollimi i mjeteve të shpenzuara për fushatë të kryhet në dy xhiro llogari (asaj partiake dhe për fushatë) dhe atë për të gjitha lëvizjet financiare për periudhën prej 6 muajve para fillimit të zgjedhjeve e deri në mbarimin e tyre.

- Janë të nevojshme ndryshime dhe plotësime në Ligjin për revizion shtetërorë me qëllim të precizohen dhe zgjerohen kompetencat e ESHR në kryerjen e revizionit të raporteve financiare të partive. Gjithashtu është e nevojshme përputhshmëri i këtij ligji me Kodin zgjedhor me qëllim të sigurohet përgatitje në kohë të raporteve të revizionit. Me Kodin zgjedhor drejtohet në afate për shpalljen e raporteve financiare të parashikuara me Ligjin për revizion shtetërorë të cilat aspak nuk korrespondojnë me nevojën për urgjencë në përgatitjen e revizionit të raporteve financiare të organizatorit të fushatës zgjedhore.

- Neni 75 alinea 5 duhet të përfshihet obligimi për dërgimin e çmimeve për rentë të hapësirës mediale që do të përfshien edhe rentën e billbordëve. Si do që të jetë, edhe mediat e shtypura, edhe për rentën e billbordëve, ngelet çështja se kush do bën monitorimin e hapësirës së shfrytëzuar.

- Kodi zgjedhor, si dhe rregullorja për përgatitjen e raporteve financiare të cilën e përgatit Ministria për financa duhet më detalisht të precizojë përmbajtjen dhe formatin e raporteve financiare. Dispozitat e tilla duhet të sigurojnë raport financiar më analitik nga organizatorët e fushatës me çka do të zmadhohet transparenca e finansimit të fushatave zgjedhore.

- Pjesë nga Kodi zgjedhor i cili ka të bën me kompensimin e shpenzimeve për zgjedhje duhet të reformohet në kahje të sigurimit të shpërndarjes më të drejtë të kompensimit të shpenzimeve të cilat paguhen nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë posaçërisht për zgjedhje ku aplikohet modeli i shumicës.

Mbrojtja e të drejtave zgjedhore

- Në periudhën parazgjedhore, organizatorët e fushatave zgjedhore kanë qasje të kufizuar tek këshillat efikas juridik për mbrojtjen e të drejtave të tyre. Procedura për mbrojtjen e të drejtave të organizatorëve të fushatës zgjedhore është e paqartë dhe konfuze, ndërsa gjykatësit e gjykatave themelore dhe të apelit nuk janë të njohuar me kompetencat e tyre dhe nuk posedojnë kompetenca të majftueshme që të sigurojnë mbrojtje efikase juridike. Është e nevojshme të rregullohet edhe kjo pjesë nga Kodi zgjedhor.

- Të gjitha procedurat për mbrojtjen e të drejtës zgjedhore të ndahen, të përputhen me Ligjin për procedurë të përgjithshme administrative dhe Ligjin për kontesta administrative dhe në mënyrë të koncentruar të rregullohen në pjesë të veçantë nga Kodi zgjedhor.

Aneks 1: Rezultatet e mbledhura nga formularët për vëzhgim- Raundi i I

ZGJEDHJET PRESIDENCIALE 2009 - (22.03.2009) – R formularë të mbledhur nga të gjithë vëzhguesit nëpër Maqedoni

Raundi i I

I. Jashtë VV – A vërejtët:		Po	%	Jo	%
1.	Material propagues	71	4,22%	1613	95,78%
2.	Persona të paautorizuar para VV të cilët kryejnë propagandë	43	2,55%	1641	97,45%
3.	Persona të paautorizuar para VV të cilët frikësojnë votuesit	14	0,83%	1670	99,17%

II. Brenda në VZ		Po	%	Jo	%
1.	Vallë regjistrimi i juaj si vëzhgues kaloi pa probleme?	1526	90,62%	158	9,38%
2.	Vallë KZ i posedon të gjitha materialet?	1558	92,52%	126	7,48%
3.	A është dukshëm i vendosur: numri i VV dhe procedura e votimit?	1541	91,51%	143	8,49%
4.	Vallë kutija votuese është e zbrazët para hapjes së VV?	1267	75,24%	417	24,76%
5.	Vallë VV për votim u hap në ora 07:00?	1654	98,22%	30	1,78%

III. Procedura e Votimit					Gjithsej
1.	Në sa raste KZ nuk kontrollonte se vallë votuesi ka shenjë nga yndyra e padukshme?				1234
2.	Në sa raste KZ nuk i lejoi votuesit të voton për shkak se i njëjti kishte shenjë prej yndyrës së padukshme në thoin?				34
3.	Në sa raste votuesi votonte edhe pse thoi i tij ishte i shënuar me yndyrën e padukshme?				25
4.	Në sa raste KZ nuk i lejoi votuesit të voton për shkak të mungesës së dokumentacionit?				1046
5.	Në sa raste votuesi votonte pa dokumentacion përkatës për identifikim?				231
6.	Në sa raste votuesi nuk mundeshte të gjindet në Listën zgjedhore?				4686
7.	Në sa raste KZ nuk u lejoi votuesit të voton për shkak se nuk ishte i regjistruar në Listën zgjedhore?				4286
8.	Në sa raste votuesi votonte edhe pse nuk ishte i shënuar në LZ?				83
9.	Në sa raste votuesi nuk u nënshkrua/ la shenjë ekstraktin e pjesës së Listës zgjedhore?				204
10.	Në sa raste votuesi nuk ishte i stërpikur me yndyrën e padukshme?				358
11.	Në sa raste KZ nuk vëndoi vulë në pjesën e përparme të fletvotimit?				67
		Po	%	Jo	%
12.	Vallë votuesit ishin të informuar në mënyrë korrekte dhe plotësisht për mënyrën e votimit?	1416	84,09%	268	15,91%
13.	Në sa raste nuk ishte e ruajtur fshehtësia e votimit?				1943*
14.	Sa votues të verbër/ analfabet kërkuan ndihmë?				13088*
		Po	%	Jo	%
15.	Vallë procesi për ndihmën e votuesve të verbërve/ analfabet ishte në përputhshmëri me dispozitat ligjore?	1122	88,21%	150	11,79%
16.	Në sa raste ishte e vërejtur dukuria e votimit familjar?				3092*
17.	Në sa raste ishte e vërejtur dukuria e votimit për person tjetër?				653*
18.	Në sa raste një person votonte më shumë herë?				68*
19.	Sa herë votimi ishte i ndërprerë?				38*
		Po	%	Jo	%
20.	Vallë votimi ishte i ndërprerë më shumë se 3 orë?	20	1,19%	1664	98,81%
21.	Vallë votimi mbaroi në ora 19?	1441	85,57%	243	14,43%
22.	Sa votues kishte në vendvotim në ora 19?				4035*
		Po	%	Jo	%
23.	Vallë votuesve që u gjetën në vendvotim ju lejua të votojnë?	174	82,08%	38	17,92%
24.	Vallë kishit shtypje nga persona tjerë gjatë kryerjes së punës tuaj si vëzhgues?	12	0,71%	1672	99,29%

IV. Procedura e numërimit					Gjithsej
1.	<i>Sa anëtarë të KZ janë prezent në numërim?</i>				10876*
2.	<i>Sa vëzhgues janë prezent në numërim?</i>				10184*
		Po	%	Jo	%
3.	<i>Vallë janë të shënuara emrat e të gjithë të pranishmëve gjatë numërimit?</i>	1631	96,85%	311	18,47%
4.	<i>Vallë ishte e prerë pjesa e poshtme e këndit të djathtë fletvotimeve të pashfrytëzuara pas numërimit të tyre?</i>	1636	97,15%	299	17,76%
5.	<i>Vallë fletvotimet e pashfrytëzuara ishin të vendosura në pliko të veçantë para hapjes së kutisë së votimit?</i>	1150	68,29%	534	31,71%
6.	<i>Vallë ishte e ruajtur procedura e hapjes së kutisë votuese?</i>	1430	84,92%	254	15,08%
7.	<i>Vallë gjatë numërimit u paraqit ndonjë fletvotim nga vendvotim tjetër?</i>	36	2,14%	1648	97,86%
8.	<i>Sa vërejtje kishte?</i>				219*
9.	<i>Sa vërejtje ishin të pranuar dhe të shënuara në procesverbal?</i>				207*
10.	<i>Sa anëtarë të KZ e nënshkruan procesverbalin?</i>				6933*
		Po	%	Jo	%
12.	<i>Vallë ishte e ruajtur procedura për paketimin e materialit votues para transportimit?</i>	1407	83,55%	277	16,45%
13.	<i>Vallë morrët pjesë në transportimin e materialit votues deri më KKZ?</i>	255	15,14%	1429	84,86%

ZGJEDHJE LOKALE 2009 - (22.03.2009) – R formularë të mbledhur nga të gjithë vëzhguesit nëpër Maqedoni

Raundi i I

I. Jashtë VV – A vërejtët:		Po	%	Jo	%
1.	<i>Material propagues</i>	73	4,48%	1555	95,52%
2.	<i>Persona të paautorizuar para VV të cilët kryejnë propagandë</i>	33	2,03%	1595	97,97%
3.	<i>Persona të paautorizuar para VV të cilët frikësojnë votuesit</i>	8	0,49%	1620	99,51%

II. Brenda në VZ		Po	%	Jo	%
1.	<i>Vallë regjistrimi i juaj si vëzhgues kaloi pa probleme?</i>	1510	92,75%	118	7,25%
2.	<i>Vallë KZ i posedon të gjitha materialet?</i>	1552	95,33%	76	4,67%
3.	<i>A është dukshëm i vendosur: numri i VV dhe procedura e votimit?</i>	1528	93,86%	100	6,14%
4.	<i>Vallë kutija votuese është e zbrazët para hapjes së VV?</i>	1315	80,77%	313	19,23%
5.	<i>Vallë VV për votim u hap në ora 07:00?</i>	1513	92,94%	115	7,06%

III. Procedura e Votimit					Gjithsej			
1.	<i>Në sa raste KZ nuk kontrollonte se vallë votuesi ka shenjë nga yndyra e padukshme?</i>				1111			
2.	<i>Në sa raste KZ nuk i lejoi votuesit të voton për shkak se i njëjti kishte shenjë prej yndyrës së padukshme në thoin?</i>				57			
3.	<i>Në sa raste votuesi votonte edhe pse thoi i tij ishte i shënuar me yndyrën e padukshme?</i>				90			
4.	<i>Në sa raste KZ nuk i lejoi votuesit të voton për shkak të mungesës së dokumentacionit?</i>				1124			
5.	<i>Në sa raste votuesi votonte pa dokumentacion përkatës për identifikim?</i>				198			
6.	<i>Në sa raste votuesi nuk mundeshte të gjindet në Listën zgjedhore?</i>				4857			
7.	<i>Në sa raste KZ nuk u lejoi votuesit të voton për shkak se nuk ishte i regjistruar në Listën zgjedhore?</i>				4587			
8.	<i>Në sa raste votuesi votonte edhe pse nuk ishte i shënuar në LZ?</i>				33			
9.	<i>Në sa raste votuesi nuk u nënshkrua/ la shenjë ekstraktin e pjesës së Listës zgjedhore?</i>				184			
10.	<i>Në sa raste votuesi nuk ishte i stërpikur me yndyrën e padukshme?</i>				399			
11.	<i>Në sa raste KZ nuk vëndoi vulë në pjesën e përparme të fletvotimit?</i>				76			
		Po	%	Jo	%			
12.	<i>Vallë votuesit ishin të informuar në mënyrë korrekte dhe plotësisht për mënyrën e votimit?</i>				1419	87,16%	209	12,84%
13.	<i>Në sa raste nuk ishte e ruajtur fshehtësia e votimit?</i>				2059*			
14.	<i>Sa votues të verbër/ analfabet kërkuan ndihmë?</i>				12080*			
		Po	%	Jo	%			
15.	<i>Vallë procesi për ndihmën e votuesve të verbërve/ analfabet ishte në përputhshmëri me dispozitat ligjore?</i>				1075	88,99%	133	11,01%
16.	<i>Në sa raste ishte e vërejtur dukuria e votimit familjar?</i>				2892*			
17.	<i>Në sa raste ishte e vërejtur dukuria e votimit për person tjetër?</i>				522*			
18.	<i>Në sa raste një person votonte më shumë herë?</i>				90*			
19.	<i>Sa herë votimi ishte i ndërprerë?</i>				42*			
		Po	%	Jo	%			
20.	<i>Vallë votimi ishte i ndërprerë më shumë se 3 orë?</i>				17	1,04%	1611	98,96%
21.	<i>Vallë votimi mbaroi në ora 19?</i>				1441	88,51%	230	14,13%
22.	<i>Sa votues kishte në vendvotim në ora 19?</i>				4919*			
		Po	%	Jo	%			
23.	<i>Vallë votuesve që u gjetën në vendvotim ju lejua të votojnë?</i>				173	82,78%	36	17,22%
24.	<i>Vallë kishit shtypje nga persona tjerë gjatë kryerjes së punës tuaj si vëzhgues?</i>				26	1,60%	1602	98,40%

IV. Procedura e numërimit					Gjithsej
1.	<i>Sa anëtarë të KZ janë prezent në numërim?</i>				10080*
2.	<i>Sa vëzhgues janë prezent në numërim?</i>				9303*
		Po	%	Jo	%
3.	<i>Vallë janë të shënuara emrat e të gjithë të pranishmëve gjatë numërimit?</i>	1380	84,77%	248	15,23%
4.	<i>Vallë ishte e prerë pjesa e poshtme e këndit të djathtë fletvotimeve të pashfrytëzuara pas numërimit të tyre?</i>	1375	84,46%	253	15,54%
5.	<i>Vallë fletvotimet e pashfrytëzuara ishin të vendosura në pliko të veçantë para hapjes së kutisë së votimit?</i>	1169	71,81%	459	28,19%
6.	<i>Vallë ishte e ruajtur procedura e hapjes së kutisë votuese?</i>	1188	72,97%	440	27,03%
7.	<i>Vallë gjatë numërimit u paraqit ndonjë fletvotim nga vendvotim tjetër?</i>	20	1,23%	1608	98,77%
8.	<i>Sa vërejtje kishte?</i>				296*
9.	<i>Sa vërejtje ishin të pranura dhe të shënuara në procesverbal?</i>				276*
10.	<i>Sa anëtarë të KZ e nënshkruan procesverbalin?</i>				5857*
		Po	%	Jo	%
12.	<i>Vallë ishte e ruajtur procedura për paketimin e materialit votues para transportimit?</i>	1426	87,59%	202	12,41%
13.	<i>Vallë morrët pjesë në transportimin e materialit votues deri më KKZ?</i>	192	11,79%	1436	88,21%

Aneks 2: Rezultatet e mbledhura nga formularët për vëzhgim- Raundi i II

ZGJEDHJET PRESIDENCIALE 2009 - (05.04.2009) – R formularë të mbledhur nga të gjithë vëzhguesit nëpër Maqedoni

Raundi i II

I. Jashtë VV – A vërejtët:		Po	%	Jo	%
1.	Material propagues	44	2,54%	1685	97,46%
2.	Persona të paautorizuar para VV të cilët kryejnë propagandë	24	1,39%	1705	98,61%
3.	Persona të paautorizuar para VV të cilët frikësojnë votuesit	12	0,69%	1717	99,31%

II. Brenda në VZ		Po	%	Jo	%
1.	Vallë regjistrimi i juaj si vëzhgues kaloi pa probleme?	1630	94,27%	99	5,73%
2.	Vallë KZ i posedon të gjitha materialet?	1669	96,53%	60	3,47%
3.	A është dukshëm i vendosur: numri i VV dhe procedura e votimit?	1670	96,59%	59	3,41%
4.	Vallë kutija votuese është e zbrazët para hapjes së VV?	1347	77,91%	382	22,09%
5.	Vallë VV për votim u hap në ora 07:00?	1664	96,24%	65	3,76%

III. Procedura e Votimit					Gjithsej
1.	Në sa raste KZ nuk kontrollonte se vallë votuesi ka shenjë nga yndyra e padukshme?				885
2.	Në sa raste KZ nuk i lejoi votuesit të voton për shkak se i njëjti kishte shenjë prej yndyrës së padukshme në thoin?				30
3.	Në sa raste votuesi votonte edhe pse thoi i tij ishte i shënuar me yndyrën e padukshme?				17
4.	Në sa raste KZ nuk i lejoi votuesit të voton për shkak të mungesës së dokumentacionit?				554
5.	Në sa raste votuesi votonte pa dokumentacion përkatës për identifikim?				105
6.	Në sa raste votuesi nuk mundeshte të gjindet në Listën zgjedhore?				1349
7.	Në sa raste KZ nuk u lejoi votuesit të voton për shkak se nuk ishte i regjistruar në Listën zgjedhore?				1262
8.	Në sa raste votuesi votonte edhe pse nuk ishte i shënuar në LZ?				21
9.	Në sa raste votuesi nuk u nënshkrua/ la shenjë ekstraktin e pjesës së Listës zgjedhore?				126
10.	Në sa raste votuesi nuk ishte i stërpikur me yndyrën e padukshme?				179
11.	Në sa raste KZ nuk vëndoi vulë në pjesën e përparme të fletvotimit?				27
		Po	%	Jo	%
12.	Vallë votuesit ishin të informuar në mënyrë korrekte dhe plotësisht për mënyrën e votimit?	1611	93,18%	118	6,82%
13.	Në sa raste nuk ishte e ruajtur fshehtësia e votimit?				1127*
14.	Sa votues të verbër/ analfabet kërkuan ndihmë?				7643*
		Po	%	Jo	%
15.	Vallë procesi për ndihmën e votuesve të verbërve/ analfabet ishte në përputhshmëri me dispozitat ligjore?	973	92,31%	81	7,69%
16.	Në sa raste ishte e vërejtur dukuria e votimit familjar?				1531*
17.	Në sa raste ishte e vërejtur dukuria e votimit për person tjetër?				396*
18.	Në sa raste një person votonte më shumë herë?				27*
19.	Sa herë votimi ishte i ndërprerë?				15*
		Po	%	Jo	%
20.	Vallë votimi ishte i ndërprerë më shumë se 3 orë?	9	0,52%	1720	99,48%
21.	Vallë votimi mbaroi në ora 19?	1441	83,34%	164	9,49%
22.	Sa votues kishte në vendvotim në ora 19?				5284*
		Po	%	Jo	%
23.	Vallë votuesve që u gjetën në vendvotim ju lejua të votojnë?	146	86,90%	22	13,10%
24.	Vallë kishit shtypje nga persona tjerë gjatë kryerjes së punës tuaj si vëzhgues?	15	0,87%	1714	99,13%

IV. Procedura e numërimit					Gjithsej
1.	<i>Sa anëtarë të KZ janë prezent në numërim?</i>				11508*
2.	<i>Sa vëzhgues janë prezent në numërim?</i>				7005*
		Po	%	Jo	%
3.	<i>Vallë janë të shënuara emrat e të gjithë të pranishmëve gjatë numërimit?</i>	1587	91,79%	142	8,21%
4.	<i>Vallë ishte e prerë pjesa e poshtme e këndit të djathtë fletvotimeve të pashfrytëzuara pas numërimit të tyre?</i>	1590	91,96%	139	8,04%
5.	<i>Vallë fletvotimet e pashfrytëzuara ishin të vendosura në pliko të veçantë para hapjes së kutisë së votimit?</i>	1558	90,11%	171	9,89%
6.	<i>Vallë ishte e ruajtur procedura e hapjes së kutisë votuese?</i>	1644	95,08%	85	4,92%
7.	<i>Vallë gjatë numërimit u paraqit ndonjë fletvotim nga vendvotim tjetër?</i>	23	1,33%	1706	98,67%
8.	<i>Sa vërejtje kishte?</i>				254*
9.	<i>Sa vërejtje ishin të pranura dhe të shënuara në procesverbal?</i>				178*
10.	<i>Sa anëtarë të KZ e nënshkruan procesverbalin?</i>				8029*
		Po	%	Jo	%
12.	<i>Vallë ishte e ruajtur procedura për paketimin e materialit votues para transportimit?</i>	1598	92,42%	131	7,58%
13.	<i>Vallë morrët pjesë në transportimin e materialit votues deri më KKZ?</i>	318	18,39%	1411	81,61%

ZGJEDHJE LOKALE 2009 - (05.04.2009) – R formularë të mbledhur nga të gjithë vëzhguesit nëpër Maqedoni

Raundi i II

I. Jashtë VV – A vërejtët:		Po	%	Jo	%
1.	Material propagues	35	3,35%	1010	96,65%
2.	Persona të paautorizuar para VV të cilët kryejnë propagandë	24	2,30%	1021	97,70%
3.	Persona të paautorizuar para VV të cilët frikësojnë votuesit	12	1,15%	1033	98,85%

II. Brenda në VZ		Po	%	Jo	%
1.	Vallë regjistrimi i juaj si vëzhgues kaloi pa probleme?	976	93,40%	69	6,60%
2.	Vallë KZ i posedon të gjitha materialet?	1006	96,27%	39	3,73%
3.	A është dukshëm i vendosur: numri i VV dhe procedura e votimit?	995	95,22%	50	4,78%
4.	Vallë kutija votuese është e zbrazët para hapjes së VV?	834	79,81%	211	20,19%
5.	Vallë VV për votim u hap në ora 07:00?	1004	96,08%	41	3,92%

III. Procedura e Votimit					Gjithsej
1.	Në sa raste KZ nuk kontrollonte se vallë votuesi ka shenjë nga yndyra e padukshme?				678
2.	Në sa raste KZ nuk i lejoi votuesit të voton për shkak se i njëjti kishte shenjë prej yndyrës së padukshme në thoin?				10
3.	Në sa raste votuesi votonte edhe pse thoi i tij ishte i shënuar me yndyrën e padukshme?				10
4.	Në sa raste KZ nuk i lejoi votuesit të voton për shkak të mungesës së dokumentacionit?				395
5.	Në sa raste votuesi votonte pa dokumentacion përkatës për identifikim?				76
6.	Në sa raste votuesi nuk mundeshte të gjindet në Listën zgjedhore?				1256
7.	Në sa raste KZ nuk u lejoi votuesit të voton për shkak se nuk ishte i regjistruar në Listën zgjedhore?				1128
8.	Në sa raste votuesi votonte edhe pse nuk ishte i shënuar në LZ?				9
9.	Në sa raste votuesi nuk u nënshkrua/ la shenjë ekstraktin e pjesës së Listës zgjedhore?				82
10.	Në sa raste votuesi nuk ishte i stërpikur me yndyrën e padukshme?				95
11.	Në sa raste KZ nuk vëndoi vulë në pjesën e përparme të fletvotimit?				17
		Po	%	Jo	%
12.	Vallë votuesit ishin të informuar në mënyrë korrekte dhe plotësisht për mënyrën e votimit?	965	92,34%	80	7,66%
13.	Në sa raste nuk ishte e ruajtur fshehtësia e votimit?				832
14.	Sa votues të verbër/ analfabet kërkuan ndihmë?				5679
		Po	%	Jo	%
15.	Vallë procesi për ndihmën e votuesve të verbërve/ analfabet ishte në përputhshmëri me dispozitat ligjore?	622	87,24%	51	7,15%
16.	Në sa raste ishte e vërejtur dukuria e votimit familjar?				988
17.	Në sa raste ishte e vërejtur dukuria e votimit për person tjetër?				289
18.	Në sa raste një person votonte më shumë herë?				22
19.	Sa herë votimi ishte i ndërprerë?				15
		Po	%	Jo	%
20.	Vallë votimi ishte i ndërprerë më shumë se 3 orë?	5	0,48%	1040	99,52%
21.	Vallë votimi mbaroi në ora 19?	1441	137,89%	112	10,72%
22.	Sa votues kishte në vendvotim në ora 19?				2154
		Po	%	Jo	%
23.	Vallë votuesve që u gjetën në vendvotim ju lejua të votojnë?	117	85,40%	20	14,60%
24.	Vallë kishit shtypje nga persona tjerë gjatë kryerjes së punës tuaj si vëzhgues?	11	1,05%	1034	98,95%

IV. Procedura e numërimit					Gjithsej
1.	<i>Sa anëtarë të KZ janë prezent në numërim?</i>				7674
2.	<i>Sa vëzhgues janë prezent në numërim?</i>				5215
		Po	%	Jo	%
3.	<i>Vallë janë të shënuara emrat e të gjithë të pranishmëve gjatë numërimit?</i>	939	89,86%	106	10,14%
4.	<i>Vallë ishte e prerë pjesa e poshtme e këndit të djathtë fletvotimeve të pashfrytëzuara pas numërimit të tyre?</i>	953	91,20%	92	8,80%
5.	<i>Vallë fletvotimet e pashfrytëzuara ishin të vendosura në pliko të veçantë para hapjes së kutisë së votimit?</i>	933	89,28%	112	10,72%
6.	<i>Vallë ishte e ruajtur procedura e hapjes së kutisë votuese?</i>	986	94,35%	59	5,65%
7.	<i>Vallë gjatë numërimit u paraqit ndonjë fletvotim nga vendvotim tjetër?</i>	16	1,53%	1029	98,47%
8.	<i>Sa vërejtje kishte?</i>				208
9.	<i>Sa vërejtje ishin të pranura dhe të shënuara në procesverbal?</i>				190
10.	<i>Sa anëtarë të KZ e nënshkruan procesverbalin?</i>				4644
		Po	%	Jo	%
12.	<i>Vallë ishte e ruajtur procedura për paketimin e materialit votues para transportimit?</i>	966	92,44%	79	7,56%
13.	<i>Vallë morrët pjesë në transportimin e materialit votues deri më KKZ?</i>	146	13,97%	899	86,03%

- Numri paraqet shumën e përgjithshme të të dhënave të fituara nga të gjithë vendet zgjedhore të vëzhguara.

Граѓанска Асоцијација

Стрезово 7
1000 Скопје, Р Македонија
www.most.org.mk
most@most.org.mk